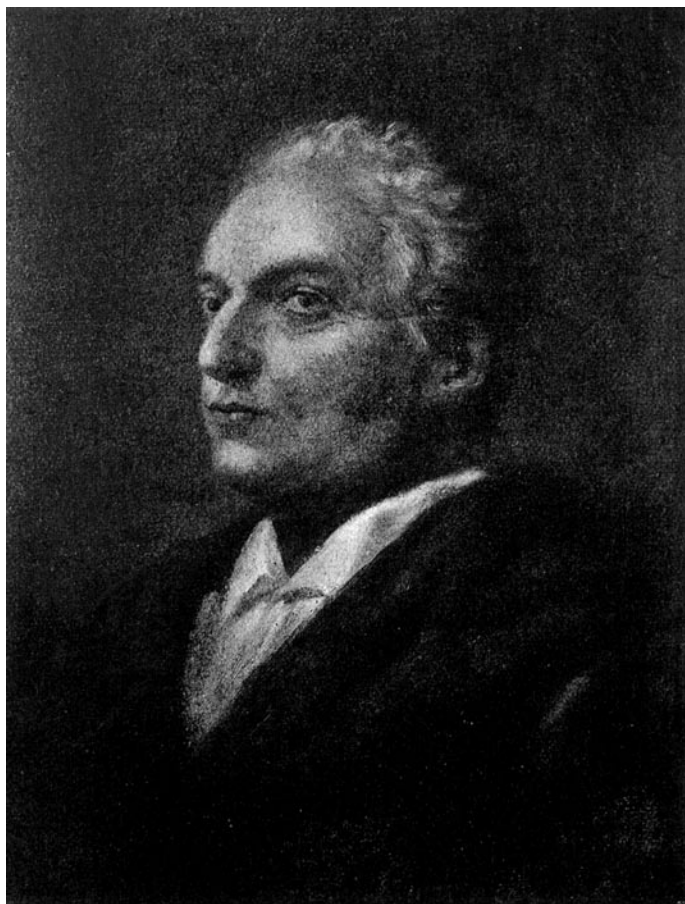

Josef H. A. Gallaš
Mé žalosti a mé bolesti

Gallašův autoportrét z roku 1780.

Josef H. A. Gallaš

Mé žalosti a mé bolesti

K vydání připravil

Jiří J. K. Nebeský

Tichý typ

2006

Josef H. A. Gallaš
Mé žalosti a mé bolesti
K vydání připravil Jiří J. K. Nebeský

Jazyková korektura: Zuzana Jurková
Grafická úprava a sazba: Jiří J. K. Nebeský
Písmo: Adobe Garamond Pro
Tisk: PBtisk, s.r.o.

Náklad: 200 výtisků
Vydalo nakladatelství Tichý typ
Hranice, 2006

Vydání knihy finančně podpořili:
Město Hranice | 20.000 Kč
Ekoltes Hranice, a.s. | 3000 Kč
LG.Philips Displays Czech Republic, s.r.o. | 2000 Kč

nakladatelství Tichý typ
Hviezdoslavova 687
CZ – 753 01 Hranice
www.sweb.cz/tichy-typ
tichy-typ@seznam.cz
+420 608 632 377

ISBN 80-239-1141-4

GALLAŠOVA TRUCHLIVÁ AUTOBIOGRAFIE

ŽIVOTOPISNÝ PŘEHLED/ Malíř, lékař a spisovatel Josef Heřman Agapit Gallaš se narodil v moravských Hranicích 4. dubna 1756 v půl dvanácté dopoledne. Byl jedním z asi deseti dětí malíře a sochaře Františka Gallaše (1723–1795) a Magdalény Vojtkové (1725–1807). V letech 1758–1761 žila rodina v Blansku, pak opět v Hranicích, kde malý Gallaš navštěvoval v letech 1762–1768 tzv. normální školu. V letech 1768–1774 absolvoval tzv. humanistická studia u piaristů v Lipníku nad Bečvou a odešel studovat teologii do Olomouce¹. Studia financoval z příspěvků rodičů, výtvarných zakázek a kondicí. O Velikonocích 1778 teologii opustil a rozhodl se pro malířskou dráhu – v říjnu 1778 přichází do Vídně, kde se živí především malováním pokojů a kondicemi. O Velikonocích 1783 byl přijat jako chirurgický praktikant Valentina Göpferta u pluku Karla Toskánského v Korneuburgu (od 1784 při chirurgické akademii v Gumpendorfu), od června 1784 do dubna 1786 působil jako podranhojič u pluku Jana Josefa Khevenhüllera v Uničově, poté u pluku Josefa Františka Preise ve Vídni. V únoru 1788 byl jmenován vrchním ranhojičem u generálního štábu v právě vypuknuvší válce s Osmanskou říší. V červnu 1789 byl převelen k ekonomii (Monturs-Oekonomie-Komission) v haličské Jarosławi, kde v lednu 1791 oslepl. Po částečném uzdravení byl penzionován a v říjnu 1791 se vrací do Hranic, kde vykonává lékařskou praxi, věnuje se malířství, literatuře a osvětovým projektům – zakládá veřejnou kostelní knihovnu; provozuje první veřejnou nemocnici v Hranicích; vyučuje děti základům výtvarného umění atd. 7. ledna 1793 se oženil s Annou Anderlovou (1764–1836), manželství zůstalo bezdětné. Umírá v Hranicích 15. února 1840 v půl páté ráno.

POMEZNÍ ZJEV/ Gallaš je pomezním zjevem hned z několika úhlů: (1) Do období jeho života kladou uměnovědci doznívání baroka, rokoka, klasicismus i vrcholný romantismus. A s jistými „typickými prvky“ těchto ér se v jeho literárních dílech skutečně setkáváme. Stejně tak sytí jeho práce osvícenství či josefinismus i „reakce“ spojená obecně se jménem císaře Františka I., doplňovaná ozvuky pozdně barokní zbožnosti Gallašova dětství. (2) Věk, kterého se Gallaš dožil, v kombinaci s tím, že literárně a umělecky tvořil hlavně ve druhé polovině svého života, ztěžuje jeho generační zařazení v obecnějších přehledech. Přestože v jisté míře nasává aktuální vlivy, celoživotně je poplatný normám konce 18. století nejen v beletrii, ale třeba i ve sběru folklorních výtvorů. Tak se postupem času už za svého života vzdaluje momentální úrovni umělecké i vědecké produkce. (3) Část života prožil Gallaš v blízkosti „velkého světa“, větší část pak v provinciálním moravském městě. Tyto dva „světy“ s jejich zájmy a tendencemi ve svém díle mísí a kombinuje, takže z „centra“ přináší do Hranic filantropické projekty, sepisuje „etnografické zprávy“ o lidech kolem sebe; naproti tomu podle klasicistních vzorů svého mládí sepisuje své životní osudy, jejichž hlavní náplní jsou křivdy, jichž se na něm dopouštějí jeho pacienti... Pozornost si to zaslouží proto, že z vnějšího pohledu se s touto Gallašovou přechodovostí ztrácí čitelnost a srozumitelnost. Gallaš není ani selským písmákem jako František Vavák, není lidovým autorem jako Jan T. Kužník, není ani intelektuálním beletristou či vědcem jako Šebestián Hněvkovský či Josef Dobrovský². Gallaš je navíc mužem mnoha profesí: výtvarník, student teologie, vojenský lékař, nemocný penzista, místní lékař, spisovatel, osvětový buditel. Tyto tři druhy pomeznosti nepochybně spoluzpůsobují problematickou recepci Gallašova díla. A to zejména s pomezností čtvrtou, (4) která se týká tištění a netištění jeho prací. Naprostá většina jeho děl zůstala v rukopise, jen menší část z toho ovšem k publikaci určena nebyla. To vedlo nejen k tomu, že mimo Gallašův – aťsi třeba značně rozsáhlý – osobní kruh byl autor vnímán za svého života i dlouho potom značně „zkresleně“. Logicky to také vedlo k neustálému námětovému a tematickému přelévání, kdy se Gallaš jeden motiv, zážitek, nápad snažil uplatnit v dalších a dalších pracech, když publikace těch předchozích nenastávala. A k tomu všemu ještě (5) hra-

nice mezi autorským dílem a adaptací je u Gallaše velmi prostupná, což je konečně pro literaturu do 18. století typické.

Gallašova dochovaná pozůstalost (o nedochované nemluvě) je impozantní. Obsahuje více než sto víceméně uzavřených rukopisů nejrůznější povahy, několik tištěných prací (včetně překladů), stovky dopisů, desítky nedokončených prací, stovky stran náčrtků a poznámek. Tato pozůstalost je dnes ovšem uložena na několika místech s různou měrou archivní zpracovanosti, což způsobuje, že mnohá zobecňující hodnocení stojí jen na neúplné znalosti materiálu. Relevantní shrnující práce o Gallašovi a jeho díle dodnes chybí.

SPISY/ Se značnou měrou zjednodušení lze Gallašovu písemnou tvorbu rozdělit do několika skupin, které se mnohdy samozřejmě překrývají.

I. BELETRIE / V náčrtku své bibliografie zmiňuje Gallaš, že za svého olomouckého pobytu v roce 1776 složil „několik idylí v jazyku moravském, kteréž ale k ztracení přišly“. Znovu se k beletrii vrátil zřejmě až v 90. letech 18. století, a to prózou i veršem. Pod vlivem theokritovsko-gessnerovské „pastýřské“ módy vytváří několik svazků vesměs nepublikovaných idyl, kde vlastní ohlasy klade vedle překladů, viz Osudné povolání básníka k bukolickému pění (k tisku schváleno 1803), Bukolické fantazie, pastevky a malby (1825) ad. V roce 1813 vyšla Gallašova nejslavnější práce – sbírka Múzy moravské díl první³, obsahující na dvě stě „nevinných světských písní“, tvořících jakýsi pendant ke kostelnímu zpěvníku Gallašova přítele a zároveň editora prvního dílu Múzy P. Tomáše Fryčaje. Třetí svazek Múzy moravské, dokončený v roce 1825, který obsahoval množství dalších Gallašových básnických skladeb, už publikován nebyl.

Prozaická „idyla“ Tajemný dub vyšla roku 1803 (o peripetiích spojených s jejím vydáním se dočteme i v autobiografii Mé žalosti a mé bolesti). V roce 1825 byly jako druhý díl Múzy moravské publikovány Gallašovy „paraboly a paramýtie“, tedy mravoučné povídky zčásti autorské, většinou přeložené. Ostatní Gallašova prozaická tvorba je roztroušena v dobových časopisech⁴ a uložena v řadě rukopisů. Jedná se především o zpracování historických ná-

mětů, mnohdy o adaptace německých vzorů či místních lidových pověstí. Např. sbírka povídek *Bílá paní* (1797), rozsáhlé soubory pověstí a „obrázků“ *Quodlibet moravicum*, *Moravské romantické povídky*⁵. Neprozkoumaná je Gallašova zábavní tvorba, zejm. novely *Malý románec bez R.* (1828) a *Ema z Bohuslavic* a *Vilím z Milánova*.

2. NÁBOŽENSTVÍ A OSVĚTA / Náboženským a etickým tématům se Gallaš věnoval už v 80. letech 18. století (např. *Meine Abhandlung von der Freyheit*, 1782), po úvahách a polemikách se postupně stále víc zabývá překlady, adaptacemi i vlastní tvorbou kázání, apologií a modliteb. Kromě příležitostných tisků kostelních písní, drobné „morální příručky“ *Zrcadlo zlaté pro matky*, kteréž také za dar nevěstám sloužiti může (1814) a adaptace textů J. Jaise a M. Sailerera v poloanonymně vydané *Svaté křížové cestě* (1828), je tato významná část Gallašovy tvorby dostupná pouze v rukopisech, např. *Týhoděn svatý*, to jest *Katolicko-křesťanská pobožnost na každý den týhodní*, *Zrcadlo zlaté pro služebné děvečky* (1828), *Můj labutí zpěv a rozjímání nad hrobem ad.*

Ve své instruktážní rovině jsou Gallašovy primárně náboženské texty blízké jeho pracem osvětovým, opět často překladům. Např. *Lucina ruri consultrix*, to jest *Rada lékařská pro těhotné sprostné ženy*, pro rodičky a šestinedělky atd.⁶

Do stejné oblasti patří texty, které vznikaly v souvislosti s nejrozličnějšími „vlasteneckými“ projekty, např.: *Pobízka všech věrných rodilých Hranicánů k ujednání a zřízení zvláštní vlastenecké slavnosti v jejich otcovském městě* (1823).

3. HISTORIE / Platí to o většině tematických oblastí, kterým se Gallaš literárně věnoval, v oblasti historických prací je to ovšem nejmarkantnější – Gallaš ještě v tradici starého kronikářství kombinuje výpisy z různých autorů, dobové zpravodajství atd. s poznatky získanými z autopsie. Proto jsou jeho práce k obecnějším historickým tématům (např. *Jezoviti v Japonii* a v *Parakvaji*, 1825) dnes informačně bezcenné, samozřejmě s výjimkou mnoha textů o rodilých Hranicích, které představují nenahraditelný zdroj poznatků o Gallašově současnosti, zejm. několikavazkové *Památky města*

Hranic (1808–1811)⁷, *Scuta nobilium civium Hranicensium* atd. Také „biografické slovníky“ (Sbor učenosti moravské, 1815, Sbor umělosti moravské, 1818), průkopnické zejm. použitím češtiny pro tento žánr, mají svou informační hodnotu.

4. ETNOGRAFIE / Duchovní atmosféra, která našla svůj výraz v romantismu, vytvářela příznivou půdu pro recepci lidové slovesnosti v Gallašově autorské tvorbě, přivedla jej ovšem také přímo k záznamům lidových písní (např. Písňe národního dialektu prostomoravského, *Múza betlémská*), pokusům zachytit komplex paránáboženských pověr a praktik (Mythické povídky o bohoch a bohynách moravských Slavanů, 1820⁸), popsat stravovací návyky (*Bromatologia Moravo rustica*) či přímo k etnografickým monografiím (Valaši v kraji přerovském⁹). Dnes tato etnografická část Gallašovy pozůstalosti patří k nejzajímavějším, byť nikoli k nejprobádanějším.

5. AUTOBIOGRAFIE / Protože předmětem této edice je Gallašův spis spadající plně do kategorie autobiografií, měli bychom se jeho svěživotopisům věnovat podrobněji. Jen mimochodem upozornujeme, že zajímavé až půvabné autobiografické poznámky se objevují v řadě děl, jejichž hlavní téma je zcela jiné,¹⁰ a přirozeně také v rozsáhlé dochované a dosud takřka neprozkoumané a nevydané korespondenci¹¹.

Úvodní přehled Gallašových životopisných dat snad naznačil, že i dnes se jeho životní osud může jevit zajímavým a doslova pozoruhodným, tedy vybočujícím z obvyklosti. Totéž si o něm zřejmě myslel Gallaš sám i jeho okolí. Jeho přítel P. Tomáš Fryčaj, který připravil k vydání Gallašovu nejvýznamnější beletristickou práci *Múza moravská* (1813), neváhal básnické sbírce (resp. zpěvníku) předřadit poměrně obsáhlý *Opis života Jozefa Heřmana Gallaše*, v němž čtenáře seznamuje s životními osudy básníka od narození až do tehdejší současnosti.

30. července 1812 urguje Fryčaj u Gallaše: „Jen mi pošli, jak jsem ti dávno psal, celý tvůj život od tvého narození – všechna data obzvláštních příběhů tvého živobytí – vídeňské příběhy – náklonnost k malířství, pak přízni k lékařskému umění, pak konečně rejstřík

všech tvých tisknutých, tak i netisknutých knih, které jsi sepsal.“¹² Gallašův text, z kterého Fryčaj vycházel, je dnes nezvěstný.

Naproti tomu máme dochován Gallašův *Mein Tagebuch auf das Jahr 1788*¹³ a také zmínku o poznámkách, které se mu ztratily v roce 1791 v Jaroslavi. Z toho usuzujeme, že Gallaš své životní osudy zaznamenával od mládí, k souvislejšímu a retrospektivnějšímu vyličení se však dostal až ve 20. letech 19. století.

V roce 1819 sepsal Gallaš dvaatřicetistránkový spisek Upamatování na moje krevní a jiné přátele, na moje dobrodince a jiné známé¹⁴, obsahující seznam přátel a příbuzných s příležitostnými hodnotícími a vysvětlujícími poznámkami. Zda dílo, které přináší tato edice, tedy rukopis *Mé žalosti a mé bolesti*¹⁵, začalo vznikat dříve či až později, nelze jednoznačně rozhodnout. Její jádro bylo každopádně uzavřeno už několik let před tím, než se Gallaš pustil do svého hlavního autobiografického opusu nazvaného *Má vlastní biografie*¹⁶. Její vznik spadá někdy do let 1824–1828. Jedná se o tři dokončené svazky (I. 1756–1788, II. 1788–1789, III. 1789–1791) a jeden svazek nedokončený, spíše jen načrtnutý, vymezený původně pro léta 1791–1828, ale dosahují jen zhruba k roku 1800.

V roce 1827 začal vznikat také rukopis *Moji pamětihodnější snové*¹⁷, shromažďující celkem 22 zápisů Gallašových nočních snů – několik z dětství a předcházejících let, jádro je z let 1827–1831 (jeden dodatek z roku 1834). K záznamům snových obrazů připojoval autor i poznámky o situaci, za které ke snu došlo – svým způsobem tak po několik let vytvářel jakýsi snový deník.

V pokročilém stáří, roku 1834, přistoupil Gallaš zřejmě naposledy k autobiografické látce – sepsal čtyřicetistránkové *Opravení a doplnění v Muzy moravské* vydané biografie¹⁸. Opravil několik Fryčajových omylů a připojil zkratkovitě vyličení svých osudů po vydání *Múzy moravské*.

MÉ ŽALOSTI A MÉ BOLESTI

DATEACE / Gallašovy autobiografické spisy jsou jedním z prvních česky psaných pokusů o „moderní“ svěžívotopis¹⁹. V případě ranějšího spisu *Mé žalosti a mé bolesti* se s obecným autobiografickým

zájmem spojuje i velice zajímavý tematický záměr – Gallaš podává ve shodě s názvem pouze své „truchlivé příhody“, čímž vytváří skutečně jedinečnou „negativní autobiografii“. Než se ale budeme věnovat Gallašovu motivu „neštěstí“, stručně srovnáme Mé žalosti a mé bolesti s pozdější Mou vlastní biografií. Pro období do roku 1791, tedy do Gallašova návratu do rodných Hranic, je Má vlastní biografie prací několikrát rozsáhlejší a rozhodně by si zasloužila vydání jako skutečný „obraz doby“²⁰, obsahuje na 670 stran, zatímco tato část Mých žalostí má jen 120 stran. Jiná je situace s obdobím hranického pobytu po roce 1791. Tomu Gallaš věnoval v Mé vlastní biografii pouze 68 stran, a to ještě některé příhody opakuje a líčení brzy ztrácí celistvost.

V roce 1834 se k nedokončenosti Mé vlastní biografie Gallaš vyjádřil celkem jednoznačně „Aniž se také všechny domácí trpké příhody na světlo ven vynést nechají, a z té příčiny upustil jsem také od spisování Mé vlastní biografie.“ V tomto světle pak nemůžeme dost ocenit, že se nám zachoval starší Gallašův životopis Mé žalosti a mé bolesti, který odkrývá i několik velmi soukromých „neštěstí“.

Je potřeba zmínit, že kdybychom vedle sebe postavili touž hranickou příhodu z Mých žalostí, pak z Mé vlastní biografie a ještě z Opravení, viděli bychom, jak jsou konkrétnosti vědomě zamlžovány, jména vytečkovávána, některé zásadní motivace se ztrácejí. Když tedy vydáváme Mé žalosti, má to nejen své estetické oprávnění v jejich tematické originalitě, která láká literárního vědce, ale také informační hodnotu, kterou ocení historik kultury v nejširším slova smyslu.

Ani Mé žalosti ovšem nejsou dílem úplným – jedna složka textu je dnes nezvěstná a práce není dokončena. Pozorujeme, že zcela celistvé líčení dané soustředěným psaním a duševním „zpracováním“ zážitků trvá zhruba do zachycení otcovy smrti, ke které došlo v roce 1795. Od této chvíle podle našeho názoru můžeme pozorovat jemné náznaky „nezpracovanosti“ – příhody na sebe nenavazují tak hladce jako dosud (moment, kdy se životní osudy přetaví v celistvý příběh, je samozřejmě pro historika ošidný, pro člověka-autora ovšem klíčový), celý děj ale systematicky graduje až někdy k návratu sebevražedných myšlenek, jenž můžeme položit zhruba k roku

1801 či 1802²¹. Poté následuje dějový hiát a Gallaš pokračuje už jen trsem několika truchlivých příhod z let 1811–1820, spojených tématem Gallašova konfliktu s hranickou duchovní správou. Že jde fakticky jen o dodatek předchozího textu, je zřejmé nejen ze změny Gallašova písma, ale i z toho, že úplně chybí další truchlivé příhody, o nichž jsme informováni odjinud – Gallašovo částečné ohluchnutí ranou hromu (1802), smrt matky (1807) či nešťastný pád ze žebříku (1812).

Při srovnání údajů z Gallašova textu s matričními údaji o osobách, které Gallaš explicitně označuje jako nebožtíky²², docházíme k závěru, že ani jádro knihy nemohlo vzniknout před rokem 1812 (smrt Františky Anderlové).

Když někdy v roce 1828 sepisoval Gallaš čtvrtý díl Mé vlastní biografie, byla už jeho situace zcela jiná. Jestliže tam o životě své manželky uvádí, že „mi také své truchlivé příhody světila, jenžto by ji do velmi velkého neštěstí byly uvedly, kteréž ale dle daného jí slibu v známost uvéstí nesmím, a byť bych také směl, vytajiti nechci“²³, a v Mých žalostech celé záležitosti věnuje tolik místa, poznáváme, že došlo k velké změně, která by jen sotva mohla být náhlá.

Mé žalosti a mé bolesti tedy nemohly vzniknout před rokem 1812, ani po roce 1828. Zda k tomu došlo spíše ve druhé polovině 10. let (a pasáže, které se tematicky jeví jako dodatky, byly dopřány až později), nebo v první polovině 20. let (a to, co se jeví jako dodatky, je pokusem co nejrychleji dokončit děj), nelze zatím rozhodnout.

Každopádně děj je souvisle doveden do začátku 19. století, poté se celistvost mění ve sporadičnost, což svědčí o ztrátě zájmu o tuto práci, která byla dána buď novými záměry, nebo zjištěním, že relativně nedávné historie z posledních deseti dvaceti let nelze vyprávět jako ještě „nezpracované“ či „ožehavé“.

PSANÍ / Zdá se, že jádro textu vzniklo v krátkém časovém období, protože autor se nikde neopakuje, což bývá u delších autobiografických textů poměrně časté. V Gallašově pozůstalosti jsme našli pouze jeden text vypovídající nějak o vzniku Mých žalostí a mých bolestí – jedná se o koncept jednoho ze závěrečných příběhů (viz dodatek). Z něho by se dalo usuzovat, že i celý text nevznikal rov-

nou v čistopise, ale v nejméně dvou postupných krocích. Při jejich srovnání vidíme poměrně značné stylistické i obsahové difference mezi definitivní a předběžnou podobou textu.

Pokud jde o informační zdroje psaní, zdá se, že primárně se Gallaš opíral o tu podobu zážitků, která se dochovala v jeho paměti. Svědčí o tom např. fakt, že jméno hornouherské vesnice, kde bydlel u ženy naněkolikrát okradené vojáky, nezachytil, protože mu „do-cela z paměti vypadlo“, zatímco jeho deník z roku 1788 je uvádí, stejně jako později Má vlastní biografie (vesnice se jmenovala Sop). Také některá data do textu doplňoval až dodatečně²⁴. Z toho snad vyplývá, že věcná správnost líčených příhod byla až druhotná, nad ní převládal autorský záměr knihy vlastního neštěstí.

NEŠTĚSTÍ / Gallaš sám několikrát uvádí, že hlavní příčinou jeho spisovatelství byla léčba „hypocondrie“, tedy stavu, pro který dnes používáme název deprese²⁵. Terapeutický moment obecně je nepochybně základním impulzem vzniku také u Mých žalostí a mých bolestí. Vzhledem k sociálnímu postavení a kulturní úrovni autora se tato potřeba u Gallaše transformovala nejen do podoby souvislého textu, ale postupně dala vzniknout celé „nešťastné sebeideologii“. O tom, že z „neštěstí“ dokázal Gallaš psychickou prací vytvořit jeden z důležitých prvků sebepojetí, totiž nesvědčí ani tak nářky roztroušené v korespondenci a všech dalších autobiografických textech, jako zejména věta z pozdního Opravení: „S jeho (tedy Boží) milostí, při všech mých pokliskách, trampotách a trpkých nemocech, jichž jsem až dosavad 16te přestál, z nichž každá, jakž říkám, smrtelná byla, dožil jsem předci 78 let.“²⁶ V této větě je dále rozvinut a domyšlen ideový plán Mých žalostí. Smrtelná ohrožení jsou kvantifikována, jsou víc než jen běžnou součástí Božího plánu v křesťanově životě, dávají Gallašovu životu další smysl – jsou přímo mezníky, díky nimž může svůj život vyprávět, jsou nejdůležitějšími událostmi v životě.

Mé žalosti a mé bolesti dokazují, že literárně byl tento koncept nosný – zřetězené „nešťastné“ epizody jsou skutečně jen výjimečně narušeny vložkami s „neutrálním“ (spojujícím) dějem. Gallaš tak dokázal sestavit souvislý životní příběh opravdu jen ze svých žalostí a bolestí.

Vedle ohrožení vlastního (časného) života nemocí či nebezpečím se v Gallašově textu setkáváme především s žalostmi způsobenými mezilidskými vztahy – konflikty s nadřizenými (takřka vždy způsobenými – z Gallašova pohledu – agresivním chováním toho druhého)²⁷ a blízkými (příčinou je nevděk, nedostatečné ocenění Gallašovy práce či přímo zlovolné úklady proti jeho osobě). Nechybějí ani smutné příhody způsobené hmotným nedostatkem (zejména v dětství a mládí), setkáním se smrtí (vizitace petrvaradinského špitálu). Přirozeně tu své místo mají také duchovní bolesti a ohrožení věčného života. Mimochodem tak můžeme zahlédnout ojedinělou momentku mentálního stavu doby, která ještě děsivě trpí všudypřítomným nebezpečím náhlé smrti (a žije kolektivní náboženskou obranou proti ní), ale zároveň už prochází rychlým ekonomickým a technologickým rozvojem, jenž postupně eliminuje smrt a nastoluje nová témata vnímání a prožívání. Středem mentality se stává individuální vědomí, přichází móda „já“ a s ní související konflikt se „superegem“ hierarchické struktury společnosti i systémem kolektivní náboženské morálky.

Právě v tomto ohledu je Gallaš mimořádně cenným svědkem „druhé vlny“ osvícenské mentální proměny, jejímž průvodním jevem je generální (už nejen elitě vyhrazená) destrukce dosavadních etických i náboženských principů, což autor mnohokrát přímo reflektuje²⁸.

Vedle toho probíhá i postupná proměna světa symbolů a sociálních vztahů, zřejmá až z delšího časového odstupu. Za pozornost stojí nejen jistá archaická brutalita hierarchických (i rodinných) vztahů, která stále ještě nemá daleko k fyzickému násilí, i když ve vědomí zúčastněných je už přítomna její nedostatečnost; neméně zajímavé jsou dožívající prvky hluboce obřadní formy komunikace – složité systémy vítání, prokazování cti, ale i tvorby umění a vědy, celé pojetí moudrosti a krásy, které implikuje hotovou sumu „dobra“, jež je předávána formou emblémů, aforismů i „duchovních naučení“, to vše přechází ještě z baroka (a předchozích epoch). Do systematického porovnání „tehdy“ a „nyní“ se ovšem nechceme pouštět na základě jediného textu, zejména když – a na to nesmíme při čtení zapomínat – jde o velmi jednostrannou („negativní“) autobiografii.

Mnohé z toho, co Gallaš mimochodem zachycuje, vypovídá o všeobecné evropské mentalitě jeho doby, zčásti to ovšem budou prvky platné jen pro užší sociokulturní množinu (např. moravská inteligence v menším městě), zčásti bude jejich platnost omezena jen na osobu Gallaše. A to nastoluje otázku: nakolik je Gallaš typickým zjevem své doby a nakolik solitérem? A klade to i další otázku: má tato otázka vůbec smysl? Není ten, kdo po sobě zanechává autobiografii, vždy již dokonale netypický?

PRAVDA / Při hledání psychologického profilu autora si brzy všimneme, že v mezilidských konfliktech je vina vždy na druhé straně – Gallaš nikdy nepřipouští své pochybení či nedorozumění. Ve spojení s jeho úředními stížnostmi (a také se samotným – tedy vlastně soukroměšestřovatelským – posláním textu) snadno podlehneme dojmu, že Mé bolesti a mé žalosti jsou produktem člověka s paranoidní poruchou osobnosti. Tento dojem nechceme popírat, jen relativizovat. U Gallaše je totiž primární tematické určení textu, kterému je zcela vědomě přizpůsobeno líčení autobiografických zážitků. Například: ostrá reakce P. Josefa Šubrtu na Gallašovu poznámku o inteligenci autora Chvály květin, se v Mých žalostech a mých bolestech jeví jako nepochopitelná a svévolná. Stejná scéna se v Mé vlastní biografii objevuje trochu jinak – Gallaš připouští, že jeho poznámka byla poněkud přihlouplá. A vůbec nemůžeme vyloučit, že v jiném Gallašově spise najdeme tuto historku ještě v jiné podobě: tentokrát už nebude hlavní roli hrát „sounáležitost jezuitů“ a „popírání pravdy“, ale Gallašův dětský nedostatek smyslu pro poezii, jejíž obrazná přirovnání neváhá poměřovat vědeckými poznatky. Tyto významové a interpretační posuny jsou u Gallaše velmi časté. – Když v Mých žalostech a mých bolestech popisuje nabídku manželů Ometových, že jej (slepého) z Jaroslavi zavezou do Kobylanky, aby se tam zaslíbil zázračnému obrazu ukřižovaného Ježíše, své odmítnutí zdůvodňuje organizačními nesnázemi a touhou využít medicínského umění svých vídeňských přátel, přitom ponechává zcela stranou důvod, kterému dá zaznít v Mých pamětihodnějších snech, totiž že byl „již nemálo osvěcenářským smešlením nadchlý“ a „pokládal v srdci svém celou tu pouť za pouhou pověru“²⁹.

V této edici jsme ke komparaci jednotlivých příběhů z Gallašových autobiografických textů nepřistoupili právě proto, že difference jsou velmi rozsáhlé a celý materiál dosud není ani zdaleka zpracovaný. Mé žalosti a mé bolesti jsou tedy jen jednou z verzí Gallašova pohledu na svůj život. Je úkolem budoucnosti využít této neobvykle dochované plurality sebeobrazu a na základě celku pak analyzovat Gallašovy self-strategie³⁰.

JIŘÍ J. K. NEBESKÝ

POZNÁMKY

¹ Po skončení šestiletých humanistických (latinských) studií v Lipníku studoval Gallaš na olomoucké univerzitě v tzv. sedmé třídě filosofii (1774–1775), v osmé fyziku (1775–1776), v deváté a desáté teologii (1776–1778).

² I když i jednoznačnost těchto osobností se může při bližším zkoumání ukázat jako „vykonstruovaná“. Pokud bychom už měli Gallaše k někomu přirovnat, nabízí se paralela s Janem Jeníkem z Bratřic (1756–1845), k němuž má vedle širokého sběratelského písmáctví blízko i vojenskou kariérou.

³ Nově vydáno jako Josef Heřman Agapit Gallaš, Múza moravská. Editor Jiří Skalička. Olomouc, 2000. V tomto letmém přehledu neodkazujeme na archivní fondy s rukopisy, pouze na moderní knižní a časopisecká vydání.

⁴ Např. Lenka Kusáková, Krásná próza raného obrození. Praha, 2003.

⁵ Výbor z Quodlibet moravicum, Pastevky nebo Idyle a celek druhého dílu Moravských romantických povídek byl vydán jako J. H. A. Gallaš, Romantické povídky. Editor Bedřich Slavík. Praha, 1941.

⁶ Takřka vyčerpávající rozbor této oblasti Gallašovy tvorby podal St. Souček, Z Gallašovy literární pozůstalosti. Časopis Moravského musea zemského 7, 1907, s. 177–219, 8, 1908, s. 19–80, 9, 1909, s. 49–68, 268–287, 10, 1910, s. 75–98 a 218–238.

⁷ Za svého života vydal Gallaš knižně z hranické historie pouze: Kurzgefaßte Geschichte der kaiserl. könig. kreisämtlichen und fürstlich Dietrichstein'schen Schutzstadt Weißkirch. Olmütz 1836

⁸ J. Skutil, Gallašovy mytické povídky o bozích a bohyních moravských Slovanů (Podle rukopisu z r. 1820). Valašské Meziříčí, 1940.

⁹ Karel Kadlec, Jos. Heřm. Gallaše ztracený spis o Valaších v kraji Přerovském. Český lid 15, 1906, s. 161–178, 209–225 a 257–277.

¹⁰ Mimo pozornost badatelů zůstal také náčrt autobiografických exemplů *Znal jsem...*, uložený v ZAO, pracoviště Olomouc, fond J. H. A. Gallaš, kart. 2, ič. 67

¹¹ Gallašova korespondence je uložena zejména v MZA Brno, Benediktini Rajhrad (E6), kart. 495, sign. Oß17; ZAO, pobočka Olomouc, Josef Heřman Agapit Gallaš 1763–1840, kart. 1, 2 a 7; SOkA Přerov, Josef Heřman Agapit Gallaš 1789–1945, kart. 1.

¹² Citováno z materiálu k edici Gallašovy korespondence v pozůstalosti Bedřicha Slavíka, za jejíž zpřístupnění děkuji Zdeňce Slavíkové.

¹³ SVK, Olomouc, Historické fondy, sign. MI, 699; Bohuš Vybíral, Gallašův deník z roku 1788. *Záhorská kronika* 22, 1939/1940, s. 73–78.

¹⁴ MZA Brno, Benediktini Rajhrad (E6), kart. 494, sign. Oß10.

¹⁵ MZA Brno, Benediktini Rajhrad (E6), kart. 495, sign. Oß15. – Přestože rukopis je součástí hlavního fondu Gallašových rukopisů (prostřednictvím P. Josefa Fialy byly roku 1853 předány nejdůležitější Gallašovy rukopisy rajhradskému klášteru), žádný z předcházejících badatelů si jej ani okrajově nevšiml. Vedle Gallaše ale existoval přinejmenším ještě jeden čtenář knihy – úvodní odstavce textu obsahují několik marginálních „vysvětlivek“ psaných jinou než Gallašovou rukou.

¹⁶ MZA Brno, Benediktini Rajhrad (E6), kart. 495, sign. Oar a–c.

¹⁷ Vydáno jako Jozef H. A. Gallaš, *Kusy rozpadlých cihel se změnilly* v knihy. Editor Jiří J. K. Nebeský. Brno, 2002.

¹⁸ MZA Brno, Sbírka Historického spolku (G13), sign. 32p.

¹⁹ Dějiny české autobiografie ovšem zatím bohužel neexistují. Pro Gallašovy pokusy logicky očekáváme vliv německé autobiografické vlny spojené se jmény Johanna H. Jung-Stillingse, Ulricha Bräker a či Franze Xavera Bronnera. Její genetický počátek bývá spatřován v sekularizaci pietistické autobiografie – srov. přehledový sborník Günter Niggel (ed.), *Die Autobiographie. Zu Form und Geschichte einer literarischen Gattung* (Darmstadt, 1989), nicméně i mimo německé země procházela v poslední čtvrtině 18. století autobiografie velkým rozkvětem – stačí uvést autobiografie Benjaminu Franklina (1791), Jeana-Jacquesa Rousseaua (1782–89) či Giacoma Casanovy (1791–1798).

²⁰ Drobné úryvky byly otištěny péčí Antonína Fabíka v *Záhorské kronice* (1939/1940 a 1940/1941), v 70. letech připravil text k vydání Bedřich Slavík, edice se tisku nedočkala. V pozůstalosti B. Slavíka (předáváno do Památníku národního písemnictví) jsme našli jen neúplný strojopis této edice. O textu *Mé vlastní biografie* též St. Souček, *O výtvarnictví Františka a Josefa Heřmana Agapita Gallašů*. *Časopis Matice moravské* 27, 1903, s. 116–130 a 214–230.

²¹ Po příhodě s odkládanou operací rodičky, ke které došlo v říjnu 1801, zmiňuje Gallaš ještě obecnější nevděčnost pacientů (smrt Ceciliiny dcery Terezie nastala v únoru 1806), domácí neshody mezi matkou a manželkou a nejasnou „zradu“ jistého lékaře.

²² Opačně ovšem postupovat nelze – předpoklad, že označení „nebožtík“ používal Gallaš důsledně, se ukázal jako mylný.

²³ Má vlastní biografie IV, s. 48.

²⁴ Tato data jsou umístěna na okrajích textu – naše edice je zahrnuje přímo do textu.

²⁵ Viz např. předmluvu k druhému dílu Múzy moravské: „Přítomné parabole a paramýthie nebyly ode mne v tom úmyslu sebrané, přeložené a sepsané, že bych je kdy v tisku na světlo byl vydati chtěl; nýbrž má literární práce, kterouž jsem na ně vynaložil, směřovala k tomu cíli a konci, abych sobě mrzuté a truchlivé chvíle, jenžto mne často v mém chůravém stavě při mnohých jiných mrzutostech a nátiscích přepádaly a ducha mého náramně sklíčovaly a trudily, zapudil.“ (s. V)

²⁶ Opravení a doplnění v Muzy moravské vydané biografie, s. 44.

²⁷ Zajímavý je typický vzorec řešení těchto konfliktů – mobilizace sociální sítě („starých přátel“ – „důležitých lidí“), v případě, kdy nejsou z nějakého důvodu k dispozici, následuje rezignace a pláč.

²⁸ Jiří Kroupa: Alchymie štěstí. Pozdní osvícenství a moravská společnost 1770–1810. Brno–Kroměříž, 1987, s. 96–97 cituje z Gallaše zajímavou poznámku: „...když jsem roku 1778 opouštěl město Hranice, byl duch zdejších obyvatel ze stanoviska všeobecného stále ještě velmi prostě domácí a bohobojný, ačkoli již tehdy žilo zde dosti lidí nakažených volnomyšlenkářstvím – byli to většinou cizinci; když jsem se po třinácti letech vrátil (1791), nezřídka jsem se setkával s rouhači a ateisty, a to mezi lidmi, kde bych se toho byl nejméně nadál: mezi obyčejnými řemeslníky, kteří ani číst ani psát neuměli, u mládeže a mezi ženami... Kdo seznámil mladé a staré s těmito bohaprázdny a nejhanebnějšími spisy? Lékař! Ale ovšem: můj strýc Matyáš – epikurejec a nejbezbožnější rouhač křesťanství. Krátce před svou smrtí vydal svému zpovědníkovi všechny bezbožné a hanebné spisy, které vlastnil: spisy Fréretovy, Mirabeauovy, Helvétiovy, Voltairovy aj. ... lidé pouhým nasloucháním tak byli nakaženi a nanejvýš pokaženi.“

²⁹ Kusy rozpadlých cihel, s. 46.

³⁰ A s nimi samozřejmě také stylistické metody, kterými jich dociluje.

MÉ ŽALOSTI A MÉ BOLESTI

EDICE

Můj život počal se v bolestech a srdce zármutku, neb matka má, vidouce, že otcí práce a živnosti pro vzniklou pruskou vojnu vždy více a více ubývá, měla vždy, chodíce se mnou obtížena, starostí a zármutkem sklíčené srdce, ačkoliv zármutek svůj před manželem tajila, když pak ven z domu vyšel, i tu hned slzím plnou svobodu nechala. Bůh a svatí Boží, vzláště pak Matka jeho bolestná, byli v tom stavu její jediná útěcha.

Ledvas pak jsem se na svět narodil, již mne také osud můj pro-následovati počal, neb skrzeva nedbalost báby, kteráž pupka slušně neustříhala, vznikl na onom místě velmi bolestný vřed, kterýž se za celých šest neděl zahojiti nechtěl a mou tělesnou sílu tak náramně vysál, že rodičové o mém živobytí pochybovali a mne Rodiče Boží před jejím obrazem u Kostelíčka pod lesem zaslíbili, skrze jejížto přímlovu nejen vřed brzy se zahojil, nýbrž i má tělesná síla tak vel-mi viditedlně přibývala, jakž mi otec vykládal, že se nad tím ne-málo podivili.

Brzy však zase nové zastihlo mne trápení v Blansku, kamž se moji rodičové z Hranic odebrali a kdež můj otec kostelní prací od faráře tamšího, bratra mé matky, opatřen byl. – Takhle Bůh stará se o ty, jenž se mu důvěřují, a bližní svoje tak, jakž on velí, srdečně milují, že nikdy pravé nouze netrpí. – Zde povstavivši mě má pěstouna u kamen, kteréž takměř žižlavě rozpálené byly, a oblíkaje mi košílku, kázala mi, bych se ohnul, skrze kteréžto ohnutí upálel jsem si zadek tak náramně, že prej ihned měkká kůžečka na kamnech viseti zůstala, já pak z velké bolesti vřed dostal, kterýž mnou skoro po celou hodinu smejkal. I tu mě opět rodičové moji Matce Boží na Vranov zaslíbili, kdežto jsem potom, když jsem okřál, v hábit sv. Františka z Pauli oblečen byl. Po roce nato přišly zde ještě na mne červené osutiny, kteréž opět nemálo byly mě vysály.

Navrátivše se do Hranic nazpět, kdež právě tehdež červená bě-havka mezi lidem panovala a mnoho nejen starých, nýbrž i malých dítek umořila, od kteréž i já a má sestra Františka, má tichá společ-nice, postižena byla. Já jsem byl tenkrát asi pŕlisedma roku, ona asi pŕlpáta stará. Ona nezdála se býti tak tuze nebezpečna jako já, nebylať ani za polovic v přirovnání se mnou utrápěna jako já, a tak o jejím uzdravení se nepochybovalo, nýbrž o mojim, a předci já zachován jsem pozůstal při živobytí, ona pak umřela. Ach, ten dob-

rý tichounký andílek jest u milého Boha a já kolotám se zde ještě v tomto marném světě jak stín, želíc a slzíc soukromě, že mne smrt spolu s ní nevzala; v čemž ale stala se ovšem vůle Boží, a ta musí mi býti vždy svata. Když jsem se potom tázával rodičů, truchlice po tom andílků: Kdež jest má milá Františka, má dobrá sestřička?, tak mne plačícího rodičové moji tím těšivali, že budto spí v ráji nebeském, aneb kvítí tam trhává pro mne na vínky, tak jakž jsme spolu v zahradě nevinnou mívali zábavku.

Po dvou letech nato onemocněl jsem zasi na jiné horké nemoci, kteráž mne do velkého nebezpečení života uvedla – fantazíroval jsem velmi velice. Najednou upustila horkost a já lahodně usnul a počal snít, že se v zahradě procházím a, sedna sobě pod ořech vlašský, počnu přehořce plakati, neb zpomněl jsem sobě, že rodičové, nade mnou stoje, plakali, právě jeden k druhému, že té nemoci nepřestojím a umřu. I slyším, že kdosi z ořecha na mne volá, a, ohlédna se, vidím Krista Pána na něm tak právě rozpátého, jakž se v modlitební knize Štěpná zahrada nazvané na titulním obrázku nachází, an ke mně laskavě řka: Což pláčeš, Jozefku? a já odpovím jemu: Můj dobrý Pane Ježíši, já pláču, že umřu a moje rodiče zarmoutím, neb slyšel jsem je proto nade mnou kvíliti. Na což mi Pán Ježíš v mojím vidění odpoví: Neplač, ty ještě neumřeš, buď ale vždycky pobožný a rodičův svojich poslušný. Když jsem z toho sna procitl, tak jsem opět oba rodiče nade mnou státi a plakati uzřil. I pravím k nim: Neplačte, tatínku a mamínko, nade mnou; já ještě neumřu; to mi Pán Kristus na vlašském ořechu slíbil. Což oni ale drže za fantazí, ještě víc plakali a já je vždycky tím těšil, že ještě neumřu. A od té chvíle také počalo se se mnou lepšiti, že jsem v kratičkém časi okrál.

Já jsem měl vždy velikou radost z rejsování a malování, o čemž moji spoluškolníci velmi dobře věděli a pročez také častokráte i ve škole o to mne žádali, abych jim budto na tabulku, aneb na papír něco vyznámkoval, což já jsem jim také, jakž každý lehko pomysleti může, neodepřel. Což vidouce jednou varhaník Benedikt Keller, můj učitel, za zlé mi to pokládal a hnedka také – ač mi to před tím od nižádného zapovězeno nebylo – přísně pokárati umínil i poručil, abychom já a ten školník, jemuž jsem na tabulce jakousi figurku vyznámkoval a kterýž Jozef Pernšteiner slul, jeden druhému pardus

dali. I lehl Pernšteiner nejprve a já ledvas že jsem ho lehoučko žilou dotejkal z bázně, abych mu bolesti nezpůsobil, šoustal, ač učitel po každé ráně pravil, abych mu lépeji dotíral. I myslel jsem také, že onen můj spoluškolník, jenž všeho příčinou byl, též lítostně se mnou zacházeti bude; kterýž ale zachoval se právě naopak, ač mu učitel nic neporoučel, velmi notně na mne dotíral. Pročež vidouce jeho nelaskavost učitel, dí k němu: Počkej, ty zapalitý zlostníku, takliž se k svému spoluškolníku chováš, kterýž se tě ledvas dotýkal? A vzav mu žílu z ruky, teprv mu sám hodně dosadil, což jsem já učiniti zanedbal.

Týž zapalitý chlapec udeřil mne jednou mojim vlastním čagánkem, když jsme spolu s jinými ještě na Valachy hráli, tak velmi na hlavu, že mne ihned krev oblela, což vidouce on, lekl se a snažně mne prosil, abych na něho ve škole nežaloval, což já jsem také nečinil.

Byl pak onen můj učitel Benedikt Keller sám velmi prchlý a zapalitý, an, rozzlobiv se nad vejstupkami některých školníků, svou zlost potom i na nevinných vylejval, což se i mi také stalo. Neb když jsme jednoho popolední průbu na muziku budoucné slavnosti dělali, on, byv již nad několikama roztopáčnými chlapci rozzlobený, nejprv na diškantistu a potom i na mne, jenž jsem byl altista, svou zlost vylil tak sice, že mne tak nemálo nevinného pobil, že jsem celé záda modro pruhovité měl. Od kteréž doby více jsem k němu již do školy s povolením rodičův nešel, ale brzy do Lipníka na studie jsem se odebral, kdež jsem opět nemilosrdnému profesorovi, pateru Erasmusovi, do rukouv vpadl, kterýž by mne rovně tak – jak jiné školníky – pro dosti malou příčinu trýznil a pral, než ale naštěstí, maje prefakta, muže velmi dobrého, na svojí straně, jemuž mne můj otec velmi snažně poručil – nesměl se předci na mne tak mstíti, jakž sám chtěl, neb Hranickým pro Jana Pernšteinera byl všem velmi nemilostivý, mi pak vzláště proto, že jsem něco později, totižto nakrátko před svátkami vánočními, do školy přišel. Konečně ale byl ke mně dosti mírný a ač mě často špincoval, nicméně předci tělesným trestem mne nikdy nepokáral.

Třetího roku onemocněl jsem opět v Lipníku na konci Masopustu, a sice na hlavinku, v kteréž nemoci hojil mne chirurgus Frank, a sice zadarmo, kterýž mi také všechna lékařství zadarmo

dal, neb má hospodyň, vypravujíc mu mou tichou povahu a tehdajší nemožnost mojich rodičů, jenž 28 fl. za vyživení mé dáti v stavu nebyli, ulitoval se nade mnou a velikou lásku mi prokazoval.

Téhož ještě roku, 1771, když mi rodičové pro velké plusky a povodeň stravu jistým časem zaslati nemohli, nejedl jsem celé tři dni nic vařeného kromě drobkův suchých chleba a šřavíku, z čehož bych při mojí slabotě těla, kteráž mne ještě po oné poslední nemoci držela, brzy byl zasi onemocněl; neb počal jsem již velice mdlíti, což když se profesor můj, pater Wiktor, zvěděl, daroval mi rejnský, abych si živnosti opatřiti mohl; však ale téhož samého dne potrava z domu donešena mi byla.

V šesté škole když jsem byl, přihodilo se, že jistý S...k, diškantista, několik nocí se mnou spal, od něhož bych se brzy byl velmi ohavně nešlechtnosti naučil; ohražen ale jsouce od mého zpovědníka, snažil jsem se všemožně jí vystříhati. Než lituji předci velmi velice, že jsem kdy toho mládence znal, kterýž se té nepravosti od svého bratra naučil.

V Holomouci třikráte jsem onemocněl, nejprv dostal jsem studenou zimnici třitačku, podruhé byl bych z nedostatku topení světnice zmrzl, kdežto mi noha již velice skoro až po koleno omrzla, Bůh ale nechťel ještě, abych tenkrát umřel; vojenský lékař, jenž právě v tomž domě bydlel, šťastně mne vzpamatoval a nohu zasi, že mi okřála, přivedl. Po roce nato dostal jsem zasi silnou studenou zimnici času podzimního, kteráž velmi dlouho trvala.

K těmto tělesným příhodám může být přičten i nedostatek na živnosti, kterýž mne častokrát trápil a celou chuť k študýrování odjímal. Otec, nemaje práce, nemohl mi dostatečně pomáhat a strejc Wojtek musev za ženicha, jenž sobě hospodyň jeho vzal za manželku, nejenom dluhy veliké zplácet, nýbrž i hodně do hospodářství dosazovat; a maje obligaci i mne na študiích nechat vyživovati, byl na mne mrzutý a málo mi mohl napomáhat. Pročež také svou mrzutost, když jsem na vagace k němu přišel, pro dost malinkou chybu na mne vyléval a divně mi nadal a zřídkakdy na mne přízniv byl – takže bych raděj byl doma suchý chléb jedl, nežli u jeho tabule pečení požíval. Tak upříkladu přihodilo se jednou, že mnoho hostí měl, kteréž jsem zavdy, vstanouc od jídla, talířami obsloužit musil; měl pak jeden host velkého psa, kterýž sem a tam mezi hos-

tami, po zbytkách sháněje, běhal, ten vběhl mi právě tenkrát, když jsem děkanovi boskovskému salátem posluhoval, mezi nohy, že jsem se trochu zpotácel a trochu octa na ubrus vylel; což on vidouce, tak náramně mne plísniť počal, že mne všichni hosti, uznávši mou nevinu, litovali a vymlouvali mne, ale pro takové veřejné pohanění tak velmi srdce zabořelo, že jsem hořce plakati počal, bylť jsem tenkrát právě absolutus philosophus. I vyšli někteří za mnou ven, žádaje, abych se zase k stolu navrátil, což já učinil jsem sice, ale s velikou bolestí, nemohu více nic jísti. Vzal ale zato ihnedka strejc své nesmyslnosti odměnu, neb, podáváje děkanovi černé omáčky k zvěřině, týž sám pes drkl jej hlavou v loket, že mu hojná částka též černé omáčky na stůl vypluskla, a on zahanben tou nenadálou příhodou zčervenal v tváři a zbledl. Hostové, hledíce na něj a na mne, počali moralizovati a na psa, jenž děkanovi náležel, reptali, na což ale jeden z nich řekl, že jak zvíře, tak i velebný pán, tak i já nevinni jsme a že takové příhody nemají hostí od veselosti pozadržeti. A vzav ze stole kus bílého papíru, přikryl ním poškvnu, řkouce: Teď zase, hle, vše čisté a bílé jest a potom hospodyň bude věděti tomu mejdlem a vodou prospěti, že i ubrusu nic škoditi nebude. Od té doby napravil se strejc a více mě tak důtklivě, jak prve činil, nešpinoval. On byl sice muž dosti laskavý, vzláště pak k všem cizím velmi uctivý, velmi však ale náhlý, vzláště pak na chudobné přátele, jenž z jeho milosti žili; na něž se velice, vzláště pak i na mne, osupoval. Nezapomenu na to, jak dlouho živ budu, kterak se jednou na mou milou matičku, jenž jej jakožto bratra svého, ježž snad celých pět let neviděla a jej spolu se mnou navštívila, osupil a vyšpinoval hnedka při prvním do pokoje vkročení, což ju a mne nemálo bolelo, že, vrátě se hned dne druhého domů, svou deset mil dlouhou cestu s pláčem jsme konali. Ach, taková dobrodiní, kteréž on potom prokazoval, byly převelmi našemu srdci bolestná. Jeho veliká urputnost a náhlost zarazila náramně mého bez toho již velmi měkkého a bázlivého ducha. Kolikrátekoliv měl jsem k němu, o něco žádajíc, vkročiti, tak jsem se již bázní drkotat, což mne v obchodu s lidmi všeho stavu nemálo pozadrželo, tak že jsem zhola žádného světa neznal.

Byl toho času jistý pater Jozef Šubert, exjezovita, u strejce faráře v hostě, kterýž mne velice miloval a vzláště nad tím svou libost

zjevoval, že se rád v knihách obírám; pročez dovolil mi, abych svobodně jeho bibliothéky užíval; než tázával se vždycky, co jsem četl a zdalíž se mi ten skladatel v způsobu jeho stylu líbil, aneb ne; a býval také na větším díle s mojim úsudkem spokojený. Vidouce pak také, že já obzvláštní milovník jsem květin a zahrad, půjčil mi jednu v latině sepsanou Chválu květin, jejížto snad on sám byl skladatel, což já jsem ale nevěděl, poněvadž znamenitý kus titulního listu vytržený byl. Kteroužto knížku když jsem přečetl a jemu s poděkováním navracoval, tázal se opět, co se mi v ní nejlépe líbilo. I pravil jsem upřímně, jakž se mi býti zdálo, než doložil jsem ještě, že se autor v opisu růže buďto dobře nevyjádřil, aneb sám ani co psal nevěděl, řkouce: *cremata igne vertitur in sacharum*, což patrná jest lžina, neb spálená růže obrací se v popel, nikoli ale v cukr. Ach, milý Bože, nenadál jsem se, že má láska k pravdě a můj upřímný vynešený úsudek od něho tak náramně zle přijatý bude, neb ledvas jsem s ním najevo vyšel, tu on mne plísniť a divně nadávati počal, že v očích jezovity, autora z též řehole, lhářem a idiotem nazývati se neostejchám: Viz, pravil ke mně po latinsku, že celá má bibliothéka tobě náležeti měla, a mnoho více ještě kněh nežli jich zde mám, ale pro tvou smělost a nevážnost nemáš ani jediné dostati, klid se z mých očí a více do mého pokoje nevstupuj. Já celý zaražený nemohl jsem na místě ani slovíčka promluvit, po několika okamžicích počnu se vymlouvati, že jsem já nikoli nevěděl, aniž také věděti nemohl, že autor knížky té jest jezovita – máť ale výmluva nic neprospěla; obražený jezovita nenechal se do konce upokojiti; já jsem jen předci musil s hanbou z pokoje se vykliditi a nesměl jsem více k němu přijíti, což mne velice bolelo. I prosil jsem strejčka, aby se za mne u něho přimlouval, ale ani jeho přimlůva nic neprospívala. Ale jeho hněv a nenávisť vkořenila se v jeho srdci tak velmi náramně, že mi u hraběte Salma, jenž strejci mému přislíbil, že mi titulum *menzæ* dáti chce, Bůh ví jak velmi škaredě omaloval, neb když strejce jej o tu milost žádal, pravil, že se já jakožto malířství milovník více k tomu kunštu nežli ku kněžství hodím, a tak že větší štěstí ve světě s pemzlíkem nežli jako kněz s kropáčkem udělám; pročez že on mi titulu *mensæ* nikoli nedá. Jestliže pak předci knězem býti chci, že mi na ten čas i bez titulu *mensæ* na příležitosti nechybí, poněvadž v duchovním domě čile toho dojíti mohu.

Já jsem měl od maličkosti velikou náklonnost k malířství, však ale rodičům k vůli chtěl jsem předci knězem být a ještě dvě theologické školy jsem studýroval a snad byl bych i také skutečně týž stav na sebe přijal, kdybych byl za jedno titulum mensæ dostal, kterýž mi onen můj strejc od hraběte Salma vyžádati slíbil, a za druhé kdyby mne profesor Niring nebyl ten stav zošklivil, právě že učiním-li to z pouhé lásky [k] rodičům bez dokonalého povolání, že velmi v tomž stavu nespokojený, a tak snad i velmi nešťastný budu. Pročež psal jsem v té příčině rodičům, kteříž, nechtíce mne nutit, zkázali mi písebně, abych domů přišel. Já domnívaje se, že otec mi to nikoli za zlé pokládat nebude, vzláště pak proto, že já již z šesté školy chtěl jsem se témuž kunštu – k němuž jsem nejen velkou chuť, nýbrž i přirozené schopnosti míti na sobě znamenal – oddati; otec však pravil, že mi ještě pár vyšších škol k tomu cíli a konci studýrovati škodou nebude – ale, můj Bože, což jsem já za trpké předhůzky od něho a snad z návodu i od mé sestry Terezie snést nemusi! Co mi můj otec vystrkoval, to mne bolelo sice, nikoli ale tak velice, jak to její ustavičné předhazování, že jsem je odřel, kdežto já na ničem vinen jsem nebyl, a mé študýrování stalo se jen podle otcové, nikoli ale podle mé vlastní vůle. Nevěda sobě v té věci pomoci, šel jsem k panu faráři Böhmovi a celé mé srdce jemu jsem otevřel, kterýž potom k otci sám přišel a jemu domlouval, že mne k takovému stavu nutí; na což on se vymlouvati počal, že mne nikoli nenutí. I řekl mu farář, že trpké předhůzky mnoho bolestnější jsou nežli které jiné způsoby k dohánění [...]

složka E–F je ztracena, podle Gallašovy Mé vlastní biografie doplňujeme stručně chybějící (truchlivé) události:

Gallaš nakonec opustil studium teologie a rozhodl se studovat malířství ve Vídni. „Při posledním loučení s mými milými rodiči, obdržev jejich pozhěnnání, obdržel jsem ještě i tato důtklivá slova od otce na cestu: Měj se dobře, synu můj. A dejž Bůh, ať se ti tam dobře vede. Než kdyby se ti dobře nevedlo, pamatuj na to, že jsi otcovské vůle nevyplnil. Kterážto jeho slova připadala mi často v mých truchlivých příhodách na mysl, kterouž nemálo zkormoucovala, a dosud ještě kormoutí.“ 26. října 1778 dorazil se svým kra-

janem Františkem Sobolem do Vídně (z Hranic přes Prostějov, Blansko, Brno a Mikulov). Ubytování našli v hostinci U Dobrého pastýře v Josefově městě, jehož majitelkou byla Marianna Klingenbergová (*Švábská Mariánka*). Bývalý Gallašův učitel Benedikt Keller napsal Gallašovi doporučující list pro dvorského malíře Jana Steinera. „Kterýžto poslední (*Franz Anton Maulpertsch*) dobrý byl Steinerův přítel, an znal všechny jeho domácné okolostojící, ujistil mne o tom, že onen dvorský malíř z jistých důležitých příčin žádného školára nepřijme, o čemž jsem se také potom sám přesvědčil. Maulpertsch radil mi, abych, pokud pravé dokonalosti v malířském umění získati toužím, všeho malování na straně nechal a jen pilně Akademii navštěvoval. Poněvadž pak vlastních prostředků k svému vyživení nemám, tak abych si mezi bohatými hrabaty nějakého patrona vyhledati snažil, jenž by mne v mém předsevzetí podporoval. Milý Bože, myslím si, kdež já bázlivý a v němčině ještě nezbedhlý chudák smím se opovážit před takové vysoké pány předstoupit, abych je o podporu požádati mohl? A tak počala celá má naděj klesati, vzláště když jsem pozoroval, že můj hospodář (*Franz Klingenberg*) vybíjaný jest lakomec a velmi zkoumavým okem pozoruje, zdaliž také dokonale záplatu za stravu odvádím. Pročez počal jsem náramně truchliti a skoro litovati, že jsem ve vlasti nezůstal a do některé duchovní řehole nevstoupil. Což pozorovavši mladší hospodářova dcera Lizenka, táže se mne v hlubokých myšlenkách prouženého, co mi chybí, proč tak hluboce vzdychám a slzami zamočené mám oči? Já ale ostýchal jsem se jí mé srdce otevřít, abych jí co je hněte a sužuje věrně vyjeviti mohl. Pročez navedla souseda, jistého Jana Cernota, muže tichého a laskavého srdce, aby příčinu mého zármutku vyzkoumal; což on také, znaje její dobré mravy a věda, že ji celý ten čas mého v jich domě zdržování nejen v mravních pravidlech, nýbrž také i v jiných uměních, které srdce ženské šlechtiti mohou, bedlivě cvičím, učiniti nezanedbal a mé tajemství všelijakým způsobem vyzkoumati se snažil; jemu jsem také, co mi na srdci leželo, upřímně vyznal. Byl pak onen pan Cernot bratr velmi bohaté paní (*Kammerreित्रové*), jíž dům sousedící s Dobrým pastýřem náležel, kteráž byla vdova a onoho svobodného bratra a ještě jednu svou, též svobodnou, sestru u sebe chovala. I požádal ji, aby mne k sobě vzíti mohl a aby tak laskava byla, mně nějakou

stravu, která od stolu zbývala, popřít; což ona také na jeho prosbu učiniti dovolila. Za to ale musel jsem její sestře, která se v strojení skvostných jídel u jedné slovutné kuchařky cvičila, kuchařskou knihu opisovati, co jsem také milerád podnikl.“

[po]čala plakati a mne bych do jiného předměstí neodcházel a ji neopouštěl prositi, což také i Cernot činiti nepřestával, neb byl do holky, kteráž, jak mi pravila, úmyslu byla do kláštera uršuleského jíti, velmi zamilovaný. I nechal jsem se oboumi navésti a šel jsem k Cernotovi, kamž ona každodenně s povědomostí matky docházela. Nakrátko potom dostal jsem prostředkem mého spolužáka Aloisia Parča (Partsch) condici na dva chlapce bohatého kupce U Císaře římského v městě k cvičení v známování (zeichnen) a mimo toho maloval jsem všeliké drobné věci, kteréž jsem dosti dobře u těch tak nazvaných kunštovních handlířů prodal, což až do času, když prachovní základ u Waringrové linie zapálen vyletěl a v tomž předměstí náramných škod natropil. I zdověděv se jistý pán z Hirschfeldu, nevím od koho a kterak, o mně, poslal ochotně příležitost pro mne, abych do Waringu, kdež dům a zahradu měl, kteréž velmi mnoho skrz tu příhodu trpěly, zdaliž bych malování porušená v světnicích poopraviti nechtěl, kterouž práci jsem milerád přijal a také k jeho potěšení vyhotovil tak, že poopravená místa dokonce od starého malování k rozeznání nebyly; a od toho času nescházelo mi také na malování světnic.

Zde připomínám sobě, kterak hned nato jistý markýz, jehož jméno mi již vypadlo, zvěděl se o mně, ke mně přijel a mne na cestu přes Vlasy, francouzskou a španihelskou zem k rejsování paměti hodných věcí míti chtěl, obětujíc mi svobodné vychování a ošatění a mimo toho 30 fl. měsíčně; k témuž bych se také brzy byl namluviti nechal, ano, já jsem měl k takové cestě velikou chuť; než Cernot zaslal a Lizenka strhla mne z mého předsevzetí; ta plakala, ano i na kolena padla přede mnou, Cernot ale opisoval mi nebezpečnost, v které bych v ohledu nevinnosti u takového Vlacha vpadnouti mohl; čímž mne také velmi lehko odstrašiti mohl a skutečně odstrašil; vzláště pak když jsem o té zlé povaze Italiánův, že k sodomii velmi náchylní a jí také mnozí, vzláště pak z pánův, oddaní jsou, zvěděl. Vidouc děvče přede mnou klečící,

ruce mi líbající a abych ji neopouštěl prosící, nýbrž otcem jejím v ohledu mravního vzdělání [mě nazývající], na níž její vlastní otec nic, zhola nic, jak pravila a Cernot dosvědčoval, naložiti nechtěl – vše to obměkčilo srdce mé, že jsem jako přiklizený v blízkosti její rodičův pozůstal a, jsouce chudobný, této dceři možného měšťana nejen potřebné knihy, nýbrž i novou harfu, na níž dobře dost hráti znala, a velmi špatnou měla, od mého krajana a spoluškolníka za 12te zlatých, kteráž ale za více stála, koupil a daroval. Zdaliž to láska byla k ctnostnému děvčeti, to až dosavad nevím, to ale pravda jest, že jsem ji jako nějakou mně svěřenou svátost pozoroval – s ní ani slovíčko o lásce nemluvil – rozuměj, o lásce mojí k ní nemluvil, ani jediného políbení, až při jejím posledním loučení, když se z Vídně do Říše k Mohuču s manželem svým a mojim přítelem ubírala, jí, kromě toho v přítomnosti manžele, nedal a vždycky úřad otcovský v ctnostném srdce jejího vzdělání zastával, jí nejen jakž jsem vejš pravil za vlastní svoje peníze takové knihy jednal, nýbrž i také sám spisoval; skrz což tak velmi v mravích prospívala, že lidé moudří, jenž ji znali, veliké zalíbení nad její[mi] moudrými rozpaky a šlechtným se chování měli.

Byl tehdáž, když jsem v domě sestry Cernotové bydlel, kteráž mi oběd zesílala, jistý bavorský poustevník řádu františkánského jménem pater Felix bytem v tomž domě, ježž jsem také v latině informoval. Muž srdce dobrého velmi, ale sprostého, kterýž často-krát, patře na mne, slzeti počal. Já, jsouce dychtivý zvěděti se, co by za příčinu lítosti nade mnou měl, tázal jsem se ho několikráte a prosil jej, by mi ji vyjevil, což on ale nikoli pověděti nechtěl. Než z okolostojícností mohl jsem souditi, že to na paní domu, sestře Cernotové, šetřiti mohl, což i mi tajno již nebylo, že jí obtížný jsem a že mne za daremníka pokládala, jenž se o nic přičiniti nechce, vzláště když o onom markýzu slyšela, jenž mne na cestu míti chtěl. Hlavní ale příčina vězela v tom, že lásku bratra svého k Lizence vyšetřila, což jí snad milé nebylo. Pročež přestala mi oběd dávat, čehož jsem také již toho času tak velmi potřebný nebyl, maje již v městě semotam známosti a práce dosti. I zkontoučilo se srdce mé nemálo nad tím, že mne za tak špatného člověka pokládati počala, ač sama z toho již pozorovati mohla, že já bez práce a zisku tak mnoho knih a tak krásně zavázaných a jiných k učenosti náležejí-

cích věcí v tak krátkém čase míti nemohu, jakož i z toho, že jsem k opisování kuchařské knihy, jež mi pro svou sestru uložila, ani žádného času ve dne neměl a větším dílem v noci psal. Zapověděla ona mi také, abych opis též knihy žádnému nečinil, v čemž jsem jí ale věrnosti nezachoval, nýbrž celý opis též knihy Lizence neboliž sestře její, Anně, učinil. Mariánka, slyše od dcery své, kterak jsem pro ten opis, jakž se domnívala, z milosti u paní Kammerrejtrové vypadl, hleděla příležitosti, aby se mnou rozprávěti mohla; kteráž se také vbrzku nalezla. Neb vidouc mne jednoho večeru, sedící před domem na kamenné lavce, celého v myšlenkách pohrouženého domů se ubíráti, volá na mne řkoucí: Bratře Gallašu, cožpak mne neznáš více? Cožpak se ti v domě mém stalo, že, jsouce v sousedství celý takměř rok, mne jsi nenavštívil? Vidiš, já zde schválně na tebe čekám, abych se to od tebe vyzvěděla. Slyším také, že jsi u paní Kammerrejtrové proto, žes mojí Nance knihu kuchařskou protiva jejímu povolení opsal, z milosti vypadl. Jestliže odtud tvůj zármutek, kterýž na tobě již několik neděl pozorujeme, pochází, tak se velice mnoho o to nemáš co starat. Stará Mariánka, sestra tvá, má ještě, chvála Bohu, také chleba pro tebe. Já také vím velmi dobře, co moje Lize na tobě má a co já ti za tvá dobrá naučení povinna jsem. Jestliže se ti tam křivda děje a jestliže protiva našemu domu nic nemáš, přijď ke mně, já tě také příbytkem a obědem, ano, i večerí zaopatřím. – Milá dobrá Mariánko, odpovím, tvůj úmysl jest ovšem laskavý a šlechetný, ale zdaliž také srdce manžela tvého tak laskavé a lítostivé jest? Zdaliž on mne také tak jako ty rád viděti bude? – O to se ty nic nestarej, odpověděla: dům je můj, hospodářství mé, v těch věcech mi můj starý nesmí nic zapovídat – on tě také rád vidí, rád tě poslouchá, než o tom ovšem věděti nesmí, abys u něho v dobré vážnosti pozůstal, že ty za oběd neplatíš. – A to samé, pravil jsem, že on to věděti nemá, zdržuje mne nazpět. – Z toho ty sobě žádného svědomí nedělej, on má srdce lakomé a v tom ohledu nesmí o mnohých věcech, jenž se ode mne dějí, věděti, a kteréž zajisté všechny svůj šlechetný grunt mají. Tajemství těch věcí brzy se tobě otevře, až pospolu pohodlněji budem moci porozprávěti v příbytku Dobrého pastýře. Pohled' jen vzhůru na něj, jak přívětivě tobě kyne a jak lahodně na tě se usmívá. Na to její zvaní a domlouvání nechal jsem se namluvit a přestěhoval jsem se

opět do jejího domu; Cernot pak nakrátce potom, vyjeviv mi svou lásku k Lizence, kterouž jak mi, tak i jí dosavad tajel, velmi těžce se roznemohl na krve chrlení, na kteréž nemoci také po několika nedělích umřel. Dřív nežli skonala, učinil testament, v němžto mi své všechny šaty a stříbrné přezky poručil, z čehož jsem ale kroměva jednoho starého kaputu a páru nových střevíců ničehož neobdržel. Mariánka měla mě k tomu, abych jim to nazpátek poslal, což jsem já ale neučinil, kromě jedině, vzkázal jsem jeho sestrám, že mi sice velmi povědomo jest, co Cernot, bratr jejich zemřelý, mi kšaftem poručil; než vědí-li to lépeji nežli já zužitkovat, aby to chudějším dali, že toho velmi povděčný jsem a srdcem mu to přěji.

U Dobrého pastýře oznamoval jsem se s jistým chirurgem od Mohuče, s kterýmž jsem anatomická collegia profesora Lebera navštěvovati počal, ne však v tom úmyslu, že bych se na lékařské umění oddati chtěl, nýbrž v malířském ohledu, abych se složením údův těla lidského lépeji oznamoval. Ostatně ale vynakládal jsem se docela na malování světnic. Poněvadž pak ale zimního času taková práce se nevynacházela, tak jsem se rozličnou literární prací, vzláště pak cvičením Lizenky, obíral, kteréhož cvičení její sestra Babeta nejlépe užila. Mec, onen chirurgus, vešel v známost s Lizenkou a zejskal její lásku, což se ale před otcem, matkou, sestrami a přede mnou tajilo. Matka brzy onemocněla na prsův vodnatelností, v kteréžto nemoci já ji s pilností obsluhoval, sám až do města pro lékařství každodenně chodil, jí takové podával, neb od žádného nechtěla jich, nežli jen jedině ode mne přijmouti, kteréž jsem také pokaždé ponejprv okusiti musil. V té nemoci nakrátce před smrtí svou zjevila mi své tajemství, nad kterýmž jsem se nemálo zarmoutil, ač jsem to na sobě nesměl nechat viděti, neb srdce její bylo bez toho velmi velice duchovní bázní sklíčené, kterouž jsem jí všemožně vyražel. Než skonala, požádala mne, abych dítek jejích bratrem byl, jim vždy jakž dosavad bázeň Boží připomínal a pak poručila dítkám, aby mne nejinač nežli bratra svého milovali, což se od nich v některém ohledu stalo, v některém ale ne. Brzy po její smrti i já jsem velice těžko onemocněl, a sice právě na den sv. Jozefa, navrátiv se z Šenbrunu, kamž jsem byl s Mecem, s Lizenkou a sestrou její na procházku vyšel. Doktor Querin, jenž mne na žádost Mece, přítele mého, třetího dne vyšetřoval, nazval tu nemoc febrim acutissimam

a pokládal to hospodárovi lakomému velmi za zlé, že mne na hůře ležeti nechal, kdež ještě tehďáz velice sněhem prášilo. Hned také prostředek opatřil, abych k milosrdným do Leopoldova města zanešen byl. Mimo toho vyložil pro mě dvou rýnských tak, aby mi ochotně toho dne což potřeba bylo poslouženo bylo. Druhého dne nato, totižto 22., měsíce březně 1780, byl jsem k milosrdným zanešen a hned toho dne ještě posazeny byly mně tři vezikátory, dva dni potom ještě dva jiné a po dvou dnech zase opět ještě dva jiné, takže jsem jich sedm v šesti dnech dostal. Querin, ačkoliv tento špitál zeťovi svému k ošetřování svěřil, nicméně předci třikrátě každotýhodně mne navštěvoval. Ležel jsem ale v lich[t]enšteinské fundaci v posteli Dobrého pastýře, což můj dobrý přítel, Fürst jménem, rozený Uher a tehďáz milosrdný bratr, u vrchního svého zřídil, že jsem velmi bedlivě opatrován byl. Všichni takměř obyvatelové domu Klingenbergova (od Dobrého pastýře) mne řádně jeden po druhém každodenně navštěvovali, vzláště pak má pradlena, chudičká vdova, kteráž každého druhého dne ke mně přicházela a nade mnou z lítosti plakala, neb byl jsem velmi nebezpečný a lampa nočního času hořívala u mne. Ó, bych tehďáz byl umřel, tak bych živobytí vojenského nebyl nikdyž okusil a Boha mého tak mnohými hříchy, na které se bez velké hořkosti upamatovati nemohu, nebyl obrazil! Bůh ale sám nejlépe ví, proč mne tenkrátě a ještě mnohokrátě potom do těžkých nemocí vpadnouti nechal a až dosavade mne zachoval. Nemoc ta trvala přes čtyři neděle a skončila se s náramnou bolestí zubův, z nichž jeden vytržen býti musel na mou žádost – což když se stalo, hnedka jsem také okřívati počal a na Landštras[e] do rekonvalescentův domu přenešen byl, kdež jsem ve dvou nedělích docela okřál, než milosrdní podrželi mne zde ještě za celý jeden tejden, abych lépeji k síli přijíti mohl. Má stará pradlena, kteráž mne, jakž jsem vejš pravil, velmi pilně navštěvovala, přinesla mi do chorobně malý obrázek té tak nazvané Marie von Petsch, jenž se u Svatého Štěpána u velké vážnosti drží a ctí, pravě, že mne Matičce Boží při tomž zázračném obrazi zaslíbila, pravě, abych kdyby mi Bůh skrz její přímluvu z té těžké nemoci pomohl, jemu před týmž obrazem v kostele sv. Štěpána své poděkování a jí jakožto přímluvnici srdečný dík též složiti neopomenul, což jsem také, navracejíc se domů, s vděčnými slzami vykonal.

V čas mojí choroby počala Lizenka jiné na sebe bráti způsoby, zapomnělať, láskou omráčena, brzy, co jsem já pro ni učinil, co jí matka před smrtí poručila, a počala se v mnohém ohledu ke mně velmi nevděčně chovati, takže se mi moje malé nedbalosti v stroji vyčítati, a sice důtklivě vyčítati, opovážila. Kterážto její nevděčnost velmi mi k srdci šla a náramnou lítostí jej pronikala, což jsem však velmi šetrně před ní tajiti snažil, aby snad nemyslela, že do ní zamilovaný jsem a pro ni horlím, což zajisté nebylo ode mne nikdy myšleno, protože má chudoba a má vážnost k ní od takových myšlenek vždy mne zdržovaly. Nebyla také tváře velice příjemné a krásné, že by má malířská chuť nějaké zalíbení na ní míti mohla. Celá má láska k ní byla jen platonická, neboli raději bratrská, jakž matka její míti ode mne chtěla a žádala. Pročež vyhledal jsem sobě quartýr v sousedském domě U Bílého koně u jednoho chudobného ševce, kdež jsem asi osm měsíců bydlel, až jsem s Adamem Šmídem, skrzeva její sestru Babetu prostředkem mojich mravních a jiných k jejímu prospěchu sepsaných rukopisů, v známost vešel. Od oné poslední nemoci byly mé nervy velmi oslabené a příliš dráždlivé, že dosti málo nelíbezná příhoda na ně velmi tuze účinkovala, pročež o to víc nevděčnost mojí školnice, jížto jsem já takměř celé mé štěstí obětoval a kteráž se nyní za mne stydětí počala, ač jsem jí dosavad ještě v užívání dobrých kněh vyučoval a mnohá spásitedlná naučení dával, kterak k blaženému životu na cestě ctnosti dojíti a štěstí svého upevniti může. Má vnitřní bolest nad její nevděčností přitáhla mi na krk hypochondriu, a sice tak těžkou, že jsem vždy na to přicházel, kterak bych se čím dříve tím líp života zbaviti mohl. Ach, milý Bože můj, což to byl za tuhý boj proti též hrozně fúrii, kteréž bych bez náboženství nikoli nebyl odolati mohl! A ten boj trval celé tři měsíce, jestliže ne víc. V tom truchlivém stavě nebyl jsem k ničemu schopný, ani skoro k modlení. Nicméně předci toto poslední bylo mé jediné a nejsilnější útočiště. I utekl jsem se k Marii Panně do chrámu jejího na předměstí Mariahilf, kdež se její tak nazvaný obraz chová, a vzdychaje vroucně: pomoz, Maria, pomoz svému ctiteli, neopouštěj mne v půtce s tak hrozným a krutým nepřitelem! A hle, Bůh vyslyšel mne skrz její orodování, že jsem od oné doby žádného nápadu od takových myšlenek necítil, až zase zde v Hranicích.

Nakrátko potom vešel jsem v známost s Adamem Šmidtem, jenž na ten čas byl podranhojič (unterchirurgus) u regimentu Karla Toškány, obývá v kasárni Stračí ulice. On byl svého umění pilný, vynakládal se také i na básnířství, měl ale ducha hrdého a satirického, což se mi jediné na něm nelíbilo. Ten, vyzvěděv se skrz jisté lidi o mojí schopnosti v latinském jazyku, požádal mne, abych mu Calisenii Institutiones chirurgiæ hodiernæ, kteréž sobě profesor Hunčovský za svoje pravidlo vyvolil a své učení dle něho přednášel, z latiny do jazyka německého přeložil, k čemuž jsem se také, poněvadž zimního času žádná práce k malování světnic se nenamítala, lehko namluviti nechal a k němu do kasárny se na ten čas přestěhoval, kdež on také dost za mne platil, maje k tomu cíli a konci od svobodných zedníkův, k nimž i on tehdy již náležel, podporu. I přeložil jsem první díl od 1. ledna až do Velké noci, kterýž on, v jazyku německém lépeji vyhladiv, hnedka na světlo v tisku vydal a Brambylovi dedikoval, v kteréžto dedikaci neboli předmluvě některé moje latinské verše se nachází.

Jistý Kieferle (bataillionschirurgus) od regimentu Preisa opisoval tu novosloženou práci, přičemž si také jakousi zásluhu přivlastňoval.

V čas mého překládání počal mne Šmidt k svojemu stavu vábiti a mi jej, jakž mohl nejvíce, zvelebovati, já ale, domnívaje se, že bych se jako nějaký bradýřský učeň též bradu holiti napřed učiti musel, neměl jsem veliké chuti k tomu stavu, když pak jeho regimentschirurgus Walentin Goepfert mne sám ujistil, že toho dokonce k chirurgickému umění potřeba není a že mne ne jako praktikanta, nýbrž jak svého nejlepšího přítele držeti chce, povolil jsem konečně obou jich žádosti a byl jsem hned za chirurgického praktikanta u téhož regimentu přijat.

Po Velké noci počal jsem druhý díl Kalisena přesazovati, s kteroužto prací byl jsem za 3 měsíce hotov; v kterémž časi Mec z Mohuče do Vídně se navrátil, aby s Lizenkou sevdán byl a ji sebou do svojí vlasti zavezl.

Přivezl ale sebou tři Říšany, lékařské studenty, z nichž dva jeho krajan a collegia Štolova slyšeti úmyslu byli, jeden z nich slul Wenedelin Helfenstein, druhý Wilhelm Schmidt, třetí byl z Vircburku, a ten slul Vogelmann, kterýž se na študium historie věcí přiroze-

ných zakládal a cabinety vídeňské k vidění od svého knížete poslán byl. Tito první byli oba z Geisenheimu při řece Nekar, odkudž také Metz pocházel.

Asi za šest neděl bylo jich sevzdání slaveno a hostina držena u traktera v Šenbruně, při níž onino noví hosti přítomní byli, jen já nebyl jsem pozván, což mne opět nemálo bolelo, a Šmidt, jenž též při té slavnosti svědkem byl, počal mi vymlouvat, že by se to nikoli z nějakého zhrdání nebylo stalo, nýbrž z jiných důležitých příčin, kteréž by mi k zármutku většímu sloužiti musely; na což jsem jemu odpověděl, že toho velmi povděčný jsem, protože jsem od Lize mnoho jiných důkazů její nevděčnosti zakusil. A že mne všechna její dobrodiní, kteréž mi učinila, nyní více bolestná přicházejí, nežli kterýkoliv od ní přijatý nevděk. Neb ani slovíčkem neohlásila se u mne v celé své věci, jenž s Mecem měla. Druhého dne chtěli mne doma k obědu pozvati, já ale nepřijal od Šmida to pozvání, řka, že poněvadž se včerejšího dne za mne před lidmi cizími styděla, já se za její nevděčnost a pýchu jakožto její bývalý učitel před mými přáteli stydět musím, že tak málo v praktické mravnosti prospívala. A hned také odebral jsem se pryč do jiného předměstí k obědu, abych vyhledán býti nemohl. Z čehož Šmid souditi počal, že bych já do Lize zamilovaný byl; o čemž jsem já jej, svěřiv mu mé srdce, jináče nepřesvědčil. Boje se Šmid, aby můj zármutek ještě truchlivějšího konce neměl, pořádal to s regementschirurgem Goepfertem, že mne ihned do Kornejburku k sobě vzal, což mi velice milé bylo. Adam Šmidt doprovodil mne tam, ba sám příležitost opatřil, což se dne 8. septembra roku 1783 sběhlo. Asi za 14te dní potom přijeli ke mně na rozloučenou Mec a Liza, manželka jeho, do Korneuburku s Adamem Šmidem, kdež u barvíře, s Adamem dobře známého, přenocovali a skoro ráno zase odjeli – kteréž rozloučení nepřicházelo mi tak velmi těžké, jakž jsem se nejprve obával. Mec požádal mne, abych Lizence ještě naposledy nějaké mravní naučení dal, což jsem já v krátku těmito slovy učinil: Bojte se Boha, milujte vašeho manžela s tou největší srdečnou upřímností a buďte dobrá matka svých dětí. Amen! Na což od ní její první a spolu i poslední políbení na rozloučenou následovalo. Po Šmidu zkázal jsem jí, aby se na poslední naučení své dobré matky často upamatovala a mne v dobré paměti zachovala.

Můj dobrodinec regementschirurgus Goepfert držel mne dle svého mi daného slibu jako domácího přítele, an byv následujícího 1784. roku za štabsartztu v kumpendorfském špitále od Brambilla pozdvižen, kamž se posledního ledně odebral, pojal mne sebou do téhož brambilliánského chirurgického institutu za praktikanta, kdež jsem až do 1. junii pozůstal a všeliké zkušenosti v ohledu mravův Eskulapových synů nabyt. Kolem počátku máje dal se onen Wendelin Helfenstein mezi chirurgické praktikanty, kterýž, a jistý Cler, moji nejmilejší společníci byli.

Odtud dostal jsem se k regimentu Khevenhüller do Moravy, a sice do špitálu v městě Unčově, maje velmi přísného regementschirurga, kterýž mne ne velmi uctivě přivítal, neb dostav před tím jedno po druhém od akademie gumpendorfské darebákův, myslil, že na mne snad mnoho lepšího nebude, řkouc ke mně, jestli víc v kotrbě-li nemám, než oni moji předchůdcové, tak by lépe bylo, abych ve Vídni byl pozůstal. Já ale, maje od Šmida, jenž tehdáž sekretářem byl u Brambille, [naučení] jak se řídití mám, kdybych dobře přijat nebyl, odpovím, že mi volno jest od pana Brambylle kdykoliv se mi líbiti bude nazpět se navrátiti a jinam se odebrati, kdež bych příznivěji držán byl, než toto jest přivítání. Nu, nu, řekl on, to se brzy také ukáže, co prej pán za doktor písma jest; a poslal mě do špitále, kdež jsem batalionschirurga Arbesera na lůžku rozvaleného, tabák kouřícího natrefil, kterýž mne o mnoho uctivěji přivítal, jemuž jsem také ihned mou stížnost nad přivítanou regimentschirurga Rottera přednesl. Ó, to prej není ještě nic, pravil on, tvrdší a hořčejší ořechy k kousání že očekávati mohu. Nad čímž já zasrav se pravím, že jich zajisté dlouho kousati nemíním aniž také nebudu. Dne druhého nato obdržel jsem psaní pod pečeti protochirurgovou od Adama Šmida, kteréž mi Arbeser přinesl a také vyplatil. Přečtouc jej, nechám jej čísti ten mi od sekretáře Brambille odeslaný list, v němž od profesora Hunčovského a od štabsartztu Goepferta pozdravení, a toto poslední sice vlastní rukou psané, bylo. I tu měl jsem hned přízeň celou batalionschirurga, o čemž on také pověst u obršta a jinde roznesl; jen jedině regementschirurgovi tajil, což věděl; neb ačkoliv švager jeho, pro jeho způsobu jemu dokonce příznivý nebyl. Byl ovšem člověk ten, totiž p. Rotter, pravý trapič svojich sobě v úřadu podrobených, kteréž rozmanitý-

mi špičkami sužoval a nejináč nežli hrubý dráb robotníky sobě své chirurgy pokládal a ctil. Co se ale umění lékařského tkne, v tom zase byl mnoho dokonalejší nežli mnohý [z] jeho spolukolegův, jenž svůj kurz při akademii učinili a doktorského klobouka sobě u Brambylle, Bůh sám ví jakým způsobem, zasloužili. Pročež umíníl jsem sobě při něm tak dlouho, jak dlouho jeho drábování budu moci snést, pozůstatí.

Já, měv v Šmidovém vydání Kalisena moje vlastní přeložení a tím způsobem celou tu knihu v hlavě, maje i hezkou částku lékařských, na větším díle latinských kněh a rozmanitých, vlastní rukou rýsovaných anatomických tabulek a obíraje se také ustavičným čtením a nemocných obsluhováním, zejskal jsem sobě tím nějakou větší vážnost, než jeho švager Arbesser a můj spolupodranhojič u něho měli. Kterážto vážnost ještě většího stupně došla, když mé od regementschirurgův Huberti a Weringa počtení viděl, kteříž mu potom, jakož i Brambilla sám, lepší pochop o mojí učené povaze učinili – jakžkoliv sám se k tomu přiznati musím, že moje zásluhy daleko tak veliké nebyly, jakž je jejich příznivost ke mně v ohledu Brambylle a jeho sekretáře zvejšila. Neb co jsem věděl, bylo jen slabá praktikantská vědomost bez praxe – slovem theoretický jen počátkové.

Roku 1785 na konci měsíce září stala se mi následující truchlivá příhoda. Vyhodil se mi na levé ruce nad loktem malý vřídek, jehož já nešetře a sobě nevšímaje vyjel jsem do Holomouce k fasování lékařství lehkým jen oděvem opatřený. Skrzeva třepání a ochlazenost tak náramně se ta malá neštovice roznítla a zapálila, že, přijeda domů, ruka tak velmi opuchlá byla, že jsem skoro svého prostranného rukávu vyslécti nemohl – batalionschirurgus Arbesser uživ ruku, zhrozil se a ochotně pro regementschirurga poslal, neb způsob opuchliny té byl velmi nebezpečný, bylať gangrena již ve dveřích, jakž Rotter pravil, kteráž ale pilným obkládáním aromatických bylin šťastně zapuzena byla, než potom osypala se celá ruka až po ramena, kterážto vyraženina asi 14 dní pořáde trvala. Při kteréžto nemoci, ač dlouho netrvala, velmi mnoho jsem bolesti vystál a tuším blízek smrti byl.

Toho ještě roku poslal jsem Šmidovi mou pathologickou observací, kteráž se nejenom jemu, nýbrž i všem profesorům líbila a pro

kterouž jsem obzvláštní pochvaly u Alexandra Brambylle došel. Tato observací byla příčinou, že jsem od něho do Vídně k regimentu Preisů z Unčova přesazen byl, odkudž jsem se 1. aprile roku 1786 do Vídně vypravil. Brambylla, když jsem se u něho za to přesazení poděkoval, učinil mi tento bolestný komplement: Gallaš, jejich patologická tabulka a opis zejskala pochvalu všech p. profesorův a zasluhuje v akademických jednání své místo. Ano, kdyby nebyli jen podrukohojič, tak by údem akademické společnosti naší býti zasloužili. A proto nesmí ta jejich jakžkoliv důkladná observace a práce anatomicko-pathologická pod jejich jménem do nich vložena býti, nýbrž pod jich regementschirurga jménem, kdež ale i jejich vážně připomenuto bude.

Tento komplement byl mi, jakž každý lehko povážiti může, více bolestný nežli příjemný; neb zasloužil-li jsem té cti já, proč druhý, kterýž nižádného podílu na ní neměl, úrodu zásluhy mojí bráti má – u sebe jsem myslel. Tato nespravedlnost Brambillova otevřela mi oči, že jsem všechno šetrněji, co se v akademii dílo, pozoroval a mnoho podobných kousků, jimiž tento její president učený svět oslepoval, vypátral.

Od té doby počalo mne štěstí škádliti a pokoušeti, osud pak vždy více a více pronásledovati. Moji společníci lahodili mi v oči, a krom oči mě nenáviděli. Má pilnost v študýrování lékařském neprospívala mi dokonce nic k onomu cíli, po němž jsem toužil, totižto abych sobě té cti, kterouž mi Brambilla sliboval, svou vlastní zásluhou, a ne jeho milostí dobyl. Čím víc jsem študýroval, tím míň zdál jsem sobě vždy věděti a uměti. Žádost cti vždy se též zmáhala a já viděti to musel, že ti, jenž mě o přímluvu k pozdvížení svému žádali, jich takové skrze ni došli, já pak vždy pozadu zůstal a konečně i od těch, jimž má přímluva u sekretáře Brambillova, jenž u něj všechno platil, k povýšení přispěla, zhrdání zakusiti musel. Slovem vůle Boží nebyla, abych já mezi akademické údy počten byl, nýbrž abych v trpělivosti skrze nemoce, pronásledování, nevděčnost, zlehčování mé cti a jiné trpké příhody zkoušen byl a pravé poníženosti nabyt. Za což, ač mi velmi trpké přicházelo, buď Bohu mému srdečná díka; neb poznávám to nyní, že kdyby se se mnou dle mojí vůle bylo dílo, že bych o mnoho nešťastnější byl již zde na tomto světě a na onom, maje málo péče o duši, tím

více ale o marnou čest, ji věčně byl ztratil. Ó, jak velmi lehko byl bych svou víru v Boha, v nesmrtnost duše, v peklo a nebe v tovaryšstvu takměř samých atheistův a materialistův ztratiti mohl; ale modlitba rodičův mých, zvláště pak slzy mé dobré matky vyprosily to na Bohu mém, že jsem v tak nebezpečné řece bezbožné převrácenosti mravův a v bahně vojenských neřádů neutunul.

Oficíři tohoto regementu spikli se pro slovo felčer, kteréž jsem od nich podle nařízení nejvyšší vojenské rady trpěti nechtěl, protivu mně, zvláště pak major a obršt počali mne pronásledovati; tento poslední chtěl mne v tomž ohledu proti subordinaci vinného učiniti. Však ale zmátl mu Bůh jeho nešlechtný úmysl, neb Brambilla zastal [se] mne svou vlastní vznešeností.

Byl toho času jistý Mayer batalionschirurgus, člověk ducha tupého, přitom ale předci pyšného, jenž, chtěje podíl na kurzu chirurgickém míti, což se bez vědomosti jazyka latinského dle akademických pravidel státi nemělo, požádal mne, abych jej v též řeči cvičil, což jsem já s nemalou pilností za několik měsíců skoro celý rok zastával; on však pro tupost paměti a rozumu málo, nebo nic prospíval, konečně za mou snažnost byl tak velmi nevděčný, že mne jakožto špatného hospodáře a marnotratníka u Adama Schmidta omaloval. Což mi potom Schmidt předhodil, řkouce, že jsem k němu žádné důvěry v své potřebě nevzal a od Mayera 12te rýnských na cestu vypůjčil. Což holá lež byla. Neb Mayer tázal se mne sám, zdaliž dostatečně na cestu opatřen jsem, jemuž já jsem upřímně pravil, že polovici gáže svojí pospolu mám, s kterouž při mírném živobytí vyjítí doufám. – Aj, což jest to, pravil, na cestě musí sobě člověk hoviti a ne hospodařiti a se [*dvě nečitelná slova*] pravil, že mi celou gážu na cestu půjčí, kterouž prej podle volnosti a možnosti opláceti mohu. Já ale nicméně předci ostejchal se vzítí, on ale z moci mi peníze strčil, a když jsem ledvas z města ven vyšel, ještě toho dne Šmidovi tu lžinu donesl. Jemuž já potom pravdu, jakž sama v sobě byla, předložil. – Takhle, praví ke mně Šmidt, odměnil se jim ten hlupák za jejich inštrukcí, místo poděkováním nevděčnou pomluvou, kterouž mu vezmu na vrubel. Ještě více ale mrzel se nad tím, že mne [pomlouval], aby mne od Šmita odtrhl a k němu se do quartýru vetřel – neb já bydlel jsem se Šmittem Wilhelmem v jedné světnici, kterouž jsem vymaloval a obrazami ozdobil – a což vůle

Goepfertova a Adamova byla, abychom v ohledu literáctví vždy spolu bydleli, neb my dva byli jsme jediní, jenžto jsme v študiích vyšších škol zběhlí byli, druzí pak všichni z bradýřské komory vyšli.

Na počátku roku 1788 (3. feb.) Wilhelm Šmitt a já byli jsme od Brambille za vrchní rukohojče (oberchirurgen) k generálnímu što-bu ustanoveni a přitom za amanuanze u štobního chirurga a tělného císařského lékaře Walentina Goepferta, jenž nás k armádě hlavní do Futaku předešel, a kamž my ho brzy potom, totižto 22. měsíce březně, následovali, a sice na lodi ručníčným prachem naložené. Milý Bože, odpusť slepotě ducha mého, s jakými nádhernými myšlenkami vstoupil jsem do lodě, mysle sobě, že nejinač státi se může, než že po roce jestliže ne doktor, tak jistě regimentschirurgus, anebo snad i tělesný lékař některého prince býti mohu. Ovšem, ovšem kdyby byl Bůh míti chtěl, abych něco podobného byl, ale zdaliž mi také tenkrát ta podobná myšlenka na Boha připadla? Já nevím aspoň se upamatovati, že by se tak bylo stalo, sice byl bych jako páv, ohledě na marnost mojich žádostí, pyšně perutí sklopil, než toho vím se upamatovati, že mi ta hrozná myšlenka připadla, jak velmi lehko mohlo by se státi, že skrze dost malou jiskřičku všechny mé projekty spolu i s lodí, na níž jsem seděl, a sice vzhůru na patronových truhlicích, do vrchu vyletět i v kouř smradlavý spolu i se mnou obrátiti se mohou. Neb cajkistové, nešetře obdržného od generála Magdeburka příkazu, aby se kouřiti tabáku na lodi neopovážili, o to jen silněji kouřili, čím ostřejší příkaz byl, jež v ohledu strašného nebezpečnosti zachovati měli.

Dne 26. březně k večeru, když jsme se již již k Prešburku blížili, strhlo se veliké povětrí, naši loďařové nechtěli za tou příčinou dáleji plovati a přirazili k ostrovu Šit, kdež přenocovati chtěli. Wilhelm Šmitt ale nebyl toho úmyslu se mnou tam též pozůstat, nýbrž usiloval na to, abychom na malé lodi k městu, jenž skoro naproti leželo, převezeni byli. I namluvil mne k tomu, abychom cajkistům zaplatili, k čemuž pár smělých chlapů pohnouti se dalo, když jsme každému 20 kr. slíbili. Ale, milý Bože, jakž hrůze zakusili jsme oba pro našu opovážlivost, když loďka naše hroznými vlnami od větru zmítána byla a voda do loďky valiti se počala, bylo to štěstí veliké pro nás, že jsme již tenkrát blíž břehu byli a cajkistové o to víc pra-

covati počali, čím větší neštěstí nám všem hrozilo, vzláště když jsme jim ještě jeden zotník dáti slíbili.

Já jsem jak jsem živ toli strachu nevystál jak tehdáž, neb každé okamžení zdálo se, že se loďka převrátí a vlny nás zhltnou, což také naši druhí šífaři, patře na nás, s hrůzou nejináč mysleli; my, hledě jeden na druhého a drže se za ruce, vyhlíželi jsme oba bledí jako umrlci a já, vzdychaje k nebi, nikdy jsem se snad tak vroucně k Bohu nemodlil, jako v tomto života nebezpečství.

V jedné dědině, jejíž jméno mi docela z paměti vypadlo, kdež jsme přes noc zůstati museli, byli jsme já a Smitt k jedné chudé vdově vquartýrování, kteráž na nás slzavýma očmi patřila – den před tím ukradli jí vojáci páru ovec a kozu a též noci poslední tele, kteréž ve chlévě na chování měla. Ach, jakž mne srdce počalo boleti, že jsem se kdy k takovému stavu dal, při němž sobě ti, jenž vlasti strážcové slují, což by skutečně býti měli, sobě ze zlodějstva zhola žádného hříchu nedělají. Naši cajkistové byli vybíjání zloději, neb oni to tele ukradli, jej hnedka zabili, vykochali a kamením naplnivše a zašpilkovavše, do vody potopili a na loď ve vodě provazem upevnili, aby kdyby loď přehlídána byla, nic nalezeno nebylo. Ledva ale že jsme asi míli upluli, přirazili loď na jeden ostrov, kdež tele z vody vytáhli, jej z kůže zeslékli a rozsekali a vařiti počali. Poněvadž v předešlé dědině žádného chleba k dostání nebylo, tak my chudáci, nejsouce ním opatřeni, museli jsme komisárek u těch zlodějův žebrat; k našemu štěstí bylo, že já sejrem parmezanským, rejžou, špekem, máslem, suchýma lukšami a šokoládou zaopatřen byl, a tak oběd na tomž ostrově uvařiti mohl.

Ó, což za trampot a nepohodlí vystáli jsme na cestě naší ještě dřív, nežli jsme se do Futaku, kdež hlavní quartýr prozatím se vynacházel, dostali. Naše formanka byla tak velmi špatná, že arcikníže František (nynější císař), uzřev ji, nad námi se ulitoval a novou daliku hned dne druhého po našem příchodu na futackém jarmaku pro nás koupil a okouti nechal. Brzy potom hnuli jsme odtud s armádou hlavní k Semlinu, kdež jsme také ihned Göpferta, našeho představeného, bezpečlivost o naše opatření poznali; neb ani plátěného stanu, ani quartýru pod střechou pro nás opatřiti nenechal, nad čímž Šmid, rozmrzev se, jemu velmi důtklivě domlouval, což on, vědouce na koho se založiti a odvolati má, učiniti mohl, já ale,

chudák, ani ústa jsem neotevřel. Šmitt, jsouce pohodlí zvyklý, nechtěl lecijak bydlet, i běžel tedy k štabschirurgovi Molitorovi dolů do města, neb my leželi jsme nahoře v novém Semlině, a žádal ho, aby nám kvartýru opatřil, což se také ihnedka stalo, já ale neměl jsem chuti odtrhnouti se od Kepferta a od hlavního quartýru, na což ale Šmit nedbaje, k tomu mne přemluvil, že jsem se tam s ním odebral, kdež jsme ale ne dyl než jen tři noci pobyli, neb čtvrté noci počali Turci z Bělehradu náramně na Semlin střílet, což Šmita zestrašilo, že se milerád zasl do hlavního quartýru přestěhoval, kdež zatím Göpfert plátný stánek pro nás opatřil, pod nímž jsme spolu bez strachu sice, ale ne bez nebezpečství bydleli.

Dne 11. máje 1788 byl jsem na poručení císaře Jozefa k potajnému prohlédnutí a vyšetření všech syrmínských špitálů hlavní armády ustanoven, kteroužto práci byl by Göpfert rád sám na sebe vzal, k čemuž ale císař nepovolil. Nad čímž on mrzutý jsa (boje se, že by někteří regementschirurgové a štabschirurgové, přátelé jeho, ne tak velmi dobře spořádané špitály měli, mně pak v té věci nedověřoval), kázal mi jíti k Lasymu do kanceláře, abych sobě výkaz na cestní peníze vyzdvihl, což jsem já také učinil, však ale bez Göpfertova písebného úřadu povědomoučinně takového výkazu neobdržel. Navrátiv se domů, tázal se mne, jestli již peníze na cestu vyzdvížené mám. – Nikoli, pravím, neb úřad, jenž nic o tom císařském poručení neví, nechtěl mi bez jich takového výkazu dáti. Tu on mě divně špincovati a mi mou váhavost vyčítati počal, konečně, vidouce mou trpělivost a zamočené slzami oči, sedl a napsal ukaz poručení císařského, na což mi ihned marchruta a peníze (diæten) 3 rejské na den vykázané byly. Když jsem dom přišel, tázal se mne, kolik jsem na den dostal. – 3 fl., pravím. – To jest málo, že jsem měl více žádati a že mi, poněvadž na jeho místě pojedu, nejméně 6 náležití. Na což mu pravím, že se to ještě skrz něj zprostředkovati může, já pak že i s třemi velmi spokojený jsem.

Ach, Bože můj milý, jakž mě mé srdce bolelo, když jsem do Petrvaradína přišel a ty ubohé nemocné v kazamatách jak mouchy pro hrozný smrad a neřád umíratí viděl, kamž je štabschirurgus Klinc a generál Šmidtfeld vložili, a sice proti zákazu císaře – v celém špitále od 300 mužů byl jediný lékař, štabsmedicus Künstler, a jediný podchirurgus. Klinc škaredě se na mne osupil, když jsem ho

žádal, aby se mnou šel do špitála; podobně, a ještě škaredější štabsmedicus Hoppenstock v Kamenici, kterýž ale, jak jsem mu věrně svého císařského nařízení spis s velkou pečeti ukázal, jiné struny ochotně natáhl a mne svou politickou zdvořilostí ukojiti snažil, čehož já jsem sobě zhola nic nevšímal. Kdybych já se těm pánům všude byl kořil a každému z nich mé nejvyšší poručení a plnomocenství byl ukázal, tak bych ovšem nejen mnoho mrzutostí byl sobě uspořil, nýbrž i mníšek stříbrem vyšpikovati mohl, taková ale nepravost a zpronevěřilost byla vždy srdci mému protivná a ohavná, a tak učinil jsem sobě věrnou službou svojí mnoho nepřátelů, vzláště pak generála maršálka Šmidtfelda a štabsmedica Hoppenstocka, což mi také Göpfert vytkl, že zhola nížádné politiky neznám, kteréž kdybych prej jen za tři gramy měl, že bych již daleko hoře byl vynikl! I myslel jsem sobě: ano, ano, kdybych na to se zakládal, co praví Juvenal v svých satirách o takových politických zásluhách, totižto: Si vis esse aliquis, aliquid fac carcere dignum*. Dík Bohu, že jsem v tom ohledu svědomí své čisté zachoval!

Od té doby počaly se také moji nátiskové a všeliká pronásledování; pravdověrně, že i od císařských služebníků, jimž jsem já žádnému nelichotil, tím méně se klaněl a podkládal, u Brambylle ne velmi příjemnými barvami omalován byl.

V měsíci srpni povolán byl Wilhelm Šmidt do Vídně za sekretáře k Brambyllovi, na jehož místo povoleno bylo Göpfertovi vyvoliti sobě, kteréhož by chtěl, kteréžto vyvolení on mojí vůli pozanechal, pravě, že já moje kamerády dle mravnosti a jich k úřadu tomu potřebné schopnosti lépeji nežli on znáti musím. I volil jsem Clera, mládence velmi ctnostného a velmi šikovného chirurga, kterýž ale na ten čas právě na červené úplavici se roznemohl, a tak ochotně přijítí nemohl. Zatím my odebrali jsme se do Banátu, táhnouc proti seraskyroví, kterýž u Mehadie ležel.

V Karamšebesu, když jsme k Ilově táhnouti hotovi byli, kázal mi Göpfert, abych jeho cartoušek s inštrumentami jeho služebníkoví (Linden) odevzdal k zachování. Což když já vyplniti chtěl, on právě vzhůru na vozi, pakujíc cosi, stál a ke mně pravil, abych

* Chceš-li být slavný (mocný), učiň něco, co zasluhuje vězení.

jej císařskému kuchaři, s nímž on v jednom kočáře jeti měl, zatím odevzdal, což já také učinil. Což ledvas že se stalo, Linden z voze skočil a, do kočára vlezouc, cartoušek přijal a také hned s kuchařami odjel. Za malou chvíli potom napadlo Göpfertovi jináč, že cartoušek pozadržeti chtěl. I přišel ke mně a cartouška po mně požádal, na což já mu odpověděl, že jsem jej Lindovi odevzdal. – Kde jest Linden?, táže se mne štabschirurgus. – On již s kuchařami odjel. – Tu on obořiv se na mne, proč jsem mu cartoušek dal, vidíc, že sluha napřed jde? – Já mu lahodně odpověděl, že jsem dle jeho poručení učinil. On však o to víc křičel, mne špincoval a nedbalosti vytejkal, a sice tak náramně, že císař sám, slyše ten jeho křik, k nám se jest přibral, tázajíce se, co se přihodilo? On svou povídati počal, když pak vymluvil, pohledě na mne císař a vidě mne slzíciho, praví ke mně: Jak se to stalo? – I pravím: Jasnost císařská, já učinil podle poručení pána mého a vypravuji poručení. Císař, zasmav se, mrzutě praví ku Göpfertovi: Nu, když dle jejich poručení učinil, tak chyba ta neleží na něm, nýbrž na nich, celá věc ale nezasluhuje takového hrozného pokřiku – a odešel pryč. Já pak zkormoucený vsedl na koně a jel v myšlenkách, jak velmi nešťastného mne můj představený pro svou capricu učiniti mohl a snad také i učinil.

Přijedouc do Ilovy, počal jsem na to přemejšleti, kterak bych se nejen toho stavu, nýbrž i úřadu a povolání sprostiti mohl. Brzy napadalo mi, abych do benediktinské řehole vstoupil, brzy zas, abych k milosrdným šel. Zatím přišel pan Göpfert. Neb svita císařská byla na dvě rozdělena, já při první polovici napřed, on při druhé s císařem a princem pozadu zůstal a asi o hodinu později přijel.

Já zatím, složiv a opsav moje raporty, předložil jsem mu je k podepsání, což když se stalo, tázal jsem se jej, jestliže něco poroučí, a když odpověděl, že nic, tak žádal jsem jej o dovolení, abych jednoho [z] mých kamarádů navštívit mohl, což když přivolil, vzal jsem do kapsy kus sýra a skývu komisiního chleba a, oděv se do pláště, šel jsem za zahrady k jednomu potůčku, kdež, sedna sobě pod vrbu na jeho břehu, počal jsem plakati a svou příhodu do svojí psací knížky zapisovati. Göpfert ale v paty za mnou šel, neb poznával to na mně, že já velmi zarmoucený jsem a že on mojeho zármutku pravá jest příčina – já ale nepozoroval jsem jej, jsouc celý v myšlenkách pohroužený, ač za mnou seděl a vše, co jsem sobě vzdychal

a na svůj osud naříkal, slyšeti mohl a vskutku také slyšel. I dí ke mně: Gallaš, copak tak velice jsem jich obrazil, že tak trpko sobě naříkají? – Na což já: Mé srdce nejlépe ví, jak velmi jej to, což mi nevinnému v Karamšebesu učinili, [bolí]. Mou dobrou pověst, již častokráte sami svědectví dali, pro tak ničemnou příčinu, již sami vinní byli, zlehčili; zdaliž celé mé budoucí štěstí skrz to trpěti nemůže? – Ne snad, odpověděl, já uznávám mou chybu, já jsem se nad N. N. rozhněval a celý byl jsem rozhorlený. – A tak pro cizí chybu musela v jejich horlivosti má nevinnost trpět, odpovím na to. On pak, abych mu odpustil prosil, slibujíc, že to všemožně napravití snažiti bude. A pojav mne za ruku, zdvihl mne na vrch a, sám můj plášť ze země pozdvihna, mne obvěsil, řkouce: Buďme dobří přátelé, jakž nám oboum přísluší, a, dav mi políbení, vedl mne na procházku; zatím pak sluhovi dobrého vína flaši přinésti poručil, která, když jsme se nazpět navrátili, již pohotově na stole na nás čekala. Ta bolest má byla sice zapita, nikoli ale uhašena. Ano, srdce mé dostalo od té doby jakousi lítostivou, měkkou povahu. Göpfert ale jak mnoho sliboval, tak málo potom na slib svůj mi učiněný pamatoval, jakž brzy potom uvidíme.

Nakrátke před retyrádou sešel jsem se nenadále s tělesným lékařem prince z Virtenbergu v stanu apotykářském, kdežto mne přinutil, abych s ním sklenici vína pil, jímžto apotykář dobře zaopatřen byl a známým svým prodával, což také i jemu učinil. Při té příležitosti počal, jakž se obyčejně stává, když víno jazyk rozváže, velmi důvěrně řečniti a na brambylské doktory láti, vzláště pak na nějakého doktora Šotra, kterýž, jak pravil, slaměnou korunu k přikrytí oslovských uší, a ne doktorského klobouka zasloužil. I tázal se mne, kterak asi ten bídáček, jenž ani toli co mnohý praktikant nevěděl, svůj přísný examen učiniti mohl? Nevědí prej se, vece dál, upamatovat, jak asi doktorskou odpověď profesorovi P....., když jej examinoval z anatomie, [dal]? Vždyť jste spolu seděli? – Ovšem, ovšem, pravím a počnu se smáti, neb přihodilo se s ním něco směšného při tom jeho examině. A v tomhle šel mimo bratr Brambillův Antonín, chirurgus dvorský od honby, kterýž celý náš diskurs slyšel a velmi se nad ním zamrzl. I pásl na mne, aby se se mnou sešel a mne vyškamral, že jsem se bratra jeho lépeji nezastal, v mnohých řečích onomu vysměvákovi přisvědčil, což se ovšem v těch věcech

stalo, kteréž se s pravdou srovnávaly, ač celá řeč pouhá, příliš ale satiricky přednešená, pravda byla. To však Antonín mi zapřítí nemohl, že jsem já protochirurg, bratra jeho, jak mohl zastával. Než on ale pravil, sejdouce se se mnou a vzav mne na vidličky, že jsem se nicméně velice nad Šotrem smál, což prej při té historii škandalické i na bratra padá, pravil. Já jej za odpuštění prosil, řka, že mi nemožné bylo od smíchu se zdržet, ne tak nad věcí, kterouž onen lékař vykládal, jako raději a více nad jeho přetvařováním, kterýmž Šotera představoval. Slíbil mi sice, že co se mě tkne, bratrovi nic psáti o té věci nebude, co se ale onoho nevděčníka tkne, jehož bratr k tomu úřadu svou rekomendací pozdvihl, to že oznámiti musí. Však ale slova svého nezdržel, nýbrž i mne škaredě u bratra omaloval.

Císař Jozef, jenž mi onen od princa darovaný uherský vůz k vezení stříbra a jiných věcí na čas odňal, nařídil, aby mi nákého dne kůň, jenž Alban slul, k jízdě dáván byl, protože ten kůň velmi bezpečného kroku a tichých způsobů byl, a tak pro mne, jenž jsem ještě dosavad nikdy na koni nejochal, nešikovnější byl, kteréž ale jeho poručení zachovááno nebylo, neb hned čtvrtého dne dán mi byl jiný a vždy jiný a jiný, tak že mi k oné nešťastné retyrádě jistý červenošedý englický dán byl, na němž pro jeho cukavost nižádný rád nejezdil. Z kteréžto také příčiny velké neštěstí skrz něj mne potkalo, totižto že v čas retyrády, nemoha jej pro jeho bujnost udržeti blíž mosta u Karamšebesu, z něj dolů svržen jsem byl a v tom pádu klíčnou kost sobě vyrazil, prse pravé velmi obrazil, pravou ruku odřel a dvojí namoženinu obdržel. Což když císaře potom došlo, velmi nad tím mrzutý byl, já ale což jsem obdržel, musel jsem trpělivě snášeti, neměv za to nižádné jiné odplaty, než že jsem na vozi jeti mohl.

Brzy nato dostal jsem červenou běhavku, která by mne snad byla do země připravila, kdyby dobrotivý Bůh nebyl mne sám zachovati ráčil, neb můj pan představený, jenž mnoho o lásce bližního mluvíval, měl malou péči o mne, ba zhola žádnou, neb právě tehdáž, když jsem již ledvas choditi mohl, nechal mne venku ležet, když již sněhem mrholilo, on však hověl sobě co nejlépe. Tehdáž vidouc mne obršt Rolen a přeptav se o příčinu mého špatného vyhlížení, pojal mne za ruku a hned do svojí vlastní světnice mne uvedl; kdež mi také ihned postel přihotoviti nechal a Göpfertovi

velmi vyškamral, že tak malou péči o mne měl. I tázal se ho, zdaliž víno pítí smím, což když on přivolil, nechal mi chlebové polívky dělati, rýžu vařit a dával mi tokajského vína po malých sklencečkách, skrz což jsem také brzy okřál z Božské pomoci a laskavého přičinění téhož milosrdného oficíra a bývalého hofmistra nynějšího císaře Františka.

Navrátil se do Petrvaradína, opět velmi těžko jsem se roznemohl. Bylať pak nemoc třetodenní zimnici podobná, ale s neobyčejnými symptomatami spojená, skrze kteréž jsem velmi oslábl. Doktor Kunstler, jenž mne několikrát navštívil, nemohl se dost případností, kteréž velmi bolestné byly, nadiviti, pravě, že nejenom nic podobného při též nemoci nikdy neviděl, ale aniž také nečetl. Nemoc ta trvala asi čtyři neděle. Totižto od polovici novembris až do polu decembra.

Okolo Třech králův navštívil mne Helfenštejn, kteréhož jakž jsem jen užírl, ihned mne jakás osudná lítost přepadla, že jej již více neuvidím. On a Göpfert domnívali se, že já z hypochondrické příčiny to mé vidění na sebe potahuji z bázně, že bych zde, poněvadž mnoho chirurgův mělo, umřítí musel, ta ale bázeň mne nikoli netrápila, aniž jsem také co podobného nemyslel. Že ale lítost ta skutečně osudná byla, kteráž mne kolikrátekoliv jsem na něj pohleděl obcházel, poznati se může z toho, že v osmi dnech potom umřel, ba v osmi dnech již pochován byl; což potom Göpfert sám uznávati počal, než novomudrckými předsudky jatý jsa, rozmanitým způsobem příběh ten sobě vykládati snažil. Bylť on epikurejský deista – a co takoví páni o podobných věcech soudějí, jest vůbec známo. Co ale mi divnějšího jest, jest to, že ona náramná lítost od oné doby, jakž jsem se dověděl, že již pohřben jest, takřka celá zmizela, kdežto bych sám souditi mohl, že poněvadž jsem jej upřímně miloval, o to větší podnět dostavši, zmociti se mohla, ale se mnou stalo se naopak, Bůh ale ví sám, proč stalo se tak, kdežto já každého ptáčka, každého tvora, jenž nějaký čas vůkol mne žil, slzami oželím. Plakal jsem sice, plakal nějaký čas o něj, ale žalost ta nebyla nikoli tak bolestná, jak mi ono patření na něj bolestivé býti přicházelo. Mudrlanti našli by ovšem hned tomu příčinu; já žádné dosavad nevím. Umřelo více mých společníků a známých, jež jsem já daleko tak velice jako Wendelina Helfenšteina nemiloval a po

smrti jejich bolestněji oplakával, vzláště pak Clera nežli jeho. Na místo Klera nechal mi opět vůli můj představený, abych sobě ko-
hožkoliv žádám za spoluamanuenza vyvolil. Což se skrzeva sluhu
jeho hnedka někteří zvěděli a na mne rozličným způsobem slibami
a lichotěním dotírali, já však žádného z těch sobě jsem nevyvolil,
nýbrž jen toho, o němž jsem soudil, že nejctnostnější a nejpořád-
nější jest, totižto nějakého Hubertusa, s kterýmž jsem také, jakož
i Göpfert, velmi spokojený byl.

Následujícího roku, když jsme v Banátě v Bílém kostele (Weiss-
kirch) leželi, dostal Göpfert od Brambylle psaní, v kterémž mu oz-
nánil, že mne za dvorského chirurga císař rekomendoval, však
ale že tento již dříve touž službu Selovi, za něž dvorští služebníci
prosebně žádali, slíbil a jej v ní také již potvrdil – což ale Brambilla
dobře již věděl a takovou řeč, aby mě zarmoutil přednesl; neměť on
nikdy té vůle, aby mne ke dvoru rekomendoval, zanevřev na mne,
a to z oné příčiny, kterouž jsem vejš uvedl, a bratr jeho jináč mu,
než sama v sobě byla, omaloval.

Já, poznáv jeho úmysl, že nic jiného v srdci jemu neleží, nežli
aby mne od dvoru a od akademie vzdálil, děkoval jsem Pánu Bohu
hlasitě, že se od něj stalo tak, jakž myslil, ne ale jakž pravil, neb
poznával jsem to již tehdáž velmi dobře, že by taková služba jen
k mojí největší mysle nespokojenosti sloužila, k nížto já zhola,
nemaje žádné dvorské politiky a mravův, neschopný jsem byl. Než
to mě bolelo, že mne i od akademie vzdáliti umínil, neb Göpfert
rekomendoval mne císaři za bibliothékaře akademického a za opa-
trovníka präparátův, k čemuž má největší schopnost byla, což i on
velmi dobře znal, ale tehdáž mne již nenáviděl. Pročež komandoval
mne k jaroslavské ekonomii, kamž jsem se v juni 1789 odebrati mu-
sel. Slova jeho v jazyku německém sluly takto: Oberarzt Gallas, den
ich zu einem Hofchirurgus vorgeschlagen habe, der aber S. Majestat
der Kaiser dem Oberarzte Seele, auf Anersuchen der Hofleute diese
Stelle bereits schon vorgeben haben – Quis contra torrentem – so
übersetze ich ihm nach Pohlen in der chirurgische Goldgrube und
zwar zu den Jaroslauer Oekonomie Kommission*. Göpfert dobře

* Vrchního lékaře Gallaše, jehož jsem navrhl za dvorního chirurga, ale

poznával příčinu tohoto přesazení, a kdyby jen byl chtěl, tak by se jistě po vůli Brambillově nebylo stalo, poněvadž císař mne již velmi dobře znal a mi velmi náchylný byl, on ale choval se také ve všem svým jednání dle politiky, a tak choval se také ke mně jako politikus, aby Brambilla neobrazil, ač jej vystáti nemohl a dost škaredě na něj mluvil. Milý Bože, jakž lehkovázně o něm nejen Göpfert, nýbrž i oba Šmidové mluvivali mezi sebou – křivdu mu ovšem nečině, než ale báli se ho jako nějakého despotu, kterýž dle svojí vůle povyšoval a skloňoval, tak že ti nejzasloužilejší muži, jenž jej v ohledu moudrosti a vědomosti lékařské, tak jakž říkají, na zeli snísti mohli, jemu se jako nějaké modli klaněli.

Měsíce červně odebral jsem se tedy na cestu do Polště. Göpfert nepřál mi ani toho voze, kterýž mi princ František, nynější císař, daroval a kterýž mi tedy vlastně náležel, neb on vyhledával jen svého vlastního pohodlí, a poněvadž mne již nepotřeboval, tak všímal mne sobě toli, jako slupky ořechové, když se z ní jádro vybralo. Aniž mi také příležitosti nechal, abych se s ním rozloučiti mohl, nýbrž odebral se na cestu, pravě, že se tam spolu sejdem a rozloučíme – on však vzal spíše jinam cestu, nežli jsem já do onoho města přišel, kdež pravil, že se spolu shledáme. Pročež nemoha se zdržeti dle obdrženého nařízení, konal jsem s pláčem svou cestu k Temešvaru. Zde přenocovav a rozloučiv se s mými známými, jel jsem dál přes Arad, Temešvar, Debrecin, Tokaj, Eperies, Košice a Duklu do Jaroslavi, onoho města, kdež mě můj tvrdý osud očekával, mi zaslepiv mé tělesné oči, měl mi mé duchovní otevřítí, za což Bohu srdečná buď díka, neb právě skrz to jakžkoliv veliké a trpké neštěstí mělo mé srdce v šlechetném jednání utvrzeno býti.

Až dosavad domníval jsem se ještě, že mne nějaký znamenitý úřad při akademii nemine, poněvadž oba Šmidti u Brambille mnoho platili a Göpfert, ačkoliv vroucnost jeho ke mně uhasla, předci pak před odchodem svým mně slíbil, že mne dlouho tam v Jaro-

Jeho císařská Milost do tohoto úřadu již předtím na žádost dvořanů jmenovala vrchního lékaře Seela – vždyť kdo by šel proti proudu? – jsem přeložil do Polska – zlatého dolu chirurgie, a to k jaroslavské ekonomii.

slavě nenechá a o to pracovati bude, abych se zasi do Vídně dostal. Ale Bůh chtěl mi ukázati, kterak všechna naděj v lidi marná jest a šidí a že jiného pravého štěstí ve světě není, nežli to v lásce Boží pevně státi a jemu samému se líbiti. Pročež také hned na počátku byl jsem zde od majora škaredě přivítán, k čemuž se následující příležitost dala. Ztrativ na cestě svůj kord, nechtěl jsem dříve před oberštleitenta předstoupiti, až bych takovým opatřen byl. I dal jsem k tomu cíli a konci komisi židovi, jenž se hned u mne najíti dal, jak jsem jen věrně do hospody vstoupil – zatím dověděl se major, že jsem již přišel, a navštívil mne v hospodě. I počal mi hned chybu v službě vytejkati, že jsem se u něho nemeldoval. Na což když jsem pravil, že se to bez příčiny nestalo a že já jsem se ani u obrštleutenta neukázal, až bych se tak jakž slušno oděný ukázati mohl – potom že moje uctivost ani u něj jistě nemine, nechal se tím ukojiti. Jak skoro kordem vlastním zaopatřen jsem byl, hned jsem se také k oboum odebral a vzláště od oberleutenta laskavě a uctivě přijat byl, kterýž mi právě na téhož majora stížnost vedl, že mu všemožné překážky a mrzutosti činí a že k vyminutí jim do penzi vstoupiti míní, jsouce již bez toho dosti churavý. Pročež také ihned požádal mne, abych mu svědomité svědectví o jeho churavosti dal, což se stalo také s velikou svědomitostí – a major byl nad tím velice potěšen, protože sobě naděj na týž sám úřad dělal, kteráž jej ale velmi oklamala, neb přišel na to místo nějaký major jménem Majster z Budína.

Když se při jeho příchodu všichni úředníci od ekonomie sešli a já sám jediný chyboval, neb právě přihodilo se v špitále, že jsem jakousi velmi potřebnou práci měl, kteráž se odložit nenechala, on mi mou nepřítomnost za svévolnou neuctivost pokládal a mne přede všemi shromážděnými oficíry špincovati a plísňiti počal. Já, vyslyšev jej, díím k němu na místě, že já takového přivítání od něj jsem nezasloužil, a poněvadž, jak pravil, mne notně upínati, to jest šikanýrovati míní, že za mé propuštění ze služby žádám, jistý jsa, že mne jinde lepší vážnosti mého [*nečitelné slovo*] úřadu nemine. Což když on slyšel, tázal se mne pyšným hlasem, zdaliž v tom můj pravý úmysl jest? A když jsem řekl, že ovšem, dí ke mně, abych svou žádost písebně postavil a podal, což se také ihned na místě stalo. Hned nato, když jsem domů odešel, vypravoval mu major, jenž

o mých okolostojíčnostech již nějakou zprávu a vědomost měl, že jsem při dvoře byl a v ohledu mojí churavosti jen prozatím, až by se při akademii nějaké prázdné místo našlo, do Jaroslavi poslán jsem – což se major od Göpferta, tuším, jenž mne mu potajně rekomendoval, zvěděl. I bylo oberštleutenantovi též trochu úzko, vzlášťe když psaní mé na Göpferta a na Brambylu spolu s oním na vrchní vojenskou radu k úřadu, aby odtud řádně odeslané bylo, viděl a se hned i o tom, což major pravil, přesvědčil. Zdá se mi tak a snad se velice nemejlím. Tato veliká mrzutost uvedla mne do velmi těžké žluči nemoci, kteráž šest celých neděl trvala a mne tak náramně zedrala, že se o mojem životě pochybovalo. Obrštleutenant netroufal sobě mne navštívit, než každého dne posílal se otazovati, jak se mnou stojí, zatím přišlo mu od vrchní vojenské rady nařízení, aby se do lékařských věcí nikoli nemíchal a mne v ničemž neobtěžoval, a to nařízení bylo prej, jakž mi major pravil, velmi jadrné a přísné; žádný tedy div, že mne oberštleutenant potom i od všech raportův, kromě těch, jenž se na hlavní příhody vztahovaly, ušanoval a se mnou také velmi příznivě zacházel, vzlášťe po následující příhodě, kteráž mne u všech do vážnosti přivedla. I přišel brzy nato generál Caraczay v doprovázení bývalého profesora Štreita do Jaroslavi, konaje cestu svou do Vídně, kterýžto nyní již císařský tělesný lékař palatinův, jestli se nemejlím, neboli jiného prince, byl žádostivý mne viděti a se mnou mluvit, pročť oberštleutenant ochotně svůj kočár pro mne poslal, a když jsem přišel, poskočil ochotně vejšřechený císařský lékař a běžel mi vstříc, objev mne přívětivě a políbiv, ode všech pp. profesorův, vzlášťe pak od p. Köpferta a sekretáře Šmidta pozdravení mi vyřizoval, táže se, zdaliž nějakou žádost na Jeho Milost císařskou mám, že ji milerád přednese a jemu vyřídí? Já odpověděl na to, že zde nyní velmi spokojen jsem a dosavad nižádné potřeby nemám, než proto předci, aby jen o mně zmínku v ohledu mého zdraví učinil a mne císaři p. co nejlépe poručil. Pak vypravoval p. generálovi v přítomnosti všech oficírův moje účinné zásluhy a kterak císař pán velmi náchylný mi jest. I učinil mi nato generál vedle sebe místo a obětoval mi sklenici vína a něco lahůdek. Což vidouce oberštleutenant a major, od té chvíle jináče se ke mně chovati počali a což jsem jenom požádal, to se také ihned státi muselo... Ale všechna jejich přízeň nic mi neprospěla. Major byl by

mi rád svou dceru na krk zavěsil, často mne k sobě zval, podobně i oberštleutenant a hejtman Šilay, já však jim velmi zřídka té uctivosti užiti jsem snažil, nýbrž všemožně se vymlouval, boje se, abych se nějak nezapletl, neb neměl jsem nikdy vojenské děvče sobě za manželku pojití žádného úmyslu.

Brzy potom roznemohl jsem se velmi těžko, a sice opět na žluči horkou nemoc, kteráž ale ne tak dlouho trvala a lehčejší se skončila než prvší. Okřav něco, počal jsem literní práci, totižto překládání Areteusových Osmero knih z latiny a řečtiny do jazyka německého, kterážto práce velmi dobře se mi dařila, však ale k cíli svému, totižto tisku nepřišla, protože nakrátko před tím, než jsem já svoje přesazení skončil, kdosi jiný týž samé knihy ve Vídni na světlo již vydal.

Nyní přibrala se ta nejtruchlivější příhoda. Já jsem mé oči nočním čtením a psaním nemálo zeslabil, k tomu ještě přirazily se reumatické přílepký, pro kteréž musel jsem lékařských prostředkův užívati a potu hleděti. 3tího ledna roku 1791, právě v tom časi, když jsem v nejlepším potu byl, poslal oberštleutenant, abych ochotně k jeho hospodyní chvátal, s kterouž, jak ordinanz jeho pravil, vřed prej lomcuje. I vstanu ochotně, obleču se, jakž jsem mohl co nejlépeji, a běžím, abych jí pomohl, ale jakž velmi jsem se zamrzl, když, přijda k ní (a sice v noci, když velmi vichřilo a sněžilo), ona mi se smíchem vypravovati počala, že se spolu trochu pohádali, z čehož ona malé moření dostala, pro kteréž prej nebylo potřebí, aby mne pan oberstleutenant z lože byl vypravil, vzláště pak vědouc, že sám churavý jsem, a což prej jí velmi líto jest, že jsem se tak daleko v tomž časi pustiti musil. Přijdouce domů, ochotně jsem něco thee pil, abych opět do potu přijíti mohl, a položiv se do postele, hnedka jsem usnul, ale nastojte, najednou zdá se mi, jakoby mi ohnivý klín skrz levé oko proražen byl, na což jsem náhle procitl a náramnou bolest v oku tom cítil. Druhé bylo též něco zapálené a trochu mne v něm řezalo. Poněvadž pak při té bolesti sám sobě dostatečným [jsem] se necejitil, poslal jsem ochotně pro bývalého tamšího vršího chirurga Huliga, jenž můj byl předchůdce a tehdaž na penzi jakožto domovní lékař u pana Ličky, fabrikanta, se zdržoval. Kterýž nemeškal ke mně přijíti a mi hned teplé obkládky nařídil, skrze kteréž oko zesláblo; podobně kázal též doktor Twardochlebowič či-

niti, kteréhož Hulig pro concilium požádal, a hle, ve čtyřech dnech počalo se oko těmiž prostředky hnojit, nad čímž oba, zlekše se, radili mi, abych se do Lvova k štabšchirurgovi Roterovi odebral, kamž jsem také dne 8. nato zavezen byl. Onino domácí lékaři domnívali se, že poněvadž jsem já pilin hodinářských za posypadlo užíval, nějaká částčka do oka mi z něj přijíti mohla, pročez kázali mi ženským mlékem vystříkovat nechati a obměkčující šlem do něj mazati, což ale nepomohlo nic. Jistý pocestný chirurgus, jenž mne den před mým odjezdem navštívil, radil mi vlasovou šňůru do bíla sobě nechati vsaditi a bartové masti užívati, což ovšem ze všeho nejprospěšnější by bylo, já však, boje se ještě té operace, volil jsem do Lvova jeti a štabšchirurgovi v mé velké bídě se svěřiti. Kamž přijedouc, nalezl jsem jej též nemocného, on mne ale hnedka lékaři svému, profesorovi Krausenekovi, rekomendoval, kterýž mne také ihned do svého příbytku přijal a mi všechnu lásku proukazoval, než ačkoliv všechny pány profesory od univerzí k poradě nad moji bolestnou příhodou pozval, nicméně předci tak šťastný ani s jejich přičiněním nebyl, aby mne byl uzdraviti mohl, ač potom doktor Barth a můj přítel Adam Šmidt, jakož i jiní znamenití lékaři, jenž mne ohlédali, pravili, že studená voda hned na počátku i tenkrát ještě potřebována, mne mého zlého zprostiti dostatečna byla; oni pak leंबरští doktoři radili, aby skrz operaci hnůj z oka vyveden byl, což se taky s mou největší škodou podvkrát stalo, neb skrzeva tu násilnou operaci i druhé oko trpělo a se zapálilo. Přijeda do Lvova, psal jsem hned o mojí smutné příhodě profesorovi Šmidovi, prosíc ho o radu, kterýž ačkoli hned na místě odepsal a své mínění mi v svém psaní vyjevil, to ale nicméně předci mne nikoli nedošlo, až teprv když jsem se již ve Vídni v jeho rukouch vynacházel, a sice v měsíci juni, když jsem již viděti počal. Byl jsem tedy přinucen bídnější nežli jsem do Lvova přišel, ba na oboje oči slepý, do Jaroslavi se navrátiti, odkudž jsem se do Vídne odebrati sobě umínil. Ach, tenkrát počalo mi teprv mé srdce boleti, tenkrát počal jsem moje předešlé živobyті rozjímati a všech mojich poklisků litovati a slzavě želeti. Dřív nežli jsem odejel, nechal jsem se svátostmi zaopatřiti, neb byl právě čas velikonoční, pak všechny mé věci prodati jsem poručil a každému známému buďto obraz aneb nějakou knihu – neb ty jediné pro sebe ještě jsem zachoval – na památku

jsem podal. Všichni známí, když jsem odjížděl, i obrštleitnant sám nade mnou plakali a nemocní, kteříž mohli, vyprovázeli mne až za město. Pan Ometa se svou paní vyprovázeli mne na celé dvě míle s pláčem a žalostí. – Tito dva dobří přátelé moji byli toho mínění, abych se do Kobylanky k zázračnému obrazu ukřižovaného Ježíše zaslíbil, že mne tam na svoje vlastní útraty zavézt nechají, slibující a mne prosíce; já ale neustoupil jsem od svého předsevzetí, aniž také tehďáž již ustoupiti mohl, poněvadž oeconomia fůru zjednala, muža k mému ošetření ustanovila a jednu též slepou majorku ke mně k tomu cíli a konci, aby k Šmidovi zavezena byla, připojila. Měl forman to přísné nařízení, aby po cestě kamenité a vysypané něco zdlouha jel, abych se příliš neotřásal, a tak oko větší škody nevzalo, což ale velmi špatně zachováno bylo, neb právě tehďáž nejvíce pospíchal, aby brzy cestu skončil; pročez také oko větší škodu trpělo.

Když jsme se k Hranicím blížili, tak jsem formana prosil, aby když naproti Kostelíčka pod lesem budeme, trochu státi pozůstali a mi to oznámili; což se také stalo a já zde k Bohu a Matičce Kristově mou modlitbu s prolitím mnohých slzí jsem vykonal a jim se do opatrnosti poručil a o navrácení zraku prosil. Přijdouc až k hospodě, kdež formani zůstati měli, já pak u rodičův poobědvati a přenocovati chtěv, kázal jsem se mojemu obslužníkovi ptáti, kde řezbář Gallaš bydlí, a tam aby mě napřed zavezli. Filip Šen stál právě před hospodou a slyšev, že syn řezbářův otce svého navštívit chce, ochotně k vozi běžel, ruce mi bolestně stískal a formany k příbytku rodičův mojich vedl.

Ach, jak velmi ulekla se má dobrá matička, slyševši od Šena tu smutnou novinu, že jsem oslepl a s ní se rozloučiti přicházím. Otec nebyl právě doma, maje v Kelči kostelní práci, matka a sestry pomáhaly mi s pláčem z voze, majorka také slezla, bylo pak právě před obědem a chudá matka, nemaje ani krejcara v kapsi, nevěděla sobě pomoci, kterak by nás uctíti a posilniti mohla; pročez já prosil Šena, aby tu starost na moje útraty na sebe vzíti a oběd pro šest osob, matku totižto, sestry, majorku, mne a pro sebe, zaopatřiti sobě netížil, což on také milerád a velmi slušně u traktera Gilka opatřil, podobně i večeři. Ach, byla to velmi smutná hostina. Zatím švager Šerý běžel do Kelče pro otce, v kterémžto časi zvěděvše se

moji zdejší známí o mojem neštěstí, mne po obědě navštěvovali a smutně nade mnou želeli. K večeru žádal jsem, aby mne sestry mé ku křížu blíž panské zahrady zavedly, což mi ale, poněvadž velmi blátivo bylo, vmluvily, a abych se jen doma v duchu pomodlil radily, čemuž jsem já také poslechl a pomodliv se na lůžku, zdřímнул. I zdálo se mi, že jsem k témuž samému kříži mezi vysokým dozrávajícím obilím putoval, a třebaš jsem slepý byl, nicméně všesudy ale předci jen jako v nějaké řídké mhlí viděl. Přijdouce ke kříži, padl jsem před ním a s pláčem Krista ukřižovaného, jehož jsem ale neviděl, neb zde byl jsem zasi docela slepý, prosil, aby mne hříšného vyslyšeti a k zvelebení svého svatého jména zraku zasi navrátiti ráčil. Na což zdálo se mi, že jsem jeho hlasu slyšel, an ke mně milostně pravil, že sice zraku svého zasi nabudu a obraz tento, jež jsem v své nevinnosti maloval, zasi uzřím, abych se ale též milosti, kteréž jsem pro své lehkovážnosti mudrlantské nezasloužil, nýbrž přísného kárání hodna učinil skrzeva nápravu života svého, což jsem já svatě učiniti a budoucně dle jeho zákona se zachovati příslibil. O jedenácté hodině v noci přišel můj otec, an, seděv u lože mého, nade mnou spějícím plakal, a když jsem ze sna procitl, žalostně mne vítal a líbal. Neplačte nade mnou, pravím, můj milý tatínku, byla v tom vůle Boží a jest, abych já oslepl – on mně, jakž doufám, zasi zraku navrátí; on ale, patře na moje oči, nedělal sobě veliké naděje, neb obě velmi strašně vyhlížely a má celá tvář byla více mrtvému nežli živému podobná. Pročež nejínáč mysle, než že já ve Vídni jistotně umřu, žádal mne, abych s mou majetností na něho pamatoval, kdybych tam umříti měl. Jak mi ta jeho řeč na srdce účinkovala, to každý lehko pomysliti může. Já jsem mnoho při sobě neměl, pročež dal jsem dukát a prosil jej, aby mi odpustil, že jeho starosti a péče v mém nynějším neštěstí lépeji odměniti vstavu nejsem. Ráno posnídaje a rozžehnaje se [se] svými milými rodiči a sestrami, příbuznými a známými a přijav od otce a matky požehnání, vsedna na vůz, jel jsem opět s pláčem do Vídně, kamže jsme právě dne 16. máje na den sv. Jana Nepomuckého přijeli.

Můj přítel Adam Šmidt nepoznal mne, jak mne uhlídl, a když moje jméno zaslechl, počal rukama lámati, řkouce: Můj milý Galaši, ach v jakémž přesmutném stavu musím je spatřiti! A zplakal

hořce nade mnou. I obstaral ochotně místo prozatím v tak nazvané praktické škole a pak hnedka mou smutnou příhodu a mé příští Brambillovi a Gopfertovi a jiným akademickým přátelům oznámil. Brambylla navštívil mne hnedka druhého dne, ne ale v tom úmyslu, aby mne politoval, nýbrž aby svou zlost na mne vylil. Oni jsou, pravil ke mně, v velmi truchlivém stavě, kterýž sobě sami přitáhli, poněvadž se ne vojenskému, nýbrž měšťanskému lékaři, kterýž je zkazil a snad i o zrak připravil, svěřili, pročez také dobře se jim tak stalo. Na což já mu odpověděl: Pane protochirurgus, takové trpké předhůzky já jsem nikdy od nich nezasloužil, mně aspoň svědomí nic nepředhazuje, že bych se na nich takovým způsobem prohřešil. Jestliže pak jsem městským lékařům náchylný byl, tak to buďto jejich účinné zásluhy, aneb má vděčnost žádala. Co se ale onoho lékaře, jenž mne ve Lvově léčil, tkne, tomu byl jsem od štabschirurga Rotra, na něž jsem se já odckl a kterýž, byv sám právě tehdy nemocný, mi jej jako svého přítele a ordinaria recommended. – Buďte s tím ticho, ten Roter jest rovně takový nenávistník našeho ústavu jako vy, pročez také *similis simili gaudet**. Zdalíž jste oba dosti vojenských lékařů vůkoli neměli, i k čemuž bylo vám zapotřebí civilních doktorů hledat? – Jáť jsem žádného nehledal, neb ten v Jaroslavě nebyl ode mne, nýbrž od Huliga dožádán, a ten ve Lvově byl mi, jakž pravím, od Roteru rekomandován, čiliž raději já jemu od něj doporučený.

On ale nic na tu pravdu nedbaje, pořád mne špincoval, a sice i věcí takových, na nichž já nižádné viny jsem neměl. I řekl jsem k němu, když odcházel, že mu za jeho útrpnost se mnou a za jeho útěchu srdečně děkuji, on pak odpověděl, že jsem od něho lepší nezasloužil, a odešel. Milý Bože, milý dobrý Bože, tohle mám z člověka toho, na něž jsem celou svou naděj skládal!

Stalo se to od Brambyle ráno; po poledni navštívil mne Gepfert se svými dvěma dceruškami, kteréž, jakž mne uzřely, lítostně nade mnou plakati počaly, on pak napomínal je šetrně, aby mne svým pláčem též k slzím pohnouti se střežili, pravě, že by mi to velmi škodlivé bylo. Slyše pak ode mne, že mi jejich politování nikoli

* Podobný se z podobného raduje.

tak bolestné nebylo jak ona nelítostivost, ano, radost nad mojim neštěstím, kterouž mi Brambilla před obědem prokázal, vypravují jim, kterak se ke mně zachoval, dí ke mně Gepfert: Nenechají to sobě, můj politováníhodný příteli, od toho Vlacha tak velmi k srdci bráti, znajíť Vlachův mstivou povahu, on má na ně zášti od oné doby, co se o oné rozprávce v Ilově s držané u apotykáře zdověděl; oni jsou ovšem na všem tom nevinní, on ale mstil se na nich, poněvadž se na onom mstítí nemůže. Já ale přivedu jim zejtra sem někoho, kterýž na jejich ránu srdečnou lahodný flastříček přiloží. Dne druhého nato, brzy po konsultaci, k níž profesor Schmidt mimo doktora Barta, doktora Bera mnoho ještě jiných znamenitých lékařů cizozemských, jenž akademii jozefinskou k ohlédnutí do Vídně se z Vlach, z Francouz, z anglické země a z říšských univerzí přibrali, pozval, a v kteréž všichni pochybovali, že já kdy viděti budu. Potom uznali za dobré všichni Šmidovo předsevzetí k posazení vlasové šňůry, kteráž mi také, když jsem se k tomu dobrovolně podrobil, ihned v jejich přítomnosti posazena byla. Ach, to byla bolest náramně veliká, při níž se mi zdálo, že mdlobou zhynu, což jsem ale předci, jakož i mazání oka s bartovou masť šťastně přestál tak sice, že Šmidt a všichni se nad moji hrdinskou trpělivostí – jakž ji jmenoval – divili. Hned potom, okolo desáté hodiny přibral se Göpfert s princem Františkem, nynějším císařem, v doprovázení Šmida Adama a p. štabschirurga Weringa, pak profesora Bekinga ke mně, jehož já jsem ale, když mne za ruku jal a mne se tázal, jak se mi vede, nepoznal, až mi Göpfert pověděl, že Jeho Vyvýšenost královská princ František se mnou rozpráví. Což slyše já, a kterak lítostně podíl na mojem neštěstí bere, počal jsem radostně plakati. Schmidt vykládal, kterak jsem se při operaci šňůry trpělivě choval, při kteréž rozprávce a zřením na mne slze prej jej oblely. I dí potom ke mně: Můj milý Gallaši, já mám velikou útrpnost nad nimi a vinšuji, abych některak jejich neštěstí polehčiti mohl. Obrátijou se v každé své potřebě ke mně, já budu všemožně hleděti, abych pomohl. To propověděv a potlačiv mi ruky, odešel. To byl ovšem balzám pro moje ztrápené srdce. Ale což mi všechným tím královským slibem k mojemu dalšímu ulehčení pomoheno bylo? Až dosavad ještě nic, zhola nic; ne však z chyby prince, nýbrž z chyby mých velmi povolných přátel, jakž dále uslyšíme.

Brambilla, vyliv na mne svou zlost, již nepřišel více. Než přátelé moji, boje se, aby mi nepoškodil, chvátali mne do penzi, a sice jakž mínili do velmi dobré, uvést dříve nežli jsem trochu jen okrál, neb poněvadž císař Leopold ve Vlaších se zdržoval, kamž jej Brambilla také vyprovázel, a princ František na ten čas řízení obdržel, tak mínili to u něj co nejlépe časné vyříditi a dobýti, pročez suplikaci v mojem jméně zhotovenou jemu podali, v kteréž ale všechno Jeho Milosti pozanecháno bylo. On, chtě mi velmi dobře pomoci, nařídil, aby vrchní vojenská rada o mé nejlepší opatření pečovala, kteréž ale velmi špatně vypadlo. Vše totižto, což k mému lepšímu opatření sloužit mělo, pozůstávalo jedině v tom, abych v domě invalidův vlastní světnici a vlastního obsluhníka měl, ostatek vše při normálním nařízení pozůstalo. Ačkoliv moje mínění nebylo ve Vídni pozůstati, nýbrž v mojim otcovském městě věk svůj trávit, tak nicméně předci šel jsem na zpytovanou do onoho domu přeptati se u mojih kamarádů, jaké asi pohodlí pro mě tam opatřeno jest. I pravili mi, že blíže přivetův, kdež všechna vůně z nich vyráží, špatná dírečka na mne vyprázdněná čeká; obsluhník pak že mi ochotně poslouží, když mu za každý krok dobře zaplatím. I nechal jsem si tu světničku okázati, abych se přesvědčil, ale měl jsem již dosti na tom šeredném puchu, kterýž mne tam jdoucího zdaleka již již obrážel. Mimo toho žalovali mi všichni chirurgové tam bydlící, že velmi špatně opatření jsou a že jich mnoho pospolu jako jiní mušketýři bydleti musí, kdežto pan obrštkommendant domu neméně nežli 12te světnic, v nichž jeho metrese rozložené má, k svému obydlí má, a jiné ještě mnohé mně odporné věci mi o něm vypravovali. Pročez učinil jsem prosbu na dvorskou vojenskou radu, aby mi povolené bylo do Moravy jíti a tam svou penzi strávit, což se mi sice povolilo, ale nejináč než jen při obyčejné normální penzi v 100 rejských ročně totižto pozůstávající, s kterýmiž jsem také raději zavděk přijal, nežli abych páru všech heizlův celého invalidského domu čuchati musel.

Nakrátke po onom navštívení milostném prince Františka, navštívila mne také má bývalá milenka, děvče od mnoha let mně z domu Dobrého pastýře známé, o němž jsem se domníval, že ctnostné a bohabojné jest, z kteréhož dumění také důvěra k ní ve mně vznikla, že jsem před odchodem k armádě hlavní jí všechny

mé věci svěřil, a skutečně také toho úmyslu byl, že kdyby mi Bůh pomohl k takové živnosti, že bych ženu a dítky vyživiti vstavu byl, ji sobě za manželku pojal, ačkoliv chudobná byla; však ale velmi jsem se na ní v mojí naději omýlil, neb celá její mravní povaha velmi špatná se potom ukázala. Což již z toho posouditi se nechá, že když jsem ji z Jaroslavi psal, že má vůle sice jest ji sobě za manželku pojíti, kdybych dostatečný byl kauci položití, což ale na ten čas zho-
la nemožné jest, ona se opovážila k trůnu císaře Leopolda jíti a jej o dovolení žádati, abych si ji bez caucí vzíti mohl. Což když Brambille a jeho sekretáře Wilhelma Šmida a skrz něj Adama i Göpferta došlo, oni ne z nějakého zášti proti ní, nýbrž z dobré vědomosti, kterak se za onen čas v mravích náramně zkazila a v městském hlavním špitále takměř všech lékařských praktikantův velmi štědrou obslužnicí byla, požádali Brambille, aby jim z lásky nedovolil, abych si ji za manželku vzíti mohl. Brambilla, jenž mi tehdáž ještě něco málo náchylný byl, dal vědomost císaři s prosbou, aby jí takového dovolení k mojí největší záhubě neráčil popřítí, což se také od císaře s vyhrůžkou stalo, jestliže se vícekrát ještě k trůnu v té příčině přistoupiti opováží, neb poznal to na ní, že vskutku z její nezbednosti, poněvadž třikráte se u něj o to pokoušela. I požádal jsem od ní mé věci, kteréž jsem u ní složené měl. Ale jak velmi zlekl jsem se, když jsem v mojem kufru mnohé z nich zhola žádné, jiné pak s špatnými ozměněné nalezl, tak upříkladu místo hedbávného parapli nalezl jsem špatné plátěné; místo vzáctného zrcadla, jenž mně knihař velmi krásně přistrojil a mnohými skříňčkami mistrně opatřil, ordinární špatné zrcadlo. Místo šest párů stříbrem krásně vykládaných nových nožův a vidlic dva páry špatných starých a mnoho jiných ztrát nalezl, což ona vše mi zapřela. Měla též velkou motracu, kteráž mne mnoho peněz koštovala a kterouž sice nezapřela, nýbrž pod mnohými zámysly a výmluvami zadržela. Ještě více mne ale bolelo, nežli všechna ta její zlodějská nešlechtnost, když jsem z jejích vlastních úst zaslechl, že ani v Bohu nevěří a celá duchem zlolajčnosti a převrácenosti nadchlá jest. Ó, jak velmi děkoval jsem Bohu, že to vše její přičinění zničemnil a mé srdce od té lehkovážné a bezbožné nevďěčnosti ochránil. Ach, já poznávám, že má slepota mnohých zlých věcí a duchovních i srdečních trápení mne zprostila a že Bohu za ní dosti děkovati dostatečný nejsem.

Dne 10ho měsíce oktobra 1791, rozžehnav se s mými vídeňskými přáteli a dobrodinci, odebral jsem se do Moravy, a sice do Hranic, mého otcovského města, kdež jsem 15tého téhož měsíce přišel, a sice s novou radostí mojich rodičů a přátel, že jsem předci s pomocí Boží zraku aspoň na jedno oko (ač velmi chybně) nabyl. Byl jsem ale tehdáž ještě velmi slabý a nedomníval jsem se, že bych roku přečkati mohl, Bůh ale prokázal na slabé nádobě těla mého svou velikou moc, kteráž mne po mnohých ještě těžších a trpčejších trápeních a nemocech až dosavad zachovala.

První, což mne bolelo, bylo, že moje sestry, vzláště pak ta starší Kačenka, nejináč k službě mi ochotné se ukázaly, než když jsem jim zaplatil; domnívali se snad, že já hojnost mám peněz, vzláště potom, když viděly, že se mnozí pacienti ke mně hrnuli, a sice z těch nejmožnějších a nejpřednějších. Jeden z mojich prvnějších byl Leopold Dernický, kupec suken, kdež jsem se také s mou manželkou oznal. On byl hypochondrista, a sice z příčiny dluhův, do kterých v handli svém padl a z kterýchž, jakž jsem slyšel, jeho manželka nechtěla mu svou majetností přispěti a své jmění zasaditi, což se snad ne tak z lakomosti, jako z návodu některých přátel svojich, jenž ji k prozířetelnosti pro budoucnost radili, stalo. Byla pak manželka téhož srdečně upřímného muže dcera Viktorka po nebožtíku Karlu Anderlovi, jenž kdysi nejmožnější byl měšťan v Hranicích, kteráž ale majetnost jeho synovi Jozefovi takměř všechna připadla, takže jeho dvě pozůstalé dcery z druhého manželství ani toli nedostaly, což jejich matka jemu byla věnem přinesla, totižto každá jen 1000 fl., kdežto matka skoro přes tři tisíce po svojem nebožtíku manželu jménem Kristeli, měšťanu lipenském, s nímž 16te let v svornosti žila, nižádných ale dítek nezpłodila, zdědila, neb skoro celá jeho majetnost jí dědičně připadla, kteráž dost znamenitá byla a kterouž ona mu celou zaslavedla. On však, důvěřujíc se synu svému, že sestry své a macechu, ženu velmi dokonalou, cítiti, milovati a dobře živiti bude, každé dceři jen 1000 zlatých poručil a toli také manželce, kteráž ale velmi nevázně od syna toho, vzláště pak od jeho ženy, osoby pyšné a poručlivé, držána byvši, truchlivě vdovství měla. Její časná smrt byla příčinou velkého neštěstí pro její mladší dceru Aničku, kteráž od zlého svodníka, muže ženatého, svedena a nevinnosti panenské zbavena byvši, do velké potupy

vpadla u bratra svého, jenž ji velice potom nenáviděl, a sice proto, že její svodník mnoho paskutství jak na jeho domě, tak i v jeho zahradě a kdež jen koliv mohl, tak jemu jakož i každému, kdo se jen povzdaleku prohlásil a ubohého děvčete v ohledu ztráty její nevinnosti litoval, natropil, tak sice, že se každý toho člověka, jakožto nějakého zlého ducha strchoval, neb nechal se ten bezbožník prohlásiti, že by sokové jeho životem bezpeční nebyli.

Žádný tedy netroufal sobě Aničky do manželství požádati, poněvadž se každý téhož poltrona, jemuž všelijaké zlé kousky vůbec se připisovaly, a skutečně také jemu náležely, co ďábla strchoval. V tom stavě pozůstávala nešťastná Anička, švagrová Dernického, když jsem se s ní v jeho domě při příležitosti léčení jeho a její osoby oznal. Neb Anička Anderlová trpěla za 11 celých let na solné vyraženině, kteráž její ruce až do lokte a nohy až po kolena náramně zhyzdila a velikých bolestí jí natropila. Protiva kteréž nemoci až dosavad nižádní lékařští prostředkové nic prospívati nechtěli. Když ona mi se slzavýma očmi své osupělé ruce ukazovala, dí ke mně Dernický: Pane Gallaš, vynaložijou na mou švagrověнку celou svou vědomost, aby jí pomůženo bylo, neb mimo slušné záplaty, kterouž já sám opatřím, náleží jim také i srdce pacientky, kteráž mně se slibem zavázala, že kdo jí od té zlé nemoci zpomůže, že si ho za manžela vezme – jemuž ona do řeči vpadla řkouci: Ano, ano, bude-li mne jen chtít.

Dernický umřel, Anička ale vskutku za několik měsícův potom ozdravěla, a když jsem já se jí – ač jenom špásně, neb tehdáž nenašlo mi při její bídě a špatném zdraví dokonce nižádné ženění – zdalíž také svůj slib vyplní, kterýmž se zavázala, že se za toho vdáti chce, jenž ji od její osutiny vyproští? – Mileráda, odpověděla, ale zdalíž by mi také s jejím srdcem v tak velmi nešťastném stavu, v kterémž se ona vynachází, poslouženo bylo? Já jsem sice od jejího bratra Jozefa Anderle všechno již o jejím neštěstí věděl, než stavěl jsem se naoko, jakobych žádnou vědomost o ničemž neměl, na což ona upřímně s proléváním mnohých slzí, co se jí stalo vykládati počala. – A což mne nejvíce bolí, doložila, jest to, že jeho manželka pro mne celá jest mučedlnice a že mnoho jiných lidí pro ni trpěti musí. Já jsem se již kolikrát mohla vdát; však ale každý bojí se toho zlého svodníka, jenž prej každému, kdož by si mne vzal, smrti hrozí, že

mne i jeho zastřelí. Na což já pravil, že to pouhá jest poltronovina, kteréž aby se dokonce neobávala, že všechny jeho výhrůžky marné jsou. Ona ale odpověděla: Ach, že marné jistě nejsou, a počne mi vykládati, že ten bezbožník nejen tulichem a pistolí, nýbrž i jedem (tosanou) zaopatřen jest a že jí to všechno v zahradě svojí ukazoval a jí také tehdáž vyhrázel, že toho, jenž by jen se mnou na procházku šel, hnedka zastřelí. Nad čímž já, zasmav se, pravím, že pokudž se, skutečně želíce svého pádu, na cestu ctnosti vrátiti a v bázni Boží stálá býti míní, pod ochranou Boží stojí a tou opatřena jsoucí, že nejen před jeho úklady, nýbrž i před celým peklem jistě bezpečna jest, a že chce-li se o té pravdě přesvědčiti, aby se mnou mimo jeho dveře na procházku šla. Což také, ačkoliv s velikou bázní, učinila. Na kteréžto procházce dal jsem jí mravní naučení, představujíc jí velikou ošklivost cizoložstva a každé chlípné nešlechtnosti. Při kterémž naučení rozličné příklady uvésti jsem neopominul, což na její srdce velmi dobře účinkovalo. Onen bezbožník hleděl příležitosti, aby s ní mluvit mohl, na kteréž mu také nechybylo, poněvadž daremné své bezbožné obslužníky a nápomocníky, k nimž i čeládka vdovy Dernické (její sestry), omráčena a koupěna byvše, náležela. Poněvadž ale Anička ode mne i v tom poučena byla, jakých způsobů a prostředkův a řečí užívati bude, aby ji ode všeho chvályhodného předsevzetí odstránil a odloudil, tak jí to také k odporu velmi dobře přispělo, vidouc, že všechny moje řeči a naučení skutečně na něm se vyplňují. Pročež také den ode dne udatnější jeho lstivým útokům dle mojí rady odporovala. I počal se onen bezbožník na mně mstít, a sic nejprve škody všelijaké na štěpích mého dobrého otce a na mých květných bylinách činíc. Potom pronásledoval mne jinačími způsoby, neb pokaždé zprovázal mne večerem, ano, i ve dne kamením metajíce, je co hrst veliké mezi mé nohy, kteréž jsem velmi často celé zsinálé a zašlé krví měl. O všem ale tom nic, zhola nic Nanence nepověděl.

Obávaje se, aby ten bezbožník mojim rodičům větších škod a mrzutostí nenatropil, objednal jsem sobě obydlí v městě u Benedikta Kelera, až dosavad však ještě neměl jsem žádného úmyslu se oženiti, o mnoho méně ale Aničku Anderlovou sobě vzíti, což ale stalo se předci, že jsem se ani nenadál, a sice z příčiny následující příhody. Jdouce jednou letního času téhož roku s Aničkou na pro-

cházkou ke Kostelíčku, na kteréžto ona mi rozličné zlé věci o tom svém svůdci vykládala, a kterak tyž bezbožník celé tovaryšstvo rozpustilé mládeže mužské má a ji k svým zlým kouskům, kteréž semotam v městě i na úředních osobách krajských, ano, i na samém hejtmanu, jemuž prach do pece [*nečitelné slovo*] založil, že se kamna rozpadly, provádí, brzy tomu, brzy onomu okna vytríská, zahradu poplení, aneb jiných škod natropí, za pomocníky potřebuje, jimž potom hody strojívá, a vždy několik kusův dukátů u sebe nosí, aby kdyby lapen byl, hned chopcům zaplatiti mohl, aby jej propustili. To vše že on jí sám svěřil, že prej se pro ni děje na těch, jenž něco proti lásce jeho, kterouž k ní má, jen povzdaleka slyšeti nechají. Při té rozprávce došli jsme ku krchovu a já jakýmsi vnitřním vnuknutím puzený pravím: Vejděme na hřbitov a pomodleme se zde za naše zemřelé přátele, což ona ochotně učiniti svolila a mne přímo k hrobu své matky vedla. Neb otec, jakž pravila, pohřben jest v kostele farním, a sice u sv. Jana Nepomuckého pod stolicemi hluboko do země vložen, což tehdajší farář z své vlastní vůle proti všemu nejvyššímu zákazu učinil, protože muže toho velmi ctil. Kleknouce na hrob matky své, počala s pláčem se modliti a pak pravila: Ach, milý příteli, jaký náramný stud obchází mne zde při tomto hrobovém kopečku, jenž její kosti kryje, připomínaje sobě její všechny dobrou, vzlaště pak poslední naučení. Ach, kterak velice prohrěšila jsem se protiva její mateřské lásce a čest mojich dobrých rodičův skrzeva svůj těžký pád jsem poškrvnila. Včil teprv, co jich znám, milý pane Gallaš, poznávám svou náramnou chybu a vinšovala bych, kdybych ji aspoň některak zasi napravit mohla. Ó, zlořečený, zlořečený svodníče, jenžs mi nejen mou čest vzal, nýbrž i náboženství obloupiť snažil! A kdož mne nyní tak náramně kleslou z tvojich rukou vysvobodí? – Bůh, pravím, Bůh vysvobodí tebe, politováníhodná duše, pokud jen tyto slze a toto tvé úpění nad tvým pádem právě jsou. – Na což ona zase pravila, k nebi pozdvihnouc oči: Bůh ví nejlepší, že právě jsou a že mi srdečně líto jest všech mojich poklisků a nepravostí, vzlaště pak těchto, již jsem se s mojim svodníkem dopustila, zplodivši s ním dceru v cizoložství, o níž ani nevím, kde se vynachází a zdalíž živa jest, neb ten bezbožník nechce mi nic o té věci pravého pověděti. – Ve všem tom, pravím, najde Bůh prostředky, pravdopodobné ale jest, že dítě

umřelo, neb proč by jich to tajiti chtěl, to bych nevěděl, ledas jen proto, aby jich tím způsobem na sebe víc potáhl a upevnil. Nejlepší prostředek k jich osvobození jest, aby se vdali, a to čím spíše, tím líp, jak skoro by se jen nějaký milovník, jenž by upřímně s nimi smýšlel – neb pro statek nesmí se to státi, sice by od předhůzek bezpečná nebyli, [našel]. – Ach, kdož si mne vezme, kdožby tak šlechetně smýšlel jak oni, můj pane Gallaš? Oni, oni – to řkouc, zarazil ji pláč řeč, že dále mluvíti nemohla – po malé chvíli: Oni byli by ovšem takový anděl, ale kdož si mne padlou vezme! – Na což odpovím: Kdybych já vstavu byl jich tak šťastnou učiniti a skrze manželský sňatek ctnosti a bohabojnosti jich navrátiti, ó, tak bych to ovšem milerád učinil! Ale kterak já, poluslepý a churavý, celý takměř sílyprázdný mohl bych se o to pokusiti, ač by mi již v tom samém ohledu je od jich svodníka osvoboditi na dobré vůli a chuti nikoli nescházelo. Sedněme zde na hrobě její milé matky a považme sobě, zdaliž by jiného prostředku nebylo? Sednouc, umlkli jsme oba, já prosil Boha, vzdychaje k němu, aby se té ubohé duše ujal a jí k retunku její cti a budoucí časné i věčné blaženosti dobročinného anděla poslal, aby to obecní pohoršení, jenž se v tomto městě pro ni od jejího svůdce dílo, skrze něj jednou již k skončení přišlo. Dej ti Bůh dobrého, ctnostného muže. – Po malé chvíli obrátí se Nanenka s slzícími očmi ke mně, řkouce: Milý pane Gallaš, já sice dobře poznávám, že jejich lásky hodna nejsem, to ale také zde na hrobě matky mé poznávám, že jiný žádný kromě nich vstavu není mne od toho bezbožníka, kterýž mou hanbu celému světu ohlašuje a s tím se honosí, že mne k pádu přivedl, osvoboditi. Já sice uznávám, že vše to pravda jest, což mi oni v ohledu svojí choroby a nedostatku zraku přednesli, ale já nežádám nyní od Boha nic, nežli jen takového dobrodince, kterýž by mne mé hanby a většího ještě nebezpečnosti zprostil. Ach, kdyby oni chtěli se nade mnou smilovati! – To pravě, uklesla hlavou na moje prsa a plakala hořce. – Mé srdce lítostí hnuté počalo se úzkostně svírat, při kteréžto úzkosti myslím: Bože můj! Což mám učiniti? Vzal[-li] bych si ji, tak ona se mnou po časi nespokojená bude, neb mladá bystrá krev bude nákrátce po svojí rozkoši toužiti, kteréž jí zjednati nedostatečný budu při svojí chorobě a slabosti; neučiním-li její žádosti zadost, tak tato dobrá sice osoba z nejlepšího a nejctnostnějšího domu od bohaboj-

ných rodičů zplozená k ctnosti, nešťastně ale, a snad z chyby jich krevních lakomých přátelů, svedená v pádu svém zhyne, a tak časně i věčně nešťastná bude. Toto poslední zdálo se mi vrchnější převyšovati a v tom okamžení lítostí hnutý – ne láskou, jestliže taková lítost láskou jmenována býti nezasluhuje – podám jí ruky, řkouce: Milá Nanenko, jestliže nejinač nežli jen skrze mne svého osvobození nedoufáte a za mne se snad po časi styděti nebudete – což sobě velmi dobře považte – tak zde jest ruka má a s tou i celé srdce mé, že vás sobě, ale jedině jen v tom ohledu, abych [vás] z vašeho mravního neštěstí a od vašeho svodníka zprostil, za manželku vzíti chci – nech ať vaše matka a všichni zde v Pánu zemřelí odpočívající tohoto slibu mého a našeho sňatku svědkové jsou. Což propověděv, dal jsem jí první políbení a ona mně též s tou největší vroucností. Pak pravím a zavází ji při lásce a vážnosti k duchu její zemřelých rodičův, aby naši tamší úmluvu co nejhlouběji tajila, ani sestře, ani žádnému nic o ní nepravila, aniž také v nejmenším se něco o tom svému svodníkovi nesvětila, k Bohu srdce své docela obrátila a za dobrý počátek a skončení jejího vyproštění s tou největší vroucností prosila. – Ach, jeliž možná, milý pane Gallaš, pravila ke mně, že oni z lásky ke mně tak mnoho trpkosti na sebe vzíti chtějí, mne tak velmi hluboce padlou jako svou manželku milovati i ochraňovati a zastávati chtějí? Neb ten zlý člověk bude jim všeliké násilí činiti a oni mi to potom vyčítati budou, ach, to by mé srdce docela potlačilo. – Nebojím se nic všeho toho, já dokavad živ budu, když si jich za manželku vezmu, nic podobného jim nepředhodím. To ale bolelo by mne velice – ano, to by mne do země připravilo, kdyby se mi potom jakýmžkoliv způsobem zpronevěřili. Chovají se jen ctnostně, já tak dlouho živ nebudu, a tak potom najde se pro ně lepší štěstí, nežli to bylo, kteréhož se mnou užili.

Po tomto rozmlouvání, při němž zatím slunéčko zapadlo, odebrali jsme se domů, kdežto jsem já ji až k sestře doprovodil. Jdouc domů přes podloubí, když již tma býti počínalo, byl jsem kamením, jež mi mezi nohy práskalo, tehdáž ale žádné netrefilo, až k mému příbytku sprovázen.

Druhého dne šel jsem k představenému Frant. Kuliškovi, žádaje ho, aby mi písebné svědectví dal, že Anna, pozůstalá dcera Anderlova, 1500 jmění svého má, a tak vstavu jest, kdybych já umřel,

živnosti sobě opatřiti, což jsem mu pod závazkem mlčenlivosti svě-
řil, že sobě ji za manželku vzíti chci, kteréžto tajemství ne tak velmi
dobře zachoval, že jej také ještě toho dne J..... věděl, a sice z jeho
vlastních úst. Takovéhle představené mělo tehdáž město Hranice
a má snad ještě, že za truňk vína neb malou večeři každé tajemství
vyjeví, a tak mnohým svou třepihubou ku škodě slouží. Hned
druhého dne nato, času večerního, když jsem po večeři při svíce če-
touc seděl, bouřilo cosi na okna. Já, nadav se, co by to býti mohlo,
odtáhl jsem stůl a, postaviv jej doprostřed jizby, šel jsem po straně
k oknu a patřil, co by to bylo, a v tom padalo opět cosi, totižto
poluměkké na vrch hozené bláto do oken, neb měsíc svítil. I viděl
jsem dobře, že onen bezbožník s jistým Homolou, jedním kadetem
a jistým praktikantem O...kým jménem dole stojí a na vrch háze-
jí. On pak povzdálí stál a pásl, až bych do okna vstoupil, čehož jsem
se já šetrně vystříhal, a hle, v tom okamžení práskne veliký kámen
do téhož samého okna, že ihned tři tabule ven vyletěly. Já, nechav
světlo na stole státi, jidu k hospodářovi a vykládám, co se mi při-
hodilo. Byl pak právě tehdáž nebožtík Karel Rabel u Benedikta, an
zamrzev se, praví: Tak prej ta bezbožná banda i na nich se již otírá?
– Milý Pane Rabel, já nevím, čím bych se zde protiva někomu byl
provinil, než jejich pan syn ten bude jistě dobrou vědomost toho
míti, co jsem J..... udělal. – I kterak, milý pane Gallaš, zdaliž oni
soudějí o něm, že on s těmi darebákami nějakou společnost má?
– Co se společnosti tkne, to já nevím, než to mi velmi dobře známo
jest, že jejich p. syn tam též večerem na vyraženou chodívá. Zatím
vzala nebožka p. rectorka vlněnou deku a zastřela mi okno ono
rozbité, my pak, sednouce spolem u mne k stolu tak, že starý Rabel
na pravé straně k druhému oknu, rector pak na vrchu protiva zdi
a já protiva Rablu nalevo jsem seděl. Nedlouho tak spolem sedě
a rozmlouvaje, vletěl druhým oknem veliký kámen vedle samého
ucha starého Rabla sice a vrazil se do stěny blíž kamen tak hluboko,
že nejen maltu, nýbrž i tíhlu na dobrý palec vydral, pročez také
kdyby Rabla byl trefil, na místě jej byl by zabil. I ustrnuli všeci nad
tím, když jsem jim pravil, že ta házka nejináč nežli jen prkem státi
se musela.

Druhého dne nato stal se v celém městě pokřik, že mi okna
vytrískaná jsou, a to sice z té příčiny, že sobě Nanenku Anderlovou

za manželku vzíti chci, z čehož patrné bylo, že Kulišek všechno vybleptal. Mladý Rabel, byv notně od otce svého vyplísněn, přišel mne druhého dne potom navštívit a se ze všeho vymlouvat, že by o ničem nevěděl, což ale nebylo tomu tak, neb okolostojícnosti jeho řeči ukazovaly, že příčinu těch šabernáků vědět musí, protože pravil, abych jestliže dobrého pokoje užítí chci, od milování Nanenky upustil. Toli též slyšel jsem v zámku a jinde, kamžkoliv jsem k navštívení nemocných přišel. Na což ovšem toli jsem odpověděl, že mi to velmi divné přichází, že lidé víc vědí nežli já, protože mi milování v Hranicích ještě nenapadlo. Než že ten šabernák, kdybych věděl, že se mi z té příčiny od J...ka, jak pravili, stal, chtěl bych se brzy o ten romantický kousek pokusiti, abych mu dokázal, že se pravá láska žádného takového poltronství nebojí. Brzy zvěděl se o tom, co se mi přihodilo i krejský Brachfeld, a kterak takměř každodenně večerním časem kamením domů sprovázen bývám, pročež nařídil představenému, aby hned večerem ponocní přes podloubí pilně chodili a na takové mrzáky padli, což stalo-li se nevím, než jestli se také stalo, tak jistě od toho bezbožníka penězi zaslepeni byli. Neb hned třetího dne nato, když jsem se od vdovy Dernitské právě v čas capenštrejchu domů vésti a svít[iti] nechal, vyskočili dva z jeho holomkův, totižto ten praktikant z úřadu krajského a ten Homola, jenž mi k uším papírovými pukači praskali. Za několik dní potom zasi, když mne dívka sestry Nanenčinej domů s laterní sprovázela, střelil ten bezbožník z pistole po mně, že daleko široko zaznělo; jestli však ostro, nebo jen slepo, to řícti nemohu, než to ale skutečně pravda jest, že druhého dne nato kulka olověná na schodech oplesklá nalezena byla.

Nanenka, slyše takové věci, počala se o můj, a více snad i o svůj vlastní život báti, poněvadž její milovník čili bezbožný svůdce jí zkázati po dívce a po pacholku nechal, že kdyby se to od ní státi mělo, že by se za mne vdáti chtěla, tak že ji i mne při oltáři zastřelí. Což když mi vyjevila, pravil jsem k ní, aby se ničeho, zhola ničeho nebála, že jsou to jenom marné výhružky, neb kdyby něco podobného spáchati chtěl, tak že by jistě o tom se žádnému, ani jí samé, tím méně dívkou, nesvěřil. Ostatně ubezpečil jsem ji tím, že pokud v ochraně Boží stojíme, ani celé peklo, tím méně tak slabý člověk, nám poškoditi může. Zvěděv se Rabel a pravdověrně v onom bez-

božném klubu, že po mně stříleno bylo, přišel mne navštívit a mi zase raditi, abych od Nanenky upustil a do nebezpečství se nevpouštěl, že ten člověk velmi divoký a mstivý jest a že konečně toho velmi litovati mohu, kdybych, jeho rady neposlechna, ji neb sebe do života nebezpečství uvedl. Na což já mu se smíchem a spolu také s přisností odpověděl, že pravá láska žádného nebezpečství se nebojí, nýbrž čím takové větší bývá, tím ona vroucnější a silnější jest, a tak že ubezpečen býti může, že mne J..... všemi svými kouskami a strachotami nikoli neodstraší. Pak doložil jsem, že jestliže ten bídný chlípák a svůdce brzy těm darebenstvím a poštilostem konec neudělá, že ho vídeňská tejná policie, kterouž já jistě od císaře obdržím, k lepšímu smejslení a jednání, aby dobré lidi v pokoji nechal a mravy celého města nekazil, přivede a přinutí. I ukázal jsem mu psaní od císařského tělného lékaře Göpferta, v němž mi psal, abych se, kdyby mi kdo křivdu činil – neb psal jsem mu něco v jiném ohledu – jen k němu utekl, že mi všechnu podporu u císaře zjedná. A toto psaní myslím bylo tak šťastné, že jsem od oné doby něco lepšího pokoje užil.

Vidouce můj sok, že u mne svými výhružkami a šelmovskými čili banditskými kousky nic nevyřídí, chopil se jiného způsobu a chtěl tomu, abych z Hranic jinam přijíti musel. I navedl k tomu cíli a konci starého Tambora, měšťana zdejšího, aby mne jakožto k službě schopného udal. A Bůh ví, co ještě jiného k tomu v onom na dvorskou vojenskou radu poslaném spisu přidáno bylo. I musel jsem se hned nato k superarbitrium do Holomouce dostavit, kdež pak mne jen štabschirurgus viděl, počal se mrzeti a na toho, jenž mne za schopného opsal, zlořečiti. Já, přijdouce dom, hned jsem také spis na touž radu odeslal, v němž jsem za jedno svou stíznost protiva tomu, jenž mne nepravě opsal, a spolu také potřebu v ohledu hospodářství polního, kteréž mi k lepší živnosti sloužití musí, k vstoupení do stavu manželského vyjevil, na což také ihned dovození k ženění následovalo. Dřív ale než se to stalo, potkaly mne dvě následující zlé příhody.

Na den svatého Mikuláše, když se zvečeřelo, přišla ke mně má Nanenka, jíž jsem některé věci vyjeviti musel v ohledu mojich rodičův, kteříž mi své hospodářství pod jistými výminkami postoupiti chtěli. Při té příležitosti, zpoměv sobě na můj phosfor, kterýž jsem

právě toho dne od apotykáře dostal, vezmu jej z flašky a napíšu ním její jméno na stěně, kteréž se při odstranění světla jasně stkvělo. Jak Anička odešla, [já] jsem hospodáře natrefil, kterýž vykládati počal, že syn jeho z Peštu flaštičku přinesl, do níž když se svíčečka vosková vstříčí až na dno a zas ochotně ven vytáhne, ihnedka hoří. To jest fosfor, pravím, a vykládám jim o jeho povaze ve tmách svítící; a chtěje jim ukázati a je o tom, což jsem o něm pravil, přesvědčiti, skočím na vrch a přinesu ochotně flašečku s mým fosforem, žádám, aby mi miska vody podána byla, do níž jsem jeden kousek vypravil, a namočiv sobě pěsti, ten kousek do prstův vzal, zapomeň na to, abych jej nějakou mokrou haderkou omotal. I počnu psáti Memento mori, kteréž první slovo ledvas jsem skončil, již se mi fosfor v prstech chytil a hořeti počal, já, mrskná ním o zem, prosím, aby ochotně mokrou shadru, kteráž na stole ležela, vhodili a plamen z něj jdoucí udusili, což se také stalo, poněvadž ale fosfor celý již rozplynul, tak se nožem seškrábati a do vody vrhnouti musil. Já ale cejtil jsem v tomž okamžení náramnou bolest v mojich třech prstech, nimiž písajíc tu materiu ohnivou jsem držel, ale nastojte, jak velmi jsem se lekl a všichni přítomní se mnou, že nejen maso na všech třech prstech usmažené, nýbrž i pahnezty opálené viděli. I požádal jsem, aby mi ochotně oleje na to přiložili. Benedikt, maje momordikový při ruce, namazal haderku a přiložil, čímž ale zmáhala se bolest, pročež požádal jsem mléka, ale ani to, aniž také smetana hrozná bolesti neulehčovala. I poslali pro Nanenku, aby mi dle mojí žádosti prsty obvazovala, kteráž celá ulekaná přišla, mne k sestře zavedla, kdež mi napadlo, aby olej s vodou vápennou smíšený přikládán byl, což když se stalo, velké polehčení jsem cejtil a potom i lahodně dosti spal.

Ledvas, že se mi má opálenina něco málo hojiti počala, přihodila se nová bolest, neb má milá matička, jsouce zvyklá mnoho tabáku čuchati, obkládaje mi prsty, musela nemálo tabáku na šátečku otříti aneb vsypati, kterýž když na rány přišel, myslel jsem nejináč, než že od hrozná bolesti z kůže vyskočiti musím. Otec hned na příčinu přišel, kterouž jsem já také za pravou uznal a teplým mlékem vřed umyv, ihned zasi bolesti zproštěn byl. Z čehož každý povážiti může, jak velmi čistě a šetrně při takových příhodách s nemocnými zacházeti se má. To moje neštěstí učinilo mne velmi prozřetelné-

ho, ano i bázlivého, že vždycky potom velmi šetrně s nemocnými jsem zacházel.

Asi pátého dne po našem manželském sňatku, jenž se dne 7. ledna 1793* stal, byl jsem k nemocnému do Špiček volán, a poněvadž sedlák, nevědouc, že já pro svou namoženinu a z jiné ještě příčiny na koni jeti nesmím, osedlaného koně přivedl, bych na něm jel, a že veliká potřeba žádá, abych ochotně k nemocné přišel, pokusil jsem se předci a, vsedna na koně, jel, však ale pomalu a šťastně tak bez bolesti na místo k churavé přišel. Nařídív, co se státi a kterak nemocná opatřiti má, jel jsem opět na témž samém koni domů, však ale již něco rychleji, kdež to kůň na Hluzovském kopci několikrátě přes skaliny zašprtl a mou otačeninu na obnovil, kteráž mne ihned zabořila a do rána se již i také zapálila. Při té příhodě obešla mne bázeň i starost, že se má manželka nad tou nešťastnou příhodou náramně rmoutiti bude, pročez napadla mne žádost, abych se raději nebyl oženil, i chtěl jsem to páru dní před ní tajiti a vzav zastírku nějaké práce u rodičův, tam se potajně léčiti počal, ale všechno marné bylo, neb zapálenina zmáhala se den ode dne více a já musel se ubohé manželce s mou novou nemocí svěřiti, kteráž ale mimo mého nadání velkou útrpnost se mnou měla a mne velmi bedlivě obsluhovala. Mé velké úzkosti, kteréž jsem při té nešťastné příhodě vystál, přinutili mne pro doktora poslati, kterýž, nedůvěřujíc se tomu, což jsem mu přednesl, a maje dumění, že by to zaražený tripele byl, předepsal jakýsi obklad, v němž Spir. V. Camph. byl, na což ihned po prvním obložení bolest a zapálenina nanejvýš vystoupila, že jsem [se] toho tak nazvaného brandu obával a hned mléko a olej vlažné na to obkládati nechal, skrz kteréž prostředky velkého ulehčení jsem nabyt, nicméně aby předci zapálenina v hnůj vzešla, kterýž když doznal, lékař Heinrich vyvésti chtěje, velmi nešikovně k tomu se měl a mnoho nových bolestí mi natropil, předci však nic nevyvedl. Pročez sám v přítomnosti mého přítele Brankeho Františka tu operaci jsem předevzal a víc než žejdlík hnoje vyvedl. Nalezla se potom kostěná srostlina v způsobu té tak nazvané šturmové hvězdy, kterouž jsem dlouho zachovánu měl.

* Podle matriky proběhl svatební obřad 22. ledna 1794.

V tom čase, když jsem na též příhodě nemocný ležel, poslal mojí manželce onen její svůdce otevřený list skrzeva jednoho zdejšího ševce, jenž Wáhala slul, an máje málo práce, a snad také proto, že mu smrdělo při verpánku sedět, řečnictvím při právách se živil, neznaje ani čísti ani psáti, jakž mi známo bylo, o to víc ale z náboženství se vysmívati a všelijakým takovým hádek a rozbrojův a různic podpalováním se obíráti. Ten tedy, přinesouc ten lístek, soukromě s ní rozprávěti žádal, což ona ale nepřipustila, pravě, aby jen co ústně přednésti má, v mé přítomnosti přednesl. I počal vykládati, kterak p. J..... zplozenou s ní dcerušku jí do domu poslati míní a že dle obsahu v lístku podané jí prv dary nazpět žádá, kterýžto list ona mi důvěrně před ním podala v lůžku ležícímu. Já, neznav člověka a mysl, že nějaký právník jest, neb juridickými termínami házal jak tesař kouskami před sebe, táži se ho, kdo by byl a co by asi za úřad měl? I slyše od něj, že povolání jeho vlastní jest boty a střevíce šíti, pravím k němu, že by slušněji bylo, aby se poctivého řemesla přidržel, nežli hanebného rufianství, pak pravím, poněvadž pak předci nějakou odpověď žádá, tak aby mu tuto ústnou ode mne donesl, že dary jeho, byť by manželce mojí takových i stokrát více byl daroval, nikoli dostatečny nejsou jí její nevinnosti, kterouž jí on cizoložník odjal, zaplatiti; co se ale dítěte jejího tkne, ježž s ní zpłodil, aby jej jen poslal, že já jakožto otec o něj se starati budu, aby šlechtetnější mravnosti nabylo, nežli jeho otec má. – S tou odpovědí nebude prej spokojený p. J....., když prej já dary nazpět zaslané nepřinesu. – A já s tebou, zlý rufiáne, nejsem spokojený, pravím rozhorlený, vyskočiv z lože a hledav španihelky, řkouce, jestliže ochotně pryč z mého příbytku se nevyklidiš, tak tobě cestu mou španihelkou přes schody dolů ukáži, což on ale, vidouc mou přisnost, dočekati se nechtěl a zmizel.

Přijav od otce ještě též zimy hospodářství, počal jsem pro něj výminku stavěti a sobě příbytek připravovati. Při té příležitosti natropil mi onen chlípny mrzák mnohých škod a mrzutostí; brzy květiny a jiné botanické byliny z hrncův a z hřádek vyrvav, brzy své jméno nočního času semotam na zdech a na dveřích našmourav. Brzy zas tabulky botanické posbíral a štěpky polámav, brzy jiné paskutství natropil. Měl jsem toho roku tak velké požehnání Boží na hroznech, že jedna jediná haluzka sedm velikých střapcův, z nichž

několik tak velké jak hodné džbány byly a spolu v jednom spletené byvše, jediný hrozen představovaly, nad čímž každý, kdožkoliv je viděl, nemálo se podívil, řkouce: I to jest hrozen z Jerycha. A skutečně mohl mu přirovnán býti, neb když ledvas ještě polovic zrostu svého došel, již se hodnému koši rovnal; pročez tak můj dobrý otec měl nad ním veliké zalíbení a každodenně ráno šel se na něj dívat i a hle, nastojte, jakž velmi zarmoutil se ten dobrý stařec, když právě druhého dne potom, jakž jej krajský hejtman a jiní znamenití úředníci ohlíдали, přijdouce k svému zamilovanému km[en]i, celý ten hrozen jakýmsi sekáčem dolů zrubaný na zemi ležeti viděl. I přišel s pláčem ke mně, řkouce: Můj milý synu! Nepřítel člověk zkazil nám radost, zrubav onen vzácný dar Boží. Poď, vem koš, abychom to odklidili. I nasbírali [jsme] plný veliký koš zrubaných zrn, kteráž jsme spolu hojnými slzami smočili. Jeliž možná, že ten bezbožník jen jiskru mravní cititeldnosti a bohabojnosti v srdci má, jsouc schopný nad tak nevinnou věcí, tak velmi vzácným darem a skutkem Božím, jenž se snad ani v sto letech jednou nestává, pomstu brátí? Na tom nebylo ještě tomu bezbožnému mstitelovi dosti, nýbrž chtěl ještě i paličem býti, neb shledáno bylo, že skutečně na zahradní besídce oheň založil, kdežto již jedna lata hodně opálená nalezena byla.

Dřív než jsem se od Benedikta Kelera do mého otcovského domu z města vystěhoval, musel jsem ještě jednu velikou mrzutost a grobanství od apotykáře Hirnla snést, ku kteréhož jeho huntířství příležitost dalo, kteréž aby se vystříhal a na škodu bližních protiva svojí přísaze a závazku nížádných lékův bez předepisu lékařského nevydával, což jsem mu velmi přívětivým listem k svědomí přivéstí chtěl.

On ale místo poděkování přiletěl na mne do mého příbytku a divně mi nadav, že mu ho... poroučeti mám a smím, vykřikoval. Já, vyslyšev jeho grobanství, přívětivě jej napomínal, aby se co mluví pamatoval a mne k tomu nenutil, abych jej u krajského úřadu žalovati musel. Na což on ještě hůř na mne láti a mne k němu popouzeti nepřestal, až já, chopiv se jeho ruky, vyvedl jsem jej ze dveří ven, řkouce, že grobana v mém příbytku trpěti povinen nejsem, aby se ochotně přes schody fedroval dolů, že by mu snad nemilé bylo, kdybych jej přímo vésti musel.

Apotykář byl ledvas doma, když krajský fyzikus, byv k němu pozvaný k obědu, k němu se přibral, neb stalo se to nakrátkce před polednem. I počne mu žalovati na mne, což já, bydlíce hned vedle a z okna vyhlídaje, vše dobře slyšeti jsem mohl a vskutku také každé slovo, což spolu mluvili, slyšel. I ukázal mu psaní, kteréž ode mne obdržel a v němž jsem jej prosebně žádal, aby se do nebezpečensství nevypouštěl a žádná opiata, žádné laxativa a vomitoria bez lékařského předpisu nevydával.

Doktor četl psaníčko nahlas a po každé periodě pravil: Nu, pane Hirnle, já nevidím, v čem by vás Gallaš byl obrazil, vždyť on vám nejenom s velikou zdvořilostí píše, alebrž i prosí, což by skutečně přísně vám zapověděti mohl, poněvadž vaše instrukcí a váš iurament k tomu vás přísně zavazují. Kdyby vás žaloval, já bych vám pomoci nemohl, vy byste ovšem velmi byl trestaný, vzláště i proto, že jste jej i v jeho vlastním příbytku insultíroval. Hleďte, abyste se s ním co nejlépe smířil. On má, jakž já vím, velikou podporu u dvoru a mohl by to lehko tak daleko dovíst, že by vám váš krám (butik) zavřený byl. Včil teprv lekl se apotykář a s velkou bázní a zdvořilostí do mého pokoje vstoupiv, za odpuštění složenýma rukama prositi počal. Já mu ale na to odpověděl, že kdyby jen pozorlivě byl celé psaní přečetl, že sobě i mi mrzutosti uspořiti mohl. A podav mu ruky, doložím, že mé srdce nižádné mstivosti nezná a jestliže se kdy rozhorlí, že se to jen pro dobré svých bližních stává. Pročež že ubezpečen býti může, já jistě vše dobré jemu přěji a jeho přítel zůstávám.

Přestěhovav se z města domů, rozstonal [se] můj dobrý otec na vředě (*[dvě nečitelná slova]*), kterýž sobě svým flastrem, v nějž velikou důvěru měl, a mé rady poslechnouti nechtěl, aby to přikládání odložil, velice rozdráždil. Má řeč a má rada nelíbila se mu, pročež počal se i jinde semotam raditi a mezi druhými i zdejšího lazebníka Kuliška, kterýž mu praviti měl, že jsem já mu mojími způsobem hojení nemálo poškodil. Což mi otec nakrátkce před svoji smrtí vyčetl. Ach, milý Bože, milý Bože, jak velice bolestné byly ta důtklivá slova srdci mému, s pláčem odešel jsem od něho a od tej doby zošklivilo se mi moje lékařské povolání, takže jsem sobě vinšoval, abych kdy toho stavu nebyl se přichytil a raději při svojem pemzlíku byl pozůstal, ač jsem k tomu želení v jiném ohledu dosavad ještě žádné

příčiny neměl, neb všudy se mi ještě mé léčení dost dobře dařilo, takže jsem skoro všechny možné domy, ano, i krejského po své straně měl.

Od té doby počalo srdce mé vždy citlivější a dráždivější býti, že každá i dost malá příčina k hluboké žalosti jej pohybovala. Necht' pták, nechť kočka, nechť pes aneb kteréžkoliv domácí zvíře a hovádko onemocnělo, i tu hned cejtil jsem velikou úzkost a bázeň. Já jsem ztratil celou chuť k léčení, a jakž prve rád jsem k nemocným chodíval, tak potom hleděl jsem, jak jsem jen mohl, vyminouti, vzlášť pak mojim krevním přátelům a příbuzným.

Já nevím, kdo mému milému otci radil, aby šel do teplice, což on několikráte bez mojí vědomosti učinil – ale velmi potom zemdlel, pravdověrně, že velmi horké lázně užíval. Brzy nato ukázala se velmi silná úplavice, kterouž náramně zeslábl a proti kteréž daná mu ode mne lékařství vždycky potajně do nočního hrnce vlel a zhola nic užívatí nechtěl, odkudž také vbrzku smrt následovala. Ach, jak milerád byl bych mu pomohl, ale kterak možná bylo, když nic užívatí nechtěl? Vidouc z jeho tváře, kteráž se náramně měniti počala, že blízek smrti jest, požádal jsem večer od něho svatého požehnání, kteréž mi také, i mojí manželce, udělil. Ráno nechal se zaopatřiti a kolem jedenácté hodiny před polednem dne 6. srpna měsíce roku 1794* umřel. Matka, boje se o mne, abych pláčem a žalostí otci těžkou smrt nečinil a sobě na zraku neškodil, tajila mi jeho blízké skonání a já tedy neviděl jej také umíratí. Žádal prej ještě dříve než skonat ještě jedenkrát se mnou mluvití a mne viděti, ale i to tajila mně matka z vejš řečené příčiny a vymluvila mu, že doma nejsem. Ach, to mne velmi velice bolelo, když jsem se dověděl, a počal náramně plakati, žádav, aby mně aspoň mrtvého ještě viděti, jeho studené ústa a ruce políbíti dovolili, ale ani to nechtěli mi přivoliti, neb byl jsem již bez toho od pláče a lítosti velice utrápen. Nenechali mne tedy ani na pohřeb jíti, boje se, abych snad neomdlel, což by se také snad i bylo stalo. Co mne až dosavad ještě nejvíce bolí jest, že jsem mého dobrého otce, jenž mne mnohá léta živil a o mne se staral, při svojem stole neměl a jej mým vlastním

* Podle matriky byl František Gallaš pohřben 23. srpna 1795.

chlebem a pokrmami poctíti a posilniti pro nelaskavost, aby nějak obražen nebyl, nemohl.

Všecka jeho nábožná, mravní a hospodářská naučení leží mi pevně v paměti. Asi tejden před jeho smrtí, procházeje se se mnou v zahradě, pravil: Obírej se, můj nejmilejší, když prázdnou chvíli máš od svého povolání, zahradnickou práci, vždycky ale pamatuj na Tvorce svého při ní a což konáš, buď stromky štěpuješ neb byliny sázíš neb květiny šetříš, vše to k jeho cti a chvále konej a na svého bližního pamatuj, abys mu někdy něco dobrého zanechal, a tak ještě i po smrti svojí dobře činil. To jsem já, Jozefku, při mojí práci vždycky myslíval a hle, hojné požehnání Boží na ní odpovídáti viděl. Skutečně byla téhož roku sice všudy hojná úroda, na mojí zahradě ale znamenitě větší než jinde.

Citému srdci nemůže zajisté nic tak velmi bolestného připadati, jako nevděčnost za přijatá znamenitá dobrodiní, mezi těmi ale jest nejznamenitější zdraví navrácení a zachování života, což zdejší purgrabí Kop, jak na svém synáčku, jež jsem podvkráté z velkého nebezpečení života při těžkých totižto nemocí vytrhl, tak i na jeho písaři Janovi Holém, nynějším důchodním v Nykelspurku, zkusili tak, že matka mladému Kopovi, když mu ruce mi líbati kázala, říkala: Tomu pánovi a dobrodincovi tvému, jenž ti již dvakráté života retoval, byl bys povinen nejen ruce, nýbrž i šosy líbati. A hle, právě ta paní nakrátce tak velmi na ta jí prokázaná dobrodiní a mé snažné služby zapomněla, že mi to největší grobiánství za vděk prokázala. Takového nevděku zkusil jsem od Dominika Dvořáka, kterýž mi za léčení synáčka svého za tři týhodně tolarem zaplatil; počítal snad ty skleničky vína, jimiž mně v tom časi několikráté posloužil. Starý Rabel nebyl mnoho vděčnější, neb dal mi za 3 týhodně lékařsky sobě prokázané služby a dobré pomoci 7 fl. v bankocedulích; na mou milou věru, židé mně mnoho vděčněji zaplatili. Byla v tom ovšem má vlastní chyba, kteráž v tom záležela, že jsem sám cenu záplaty nevyměřil, nýbrž důvěřiv se jejich povděčnosti, při vlastní svobodné discreci je pozanechal.

Ale nejen v léčení, nýbrž i za jiné lidem prokázané služby byl jsem častokrát velikým nevděkem zaplacen. Tak upříkladu požádal mne kontrolor zdejší knížecí fajáncké fabriky, abych mu to tajemství pověděl a jej tomu kunštu kupřstychy na takové náčení uvést,

a kterak by se takové železnopůsobilé fajáncké náčení, jakž se teh-
dáž v Ratiboře dělati počalo, zhotoviti mohlo, naučil. Což jsem já
milerád učinil, za všechno ale mé dobré posloužení velikým nevde-
kem od toho člověka zaplacen byl. Byl on totižto toho úmyslu, aby
mne k sobě (byl on tehdy frevalterem neb správčím, vypudiv svým
pronásledováním Reinera, starého správčího, vědouce na něj mno-
ho žaloby, jako by nevěrně službu svou konal a športle pro sebe
dělal, kterýchž mu ale pan Krübel, dychtě sám po nich, záviděl) do
fabriky přiloudil tak, abych mu mými chymicko artistskými vědo-
mostmi na ruku jakž říkají šel; pročez měl mne k tomu, abych
knížeti projekt učinil a podal, kterak by fabrika hranická do lepšího
stavu uvedena býti mohla, k čemuž já se také namluviti nechal
a můj projekt skrzeva pana Goepferta, císařského tělného lékaře,
Jeho Milosti knížecí podal. Kterýž, znaje moje artistické schopnosti
a schváliv mne v těch i v mojí mravnosti, tak daleko to svou reko-
mendací přivedl, že mne kníže direkci též fabriky svěřiti ustanovil,
vzlastě pak když slyšel, že ty proby, kteréž Krybel do Vídně zaslal,
má vlastní, a ne jeho invencí, jakž se byl chlubil, jsou byly – a že
vídeňská porcelánská fabrika, jíž on můj projekt na zkoumání
předložil, jej schválila – pročez i také na všechny její punkta povolil;
mezi nimiž také i ten se nacházel, aby controlor lépeji než až dosa-
vad solarinovaný byl. Vidouce Kröbel, že by on mně a ne já jemu
podroben býti měl, tak všemožně u inšpektora, kmotra svého, o to
pracoval, abych já do fabriky nepřišel a jemu představen nebyl;
pravě, že já jsem člověk nesvorlivý, kterýž by jej o chléb připravil,
pročez také ženu a dítky své k němu přivedl, jenž, k nohám mu
padnout, prosily, aby se nad nimi slitoval. Což vše mi inšpektor,
jenž mne ještě až dosavad osobně neznal, oznámil, pravě, že on
tomu, což kontrolor praví, dokonce nic nevěří, poněvadž z mojího
představení písebného zřejmé jest, že já co nejlépeji o jeho dobré se
starám, pročez že jej, s výhrůzkou knížecí nemilosti, jestli se to ode
mne zdoví, odpravil. Já, rozmysliv se málo a pováživ, jak mrzuté
živobyťi bych s tím zažlutilým člověkem měl, odřekl jsem se 4. máje
1796 té služby, řkouce, že poněvadž Kröbl tak špatné dumění
o mně má, tak že já dokonce na jeho neštěstí směřující služby nežá-
dám a nechci – dej mu to Bůh, aby se mu šťastněji vedlo, než se až
dosavad stalo; poněvadž dosavad se svým štěstím spokojen nebyl. Já

jsem sice ani knížeti, ani Göpfertovi nic o té změně a její příčinách nepsal, pročez řícti nemohu, odkud to pošlo, že nakrátko potom, asi za půl roku, fabrika ta, kteráž mnoho lidí živiti mohla, zdvižena byla. Controlor pak za pojezdníka lesního (waldbereiter) ustanoven jest, kterýž úřad jen pár let zastával a na žluči nemoci umřel.

V roku 1797 povstal protiva mně krajský fyzikus Dr. Joseph Kluky, chtěce mi úředně medicínskou praxis zapověděti. Ku kterémužto jeho mne pronásledování dala pejcha mladocha toho, že jsem prej mu při jeho semka příchodu žádného komplementu aneb vítání s jinými zdejšími lazebníky neudělal, [příčinu]. K čemuž jej také onen vejšřečený apotykář Hirnle pudil. Vymohl tedy nařízení z úřadu krejského, aby všichni zdejší lazebníci se svojimi diplomaty se u něho prokázali, kteréž, jakž v svojem představení na týž úřad uvedl, že se v kraji mnoho dryáčníků, mastičkářů a jiných lékařských fušerů – ba i prej i v Hranicích – nachází, mezi nimižto i mne, a sice na posledním místě, postavil a zaznamenal. Jak velice mne ta mi učiněná potupa, ne tak od toho pýchárka, nýbrž od úřadu krajského, jehožto údům, kteréž jsem já v mnohých těžkých nemocech takřka zadarmo s velkou pilností a láskou [léčil], a sice i samému hejtmanu krajskému, baronovi Forgačovi, jeho dítkám a manželce s dobrým štěstím navraceného zdraví, jehožto údobé, pravím, dobře věděli, kdož jsem a jakého úřadu, a že krajskému fyzikovi v ničemž podrobený nejsem – předci však takový potupný list na jeho žádost protiva mně vznesli, což se sice, jakž jsem se potom zdověděl, bez vědomosti krajského hejtmana, když doma nebyl, stalo. Pročez k zastání svojí cti odckl jsem se na Jozefinskou akademii, kteráž se mojí cti zastala a prostředkem hofdekretu náležitou domluvou k pokárání tomu pejchákovu vymohla, kterouž mu jeho utrhačná huba zacpána byla.

V tom časi, když se o mou čest u akademie jednalo, měl jsem v léčení jistého Brunera, zdejšího knížecího vrchního myslivce, člověka náramně pyšného a nevďěčného, kterýž mi místo vděčné záplaty – byv právě tehdaž reconvalescent z těžké palčivé nemoci – tu největší grobjánskou nevďěčnost proto prokázal, že jsem paní Jandové v ohledu oné záповědi krejské, abych neléčil, v porodu přispěti neodepřel sice, nýbrž na fyzika, jehož v tom vlastní jest povolání, a také proto, že sobě toho léčení zde sám osoboval, však ale

nikdy vlastní ruky k rodupomoci nevztáhl, nýbrž jen buďto báby aneb lazebníka Pokorného k tomu cíli na místě svém potřeboval, odvolal. I pravil mi do očí, že kdyby Jandová (jejíž on cicisbeus byl) jeho manželka byla a něco se v té věci poneštěstilo, tak že by mne jako psa zastřelil. Milý pane, takových poltronů jak jste vy, odpovím jemu, již jsem dosti ve světě viděl, nikoli ale tak velikého nevďěčníka, jenžto by se nad svým lékařem, kterýž jej právě z nebezpečenství života vytrhl, tak velmi nevďěčně jakž vy, zapomenouti mohl! Vy dobře víte, že krejský zákaz léčiti na mne vynešen jest. Já se každému vrchnímu nařízení volno podrobuji, pročž radím vám, abyste na tom svou žlut ochlazoval, kterýž na mne takový zákaz vynešl. Ostatně, vinšuji vám, abyste budoucně lepšího a laskavějšího lékaře, kdyby vás Bůh nějakou nemocí navštívil, užiti mohl; a s tím odporoučiv se jemu, pryč jsem odešel.

Poněvadž pak se ta mé cti tejkající věc u akademie něco prodloužila, tak jsem sobě pro vyrazení mysle truchlivosti a mrzutosti básnířskou práci předebral a v samotnosti své – zdržující se na ten čas od všeho léčení, abych do větších mrzutostí nevpadl – skládáním moravských pastýřských písní neb idylí zabavoval.

Maje nějakou částku hotových a opsaných, mezi nimiž se jedna, Tajemný dub slavanské síle titulovaná a na císaře Františka směřující, nacházela, poslal jsem ji mému příteli Tomášovi Fryčajovi k přečtení v tom úmyslu, aby mi svůj upřímný úsudek o též mojí literární práci vyjevil. On přečet ji, ukázal ji Jozefovi Pernšteinerovi, též mému spoluškolníkovi a krajanovi, kterýž mi vzlaštní, velmi lahodné psaní, jímž je zvelebují a s nějakou malou proměnou několik slov tiskuhodné býti uznává, [napsal]. Poslechnu tedy jeho rady, opíši jich podle jeho poznamenání a v ledni 1799 pošlu cenzuře do Brna mému milému Fryčajovi, kterýž mi utěšitelné návštěví poslal, že mi cenzor Böhm tu nejlepší cenzuru na ně dáti slibuje. I čekám až ku konci měsíce srpne na moje idyle a nemoha se jich dočkatí a maje příležitost do Brna [se vypravití] (byv pozván k navštívení Cyrilka Lada, mého známého, švagra bývalého zdejšího vrchního, jménem Edra, jenž se na ten čas v Kunicích vynacházel), navštívím Tomáše Fryčaje, abych se o tom tak dlouhém prodlévání příčiny vyzvěděl, kterýž ale právě tehdaž nemocný ležel a mi tu radu dal, abych v tom a v tom smyslu žádost o navrácení mého

rukopisu na gubernium napsal; pravě, že jen před několika dněmi s cenzorem rozprávěl a od něj ústnou chválu mojich idylí od něho slyšel. I čekám celý říjen, celý září, ale marně, pročez napíšu mou prosbu a pošlu, a hle, tato spravedlivá žádost, kteráž cenzora na jeho povinnost upamatovat měla, aby každému co jemu náleží nazpět dal, vzbudila v srdci jeho hněv, jenž jej k mstivosti ponoukl, a k jaké zlostné mstivosti! Onť, jenž prve mou práci za krásnou a nevinnou zveleboval, nehleděl na nic jiného, než aby v ní slova vynalezl, kteréž by převrátiti a smysl jejich zohaviti mohl. To slovo v tituli, Tajemný dub, změnil v obraz onoho stromu zlopověstné francouzské svobody. Chválu moravských bratří v ohledu jejich snažnosti k zvelebení jazyka vlastenského v sektářskou horlivost rozsívání jejich valdenských a pikartských a husitských bludův. Slovem, on v mojem nevinném spisu neviděl nic nežli jen samy trestuhodné výpady na náboženství katolické, na monarchu a jeho trůn, na stav duchovní a vojenský a na úředníky, proti nimž prej poddané bouřím. Aby pak mne ještě víc domrzl, doložil, že ten spis v řeči krásné a lahodné sepsán jest, a proto také o to nebezpečnější k čtení sprostému lidu. S touto recenzí oddal můj spis gubernium, kteréž bez vyšetření a přesvědčení se, zdaliž také vše to, což cenzor praví, vskutku pravda jest, oddalo jej ne k navrácení mně, nýbrž k vejstraze a záповědi, aby tištěn byl, generálnímu komandu brněnskému, kdež on cenzor maje své přátele, vzlášť pak tamšího auditora štabního, spravil to s ním, že jsem se do Holomouce k generálnímu štabu dostaviti a od tamšího auditora před vojenskou komisí trpké vycejtky, že tato má práce Špilberku hodna jest, slyšeti musel. Což když jsem vyslechl, povstanu ze stolice mojí a pravím k přísedícím dvoum hejtmanům a dvoum leitenantům a k majorovi, že moje práce zhola nevinná jest a nic podobného v sobě nebsahuje, nýbrž právě že se s jejím smyslem naopak oným vypsaným punktům vynachází spořádána a že já mou nevinnost před trůnem císaře, jemuž jsem tento můj básnířský spis podati mínil, osvědčiti a protiva takovým mstivým žalobám zastati chci. Pročez že vejpis těchto mi vystavených chybných artikulův k mojemu osvědčení žádám. I pravili komisaři, vyslyševše příčinu cenzorové mstivosti a což dříve předtím o mojí práci soudil, pravili, že mi takové vydané býti mají, a abych to na sobě vězeti nenechal, což se ale panu

auditorovi nelíbilo, a on tu věc na vůli generálovu odckl, kteréhož totižto dle svojí vůle jakž chtěl namluviti mohl a také namluvil, že mi takové artikule na mou dvojnásobnou prosbu vydané nebyly.

Ta cenzorova bezbožnost a štobního auditora nespravedlnost účinkovala spolu s tou zimou a mhlivo mrazivou povětrností, v kteréž jsem 7. a 8. january do Holomouce a odtud domů jeti musel, tak velmi škodlivě na mé nervy, že jsem celý ztruchlivěl a zemdlel a strašnou hypochondrii na krk dosáhl, kteráž mne dlouhý čas soužila. Ach, Bože, Bože můj! Ty nejlépe víš, jaká mne již tehdáž v mojí truchlivosti pokušení napadaly – jaké hrozné půtky musel jsem s nepřitelem mého spasení bojovati, a vyznávám se tomu upřímně a pravdivě, že kdyby mne tvá Božská milost nebyla podporovala, že bych byl v malomyslnosti mé klesnouti musel. Tehdáž složil jsem v svojím truchlivém stavu tu píseň, jenž se takto počíná: Bůh je můj Pastýř, pod stráží jeho nestrachuji se ničeho etc. – a jest nějaká parodie žalmu 23., kteroužto ze srdce mého důvěry k Bohu vyplejavající píseň vždy sobě, když mne těžká pokušení napadají, zpívám a ta slova svatého Davida a Ambrože: V tebe doufám, ó Pane, pročž nebudu zahanben na věky.

Taková nábožná smejšlení a ustavičné literní zábavky udusily pomali a zhojily moje srdečné bolesti, ale jen na krátký čas, neb vbrzku zase jiné po nich následovaly, a sice z příležitosti mého příbuzného vnuka, totižto mojí manželky, Jozefa Anderle, mládence srdce citého, dle ducha ale celého novou filozofii epikureicko totižto atheistickou ve Vídni, kdež na lékařské umění študoval, nakaženého. Ach, jak velmi bolelo mne srdce mé, jak velmi trnulo, když jsem se o jeho takovém smejšlení zvěděl. Já jsem ustavičně, když jsem sobě na to duchovní neštěstí, do nějž ten dobrý mládenec skrzeva tovaryšstvo svých spoluškolníků, ba snad i skrzeva mistrův svých učení a příklad klesl, připomínal – úpěl, plakal a Boha vroucně prosil, aby duši jeho, předrahou krví Ježíše vykoupenou, zhynouti na věky nenechal. Pročž také kdež jsem jen mohl, žádné příležitosti jsem nezanedbal, kdež bych mu důkaze o Boží bytnosti a duše nesmrtnosti připomenouti mohl. Taková příležitost dala se mi v Luku při navštívení s ním jeho sestry Františky, jenž se tam za sládka panského vdala, kdežto na cestě, vzlášť pak ale při jedné procházce, kterouž sobě sám na krchov – odkudž veselý jest

výhled do pole – vyvolil, o nesmrtnosti duše rozprávěti jsem počal a všechny možné důkazy, kteréž mne z psychologie a z theologie přirozené napadaly k tomu cíli a konci jsem přednesl a jej tak náramně v duchu pohnul, že slzeti počal a, podaje mi ruky, pravil: Můj milý pane strejčku, tu lexi, kterouž jsem zde na tomto pohřebním místě a na tomto hrobě (kdež jsme spolu seděli), Bůh ví sám komu náleží, nikdy do smrti nezapomenu a za pravé štěstí sobě tuto procházku pokládám, neb srdce mé cejtí jakási sobě neznámá hnutí, kteráž všechna ona mudrcká argumenta, kteréž jsem kdy od nepřátelův náboženství katolicko-křesťanského protiva nesmrtnosti duše slyšel – a v nich sobě také obliboval – mocně poráží. Dík, srdečný dík za to naučení, to má při mojem skončení života má podpora býti. A budiž Bohu díka za to – byla taky. Ten již již v duchu obrácený mládenec počal mi se důvěrně zpovídati, kterak jistá vdaná osoba (v) z daleké přízně jej k svojí chlípné žádosti vzbuzovala, kterak jemu lahodila a všemožné příležitosti k tělesným rozkoším podávala.

I stalo se, že mládenec ten brzy po svojem do Vídne se navracením těžce se roznemohl a na smrt stuňati počal, v kterémžto truchlivém stavu vzpomněl sobě na mou rozprávku s ním na krchově v Luku – a celý obrátil se k náboženství, očekávaje smrti své s velikou důvěrou v svého Spasitele.

I navštívila jej matka dle jeho žádosti, vzavši sebou jeho nejmladší sestru Babušku, děvče od matky změkčilé a zrozmazané, jen po rozkoších shánějící a zpustilých tovaryšství žádostivé, s kterouž pošetilá matka, vidouce, že syn již nevyvázne, semotam ve Vídni a v Badenu po regracech sháněla a máloco na syna dbala, ba, jakž jsem potom slyšel od Reytra (mládence nemocného přítele), i tuto řeč v jeho přítomnosti k synu svému vynesla: Ó, by se Bůh nade mnou a nad tebou, synu můj, již smiloval a buďto tě uzdravil, aneb k sobě vzal, aby těm velkým útratám již jednou konec byl. Kterážto řeč citého mládence srdce nemálo k lítosti pohnula. Pročež také testament roku 1800 učinil v její nepřítomnosti, v kterémž mi 800 fl. a obslužnici svojí, kteráž jej bedlivěji než matka šetřila, 200 fl. z své otcovské pozůstalosti poručil, matku ale nad ostatním, totižto 500, kteréž byl zdědil po jakémsi příteli, univerzálním erbem ustanovil.

Zvědoucí se matka, a sice od něho samého, že testament ustanovil, žádala jej, aby jí takový vydal, on však pevný v svém ustanovení odepřel to učiniti a pravil, že on spravedlivě se svým otcovským dědictvím jednal a že se jí nižádná křivda nestane; hnedky také kněze k sobě zavolati kázal a všemi potřebnými svátostmi se na cestu věčnosti zaopatřiti nechal. A brzy nato v ustavičném vzývání nejsladšího jména Ježíše a jemu se oddávání ducha zkroušeného jemu odevzdal. I stalo se několik dní před jeho smrtí, že jej ona příbuzná navštívila a jej těšiti počala, on ale nadíle lítostně, nadíle také zhrdně na ni pohleděv, obrátil se na stranu, aby ji více neviděl – což se také ještě tolikráte stalo, kolikráte jej navštívila. Po mně ale hned na počátku toužil, ano, i písebně o to mne žádal, kterěž ale jeho psaní matka, boje se, aby mi něco neporučil, což se již ale bez toho stalo, zadržela a mi neodeslala, ač se konečně sama k tomu přiznala. Když pak po synově smrti testament vynešen a úředně přečten byl, zlekl se, zapřela mé jméno, že žádného strejce Gallaše v své příbuznosti nezná a že syn takový testament v šlení sepsati musel. Tuto její lest a lžinu Bůh divně najevo vyvedl, neb Benedikt Keller, jemuž o své příhodě se synovským testamentem psala, šel se zdejšího právníka Frombeka raditi, zdaliž by takový testament něco platil; kterýž mu, že ovšem platí, odpověděl, a odkudž mi to také po straně donešeno bylo. I psal jsem ochotně profesorovi Adamovi Šmidovi, příteli svému, co jsem se o Anderlovi, kteréhož on také znal, zdověděl, a zdaliž bych bez úrazu svědomí svého dobrým právem takové dědictví přijmouti mohl? Takové otázky i na mé duchovní rady učinil, a když jsem ode všech slyšel, že to dědictví nejen v tom ohledu, nýbrž i v jiném, na mou manželku se vztahujícím, velmi spravedlivé jest, tak jsem [se] také dle rady profesora Šmída, kterýž mi o skutečnosti téhož testamentu psal, na úřad právní, u něhož zachován byl, odvolal, a sice s přiloženým svědectvím zdejšího vrchnostenského i městského úřadu, že já skutečný a pravý strejce mládence nebožtíka jsem, což i Reyter také dosvědčil. Pročež ono mi připsané legatum právně přisouzené a také vydané bylo, což ale bez velkých mrzutostí od strany matky, kteráž 80 fl. pokuty, že mé jméno zapřela, složití musela, stát se nemohlo. Uznávši konečně matka svou největší chybu, smířila se v pokoji a měla se až do smrti své důvěřlivě a příznivě ke mně.

Žádná rána nebolí zajisté tak velice jako potupa od svého dumělého přítele – od takového pravím přítele, o němž jsme se domnívali, že pravý jest a věrný. Takového přítele domníval jsem se na mladém Rablu míti, jak velmi jsem se ale v dumění svojem oklamal, může se lehko povážiti z toho, že tento můj dumělý přítel, jehož jsem několikrát z těžké nemoci vytrhl, se brzy k nepříteli mému beze vši jemu dané příčiny přivinul; ano, i v jeho přítomnosti mi ten komplement udělal, že bych počínaje již slabou paměť míti – což ale jen Kluky na mne pozorovati chtěl – jemu pravil (Rabel však sám nakrátkce před tím před mnohými známými a přátely mými mou znamenitou paměť, vzláště ve věcech historických a přirozených – jak pravil – zveleboval) a že bych velmi dobře udělal, kdybych léčení na stranu odložil, což jsem já sice v každé příležitosti, kdež Kluky se vtíral, potomně učinil, vzláště pak při osobách z krajského úřadu, jenž vlastně pod jeho opatrnost náležely.

I přihodilo se, že manželka jistého komisaře (Schifreter), jenž s týmž fyzikem do jednoho měcha spolu foukával a ze všech tichých a pokojných a sprostosmejšejších, vzláště pak i ze mne, výsměchy měl, nakrátkce před porodem silné krvotoky dostala, v kteréž příhodě Kluky ochotně volán byl ku pomoci, an, málo pozastaviv krvotok, odjel – Pán Bůh sám ví, z jaké příčiny – a ubohou rodičku Pokornému (městskému chirurgovi) zanechal, kterýž, nevěda sobě při následujícím po porodu silném krvotoku porady žádné, přiběhl ke mně, abych mu, čili rodičce, ku pomoci přispěl, což jsem já mu sice neodepřel, v ohledu ale oné mi od krajského úřadu učiněné záповědi – jsouc bázní jatý, aby, kdyby se mi operace, kteráž zde k oddělení matečného koláče neb lůžka potřebná byla, dle žádosti přistojících nepoštěstila a truchlivé následky za sebou táhla, mi vina od téhož mého nepřítelie přičtena nebyla. Pročež radil jsem, aby ochotně do Lipníka pro doktora Wilhelmsena (regimentschirurga), jenž za výborného rodopomocníka vyhlášen byl, posláno bylo, což se i také stalo. Ten když za pár hodin byl přijel, neohlédaje se mnoho, aniž mne také k slovům přijíti nechaje – jen ustavičně křičel, aby co nejtepleji držána byla, jí také hnedka 3 gramy opium předepsal. I pravím, přistoupiv k němu, že bez oddělení lůžka, kteréž dle mého úsudu na polovic k materníku přirustlý jest, krvotok zastaven nikoli býti nemůže. Tu on, osupiv se na mne, praví, proč,

když tak dobře příčinu krvotoku znám, ihned sám tu operaci jsem nevykonal? A že proto trestu hodný jsem, že jsem s operací prodléval. I odpověděl jsem v přítomnosti doktorky Klukové, že jsem já krajskou záповěď, zvláště v hojení těch případností, jenž se porodu tejkají, dostal – a z druhé strany, že já jsem ne od pana manžela, nýbrž od lazebníka, ježž pan fyzikus na svojim místě ustanovil, semka dožádán byl, tomu že jsem mé mínění vyjevil, také i pro něj jakožto vyhlášeného šťastného rodopomocníka poslati radil. Z kterýchžto příčin, aby sám posoudil, zdaliž mé jednání trestatedlné jest. Aby se ale nedomníval, že já nějaký bradyř jsem, oznámil jsem mu můj stav a odvolal se na mou pathologickou tabuli a její opis, kterýž se v Jednáních akademie jozefinské nachází a jemu neznámá býti nemůže.

Nyní natáhl Wilhelmsen jiné struny, počal se ze svojí nevědomosti vymlouvat i slyše ode mne, co se mi ze strany fyzika a krajského úřadu přihodilo, neměl chuti více již k operaci, kterouž sám také potom za nevyhnutedlně potřebnou uznal; i radil, aby ochotně pro doctora Lamineta posláno bylo, kdež také doktor Kluky ne z potřeby, nýbrž jen na rekraci nalezen byl, a spolu s Laminetem k paní pacientce přijíti musel. I uznali všichni mou indikaci za potřebnou – já ale nebyl jsem již více volán, oni však žádný netroufali sobě tu operaci vykonati, nýbrž složili ji na bábu, kteráž ji sice dost šťastně podle jejich nařízení vykonala, však ale pozdě již na noc, to jest v dvanácté teprv hodině po mojem odchodu. – Žádný tedy div, že ubohá žena dne třetího nato umřela.

To vyčítání Wilhelmsově mrzelo mne velice, že jsem se potom všeho kurýrování docela sprostiti a jen malováním živiti chtěl; ale nenechali mi pacienti pokoje, a když jsem jim předci posloužil a je vyléčil a k zdraví přivedl, velmi nevděčně se mi obyčejně odměnili. Což i má vlastní sestra Cecilia, že ze všech jejích dítek, neb manželka jsem já tehdaž neléčil, v čas oné hrozná následující tak nazvané ruské epidemie – jenž všechny na petecách leželi – [jen] dcera její nejstarší umřela, s jinými nevděčníkami učinila též, že mne pomlouvala.

Nechybovalo mi tehdaž ani na domácích mrzutostech a žalostech, kteréž mi nespokojenost manželky mojí s mou dobrou matičkou, kteráž jí v ničemž neublížila, působila. Já jsem se všemožně

vynasnažoval svatý pokoj mezi nimi ustanoviti, k čemuž jsem ale při všem svém představování slušnosti a práva z matčiny strany tak daleko přivésti u mé manželky, kteráž celého práva, jenž jí náleželo, dychtivá byvše, vždy užívání poloviční zahrady záviděla, ač dobrá matka jí podíl svůj až na čtvrtinu popustila, [nepřispěl].

Ačkoliv tyto domácí mrzutosti a jiní mnozí nátiskové, kteréž jsem v mojim otcovském městě dosavad snést musil, velmi trpící byli a srdce mé náramně kormoutili, tak nicméně předci zdáli se mi snesitelnější býti než následující, snad proto, že duch můj vždy truchlivější a slabší, nervy ale o to citetelnější a dráždivější onými mrzutostmi a mnohonásobnými předešlými nemocemi učiněné byly.

Jistý vojenský lékař, o němž jsem podleva jeho zevnitřního ke mně se chování nejinač myslel, než že dokonalý a poctivý muž jest, jemuž jsem se v mnohých věcech zdůvěřil, oklamal srdce mé a učiněn jeho bezbožným zrádcem – ach, srdce mé nesmí sobě ani tej hrozné zrady jeho, kteráž mne o mou celou vezdejší radost a štěstí připravila, připomenouti, jestli tej nejstrašlivější hypochondrii vyminouti chci, neb kolikrátekoliv sobě to mé neštěstí připomínám, tolikrát napadá mne žalost srdečná, že jsem kdy toho člověka znal. Můj Bůh nejlépe ví, jak velmi těžce se onen můj dumělý přítel na mne provinil. Bůh mu to rač odpustiti a rač duši jeho světlem svým osvítiti, aby zrady své litoval a se napravil. Od toho času navrátily se samovražděné myšlenky do srdce mého, od nichž jsem tak mnohá léta dobrý pokoj měl.

Roku 1811 založil jsem při zdejším farním kostele bibliothéku, kterýžto můj dobrý úmysl, k němuž jsem asi 300 kusů vlastních knih věnoval, a kterýž nejen od vysocevelebné konzistoře, nýbrž i od vysokého gubernium za dobrý a užitečný ústav uznán, schválen a potvrzen byl; nicméně předci velikých mrzutostí mi nadělal, neb poněvadž na onom oratorium, kdež zdejší jak krajští, tak i zámečtí písaříčkové a jiní roztopáční a bohaprázdni lidé svou schůzku (ne tak k modlitbě, jako raději k výsměchu a roztržce pobožnosti) měli, vystavena býti měla, a tak ona modlitebnice, na níž se nic dobrého nedílo, a k velkému pohoršení lidu pobožného sloužila, k zavření by byla přijíti musela, tak se o to dva dobří karafiáti zpečovali, aby bibliothéka ta na druhé oratorium přeložena byla, k čemuž také

i farář – jakžkoliv při komisi na oné roztopáčnosti lál – nicméně předci na prosbu oných dvou mladochů, z nichž jeden z krajského úřadu, druhý pak vrchnostenský aktuár jménem Axman slul, povolil; kterýž také ze zášti hned k tomu vrchního úředníka namluvil, aby ani to zavřené býti nesmělo, a sice pod tou předstírkou, že táž modlitebnice pro knížecí osoby věnována jest. Pročež také baron Leykam jen pod tou výminkou k vystavení bibliothéky v onom místě [povolení] udělil, aby spolu modlitebnicí pozůstala. Od té doby měl jsem ustavičné dožírky, poněvadž farář ničehož se v též věci neujímal, jakž také ani předtím zhola nic k tomuž ústavu se nepřičinil, ačkoliv dosavad jeho protivníkem býti se neukázal. Než brzy zjevil se takovým při jiném, s oním spojeným, spasitedlným základem k obecnému prospěchu, jakž o tom brzy potom, což se mých bolestí při něm zběhlo, poznamenám; dříve ale ještě něco uvéstí musím, což by skrz jeho nedbalost a lehkovážnost bylo pro město a zdejší študující mládež takřka ku ztrátě bylo přišlo.

Ignatz Sukup, arcikněz u Sv. Jakuba v Brně, veliký a vděčný milovník svého otcovského města, založil fundaci pro několik študentů z jeho čeledi pocházejících, totižto od Sukupa a Řehule, na kterémžto dobročinném ústavu i chudobní hraničští študenti – když na familiantech schází – podíl bráti mají. Presentaci těchto stipendií v počtu 3 neb čtyřech, jakžby fundací zrosti mohla, oddal svým vnukům Františkovi a Jozefovi s tím doložením, aby tento před smrtí svou to plné právo měl za budoucího prezentátora, a to na budoucí věčné časi, buďto faráře u Sv. Jakuba v Brně, neb hranického ustanovit, což on na hranického složil a ve fundačním listu osvědčil a potvrdil. Usiloval pak jistý Böhm, arcikněz u Sv. Jakuba, aby to právo na něj složeno bylo, což ale Jozef Pernšteiner nikoli učiniti nechtěl, kterýžto Böhm také dřív nežli Pernšteiner umřel. Po smrti ale Pernšteinerově chtěl si to právo nynější arcikněz Maximilian přivlastniti, o čemž mne můj přítel P. Tomáš Fryčaj ochotně zprávu učinil. Na což já také bez meškání k zdejšímu farářovi Klátilovi jdu a jej prosím, aby práva svého, kteréž mu dle fundačního listu náleží, nepopouštěl, nýbrž chudých hranických študentů se ujal, protože by velmi k obávání bylo, aby zdejší obyvatelové jakožto vzdálení velkou úhonu na tom jimž náležejícím dobrodiní netrpěli, k čemuž on ale dlouho pohnouti se nechtěl, pravě,

že by taková věc velikou práci a mnoho psaní koštovala, aby se tedy město a obec té věci ujala, on že se potom na všechno podpíše. Vidouc já takovou váhavost a indolenci farářovu, bez jehožto přičinění takové právo na zdejší faru připadnouti nemohlo, ujal jsem jej jinácm způsobem, a sice představováním jeho cti a velikého užitku pro jeho chudobné farníky, pravě, že jestli dovolí, já v jeho jméně ten spis sám na v. v. gubernium učiním a jemu k podpisu předložím, na což on se konečně uzvolil, podepsal a skutečně také beze vší práce práva toho od gubernium potvrzeného dosáhl. Než arcikněz obrátil se na jinou cestu a hleděl sobě jej skrzeva brněnský krajský úřad vymoci a skutečně také tak daleko to přivedl, že farář – což se ale vše bez vědomosti nejvyššího zemského řízení stalo – svého práva jemu postoupiti měl. Nad čímž se zdejší velebný, velmi ale pohodlí milovný p. farář nemálo zamrzal a mi, že jsem mu takovou mrzutost a hanbu na krk uvalil, domlouval.

Já, vyslyšev jej a požádav spisův, jež od krajského úřadu obdržel, přečtouc je, pozoruji, že toto nařízení scestné jest bez vědomosti gubernium – přesvědčím jej o tom a ukážu mu, kterak jeho čest to žádá, aby gubernium o tom, což na něj došlo, známost a vědomost učiněna byla. I učiním v jeho jméně opět spis na gubernium, přiložím vejtah z testamentu Sukupového, nechám to podepsat od faráře a pošlu gubernium slavnému k rozhodnutí té pře mezi obouma. Na což v kratičkém časi potvrzení svojeho práva prezentací spolu i se všemi k němu náležejícími spisy, jež arcikněz Maximilián bezděčně a s hanbou oddati musel, obdržel a hned taky, maje toho příležitost, pár zdejších studentů prezentoval. Nad čímž jsem se také nemálo zradoval a potěšil. Ta radost ale nedlouho trvala, neb místo poděkování velikého nevděku jak od faráře, tak i od jiných jsem přijal, jakž brzy příběh následující osvědčí.

Vidouce já sám a slyše také od jiných, jak velmi v špatném stavě zdejší městská škola postavena jest; smejšlel jsem na to, kterak by zlepšena býti mohla. I zdálo se mi, že by se to nejlépe státi mohlo tím způsobem, kdyby při ní vzlaštní duchovní učitel fundován býti mohl, jenžto by nad světskými postaven, celé škole direkcí vedl. Kteréžto moje myšlení přednesl jsem mojim přátelům při první příležitosti, když se o tom rozprávka vedla, žádajíc je, aby takovou velikou potřebu obci přednesli, k čemuž jsem také vlastní spis na

obec vyhotovil, a jej přechází nechal. I ustanovila obec k témuž cíli a konci podle mé rady vlastní školní ausšus neb výbor, jenžto by o to péči a starost míti mohl. Byli pak následující osoby k tomu vyvolené, totižto Franz Tambor, druhý představený, starý Pulka, Jozef Wáclawik, Jan Blažke, Václav John, Walentin Maňásek a já. John nenechal se hned na počátku při tom jednání vidět. Tambor nejen mé mínění ve všem potvrdil, nýbrž i způsob, kterak by se dřívěji k cíli přijíti mohlo, vynesl. Byli jsme pak všichni toho úmyslu, abychom patera Franca Glossa, jenž se až dosavad učením dítek obíral, za direktora ustanovili a k jemužto vychování jistou sumu peněz fundovali, kteráž však ne od obce vytlačena, nýbrž jen od možnějších měšťanů a obyvatelů zdejších zjednána býti měla.

Abych pak moudrých lidí rady užil, odebral jsem se k bývalému zdejšímu panu hejtmanu krajskému, totižto p. A. Glešerovi, kterýž nejen mé předsevzetí schválil, nýbrž také k vyvedení ho všechnu podporu přislíbil. Odtud odebral jsem se na faru a veleb. panu faráři Klátilovi, [jenž] mi až dosavad vždycky dobrý byl, přednesl, což od školního ausšusu ustanoveno bylo. – Já nemám nic proti tomu, když jen řádná fundace se stane, pravil. Než koho prý myslíte za toho direktora míti? táže se s velmi významným obličejem. Na což když odpovím, že patera Franca Glosa, dí takto ke mně: To jste sobě dobrého vyvolili! A vezma mne za ruku, vedl mne k oknu a pravil, abych na tu roztopáčnost jeho školníkův bedlivě patřil, doloživ: Jestli kde v dědině špatnější mravy školníci míti mohou nad tyto jeho elévy? Nevíte, nevíte sami, co chcete! Nevíte, co tomu bledému v jeho srdci vězí, ale zkusíte to brzy, že jak nyní po něm toužíte, tak potom velmi želeťi budete, to jest člověk plný msty a potutelnosti. Než vemte sobě koho chcete, jen zde na faře nemá mi svoje roztopáčné školáky učit a mého pokoje bouřiti. Já jsem se tehdy nenadál, že by jeho řeč právě prorocká byla, než vbrzku po jeho smrti se pravda její osvědčila. Jak skoro se o tom učitelové zdověděli, co se v ohledu opravení a zlepšení učitelského stavu zdejší škole jedná, i tu hned počali všelijakým způsobem tejně i veřejně proti témuž novému ústavu jednati, vzláště pak protiva mně a protiva Kobrovi, kterýž je velmi přísně pozorovati a k jich povinností napomínati počal, pročez u faráře protiva němu, vzláště pak také protiva mně, mluvili, že já všeho toho původ jsem a jej radou

svou k nových věcí uvedení podpoužám. Lehkověrný farář, znaje mou horlivost v takových věcech, nenechal se jenom v tom, nýbrž i v jiných věcech, kteréž u něho protiva mně nalhali, namluvit, neb všechno záleželo jim na tom, aby mne u něj zoškliviti mohli. Pročež jednoho dne, když Kober k němu přišel a jej o to požádal, aby učitelův lépeji dohlídal, poněvadž svůj předepsaný čas ku škole jiným zanáškovaním mrhají a svému povolání zhola nic zadost nečiní, rozhorlil se farář, pravě, aby ho takovými věcmi neobtěžoval a mně, jenž svůj čas pouhými darebnicami mrhám a nic víc a nic míň nežli dnu mrhač (tagdieb) nejsem, v těch věcech co se školy tkne, žádného sluchu nedával. Což když mi Kober – jak mne farář cítí a kterak o mně smejšlí – pověděl, nemálo mne zabořelo; vzlášť pak proto, že farář můj zpovědník byl, a tak lépeji nežli kdo jiný srdce mé znáti měl, mé dobré jméno u člověka takového, jenž nejen můj příbuzný, nýbrž i dobrodinec jest, tak velmi zlehčoval a hanobil. Já nechci soudit, co jej k tomu pohnulo, než domnívám se, že moje vlastní zpověď, poněvadž jsem se vyznával, že čas svůj světských písni skládáním trávím, kterýž bych raději na duchovní věci obrátiti měl. Brzy nato onemocněl farář, a sice na smrt, pročež já nechtěl jsem to k tomu přijíti nechati, aby s nějakou trpkostí v srdci svém protiva mně ze světa vykročil, pročež namluvil jsem Kobra k tomu, abychom spolu k němu šli a jej za odpuštění všeho, čímž jsme jej obrazili, poprosili. Odpustil s plácem, sám pak také nás žádal, abychme i my jemu učinili též, což jsme také učiniti přislíbili.

Po jeho smrti oba dva cooperatorové dělali sobě naděj na zdejší faru – kaplan totižto Pstrouček a cooperator F. Gloss, tento pak víc ještě nežli onen, protože hejtmana krajského za orodovníka u knížete míti se domníval a nás také, to jest školní ausšus, o to požádal, abychme za něj též prosbu svou složili, a tak že ho účastenství zdejší fary nikoli nemine. Což jsme mu také rádi učinili, protože jsme se domnívali, že on vroucně o školu se ujímáti a nás ve všem, což se k jejímu zlepšení vztahuje, podporovati bude, ale velmi omýlili jsme se v tom našem dumění, neb on, mysle snad, že by tu fundaci na duchovního školního direktora i jako farář na sebe potáhl a užítkoval, pročež zdověděv se, že jsme mladého kněze Ostravského, totižto Ondřeje, jenž zde zrodilý jest a o němž jsme jak z Těšína, tak i od v. v. Beneše, assesora, krásné svědectví došli, za

budoucího školního direktora oblíbili a vskutku také od v. v. consistoře požádali – velmi se nad tím, vzlášť pak nade mnou, rozmrzel a pevně u sebe ustanovil, že jak prve horlivě se o touž věc, dokavad se jeho osoby tejkala, ujímal a zastával, tak též horlivě ji vyvrátiti a vniveč uvéstí [usilovat bude], čímž se ne tak na obecním dobrém, jakož raději na mně, jenž jsem onoho Ostravského k tomu úřadu za nejschopnějšího ausšusu představil, pomstíti se mínil, kteréžto pomsty až dosavad ještě, jakž mne nynější p. farář ujišťuje, se nikoli nezprostil. Což mne náramně bolestné jest, protože obecní dobré pro mne [se zanedbává] – ač ve všem tom nevinný jsem, neb věděl on všechny moje úmysle, věděl také, že se ode mne nic na jeho škodu neděje, protože sám pravil, že on jakožto farář úřad ten zastávati moci nebude, a když pak mu fara u huby pryč šustla, tak by ovšem ten úřad byl rád podržel, kterýž ale, poněvadž druhý již místo něho požádán byl, jemu za podíl přijíti nemohl.

Tomu kněžskému nepřátelství a mstivosti má obec všechnu tu mrzutost a prodloužilost v ústavu onoho direktora v poděkování. – Bůh jej rač osvítit, vnukni mu laskavá smejšlení a rač se svých dítek otcovsky ujmouti a protivníky obecného dobrého skloniti a napraviti.

DODATEK

V Zemském archivu v Opavě, pobočka Olomouc (fond Gallaš, karton 2, ič. 67) se dochoval náčrtek části jedné z posledních epizod Mých žalostí a mých bolestí:

-stniti, o čemž mne můj přítel Fryčaj hnedka po smrti Jozefové zprávu učinil. Vidouce já, že by študující mládež hranická zřídka-kdy toho dobrodiní užítí mohla, chvátal jsem k zdejšímu faráři Mat. Klátilovi, žádaje ho, aby se práva svého ujal a jej onomu svatojakubskému nikoli nepopouštěl, o což on ale nižádné chuti neměl se ujímati, pravě, že s takovýma pány, jenž přáteli v gubernium mají, nemnoho aneb nic vyříditi nelze, jestliže však tu práci já na sebe vzíti chci, tak že on svůj podpis k tomu dá. I učinil jsem ochotně memorial na gubernium v jméně farářovém, kterýž on také podepsal a kterýž šťastně cíle svého došel, neb na krátce byly mu všechny spisové k tomu náležející oddaní a semka zaslání, a on také ihned svůj úřad konati počal. I domnívali se někteří možní měšťané, že by i oni svoje syny účastné učiniti mohli, čemuž já, když mi to farář, žádaje mne o radu v též věci, přednesl, zhola tomu na odpor státi jsem radil, pravě, aby od úmyslu fundátora neustupoval, byť by také žádného chudobného býti nemělo, tak aby se to pro příhodu druhým následujícím sbíralo. – Což když oni lakomci uslyšeli, rozhněvavše se na mne, pracovali ze zášti o to, aby prezentací na svatojakubského arcikněze do Brna přenešena byla, což také skrz svoje kabale tak daleko přivedli, že krajský brněnský úřad zdejšího požádal, aby farář svou prezentací do Brna, kamž prej náleží, postoupil. Což také farář, boje se mrzutosti, bez mojí vědomosti učinil a všechny spise ihnedka oddal. Než setkav se nakrátce se mnou, zvěstoval mi, co se s jeho prezentací přihodilo. Ó, to byla věc velmi bolestná pro mne, pročž prosím jej pro Boha a pro svatost jeho kněžského úřadu, kterýmž povinen jest svých chudých farníkův, se zastati a jich prospěchu šetřiti. I nechal se mými prosbami a slzami pohnouti, že mi opět dovolil v jeho jménu o touž věc psáti ke gubernium, kteréž nic o tom, což se stalo, nevědělo. A opět

na mou prosbu, kterouž jsem těmito slovy skončil: Ich lege meine Thräum und die Thräum aller armen Weißkircher, die niemand so gut als eben ich kennen kann, um den Willen des Stifters Genüge zuleisten, auf die Wage der Gerichtkeit, gegen die ungegründete Anspruch des St. Jakobs Pfarrers* etc., presentací stipendium sukupského zdejšímu faráři bez odtahu se všemi určitostmi jeho navrácené byly. Nad čímž se nemálo farář podivil a velmi mnoho sobě potom na též cti zakládal.

* Kladu sen svůj a sen všech chudých Hraničanů, jež nikdo nezná tak dobře jako právě já, aby bylo učiněno zadost vůli zakladatele, na váhu spravedlnosti proti neodůvodněnému nároku svatojakubského faráře atd.

EDIČNÍ POZNÁMKA

RUKOPIS/ Rukopis Mé žalosti a mé bolesti je uložen v Moravském zemském archivu v Brně, fond Benediktini Rajhrad (E6), karton 495, signatura Oß15. Jedná se o složku s 26 (původně 27) nesvázanými papírovými složkami o osmi (výjimečně čtyřech či dvanácti) stranách velikosti 180 × 220 mm. Prvá část složek je označena na první a poslední straně latinskými verzálkami (např. na první straně složky „A“, na poslední „B“) – složka E–F přitom chybí. Po vyčerpání zásoby písmen přešel autor k označování zdvojenými minuskami, ovšem již jen na první straně složky (např. „a.a.“) – poslední složka rukopisu má označení „o.o.“. Celkem se tedy jedná o 220 stran rukopisu (z toho 2 prázdné) a pravděpodobně 8 stran chybějících.

EDIČNÍ PRÁCE/ Text transliterujeme podle obvyklých pravidel z rukopisného kurentu do tištěné antikvy (s výjimkou slova generál, které neměníme v jenerál). Dále jej transkribujeme podle „obvyklých“ zásad.

Vzhledem k tomu, že délka a měkkost jsou v rukopise značeny chaoticky, rekonstruujeme je a doplňujeme podle současného úzu. Podobně měníme a sjednocujeme psaní i/y (s výjimkou osobních jmen). Vlivem těchto změn ovšem na některých místech dochází ke stírání nářečních (případně dobových) variant – např. Gallašova „syla“ může zachycovat místní výslovnost slova „síla“, Gallašovo „vdať se“ je nepochybně nářeční variantou „vdát se“. Toto jazykové zploštění textu považujeme pro čtenářskou edici za přijatelnější než k nezdaru dopředu odsouzený pokus rekonstruovat chybějící značení měkkosti.

Podle současného úzu dále měníme: js/s (jse/se, sme/jsme); au/ou/ú/u (ohnauti/ohnouti, usnaut/usnul, núze/nouze, poraučil/poručil), s/ss/žs (vlaský/vlašský, boský/božský), s/z (prozba/prosba), redukuje zdvojené souhlásky (professor/profesor), upravujeme Gallašův text tam, kde se z dnešního pohledu jeví jeho zápis jako fonetický (věcí/větší, klup/klub, spoměl/vzpoměl, přid/přijď). Dále

měníme pravopisné unikáty doložené v textu variantami bližšími dnešnímu jazyku (autotiště/útočiště, děvště/děvče, paaru/páru).

Grafické změny: zkratku s. (svatý) měníme na sv.; u psaní letopočtů vypouštíme tečky (roku 1771./1771), u přímých, resp. polopřímých řečí nedůsledné Gallašovy uvozovky vypouštíme, jednotlivé repliky oddělujeme důsledně pomlčkou; hranice slov a odstavců občas stanovujeme nově tak, aby text byl pochopitelnější a tematicky členěný.

Každá z těchto úprav má přirozeně své mezní jevy, které důslednou aplikaci mohou problematizovat.

Naproti tomu ponecháváme: původní tvary přechodníků, občasnou defektní větnou stavbu a vyšínutí z vazby, nedůsledné používání záporu. U slov cizího původu ponecháváme kolísání th/t (author/autor), dále nářeční či dobové varianty (zavdy místo vždy, vzláště místo zvláště), německá slova píšeme s malým písmenem pokud se nejedná o citace v němčině, psaní jmen (příjmení) nesjednocujeme ani v délkách ani jakkoli jinak – rádi bychom alespoň na této specifické výseči ukázali dobovou rozkolísanost psané „normy“, která je přímo konstitutivní vlastností tehdejšího jazyka, jež koneckonců ukazuje na hluboký mentální posun mezi Gallašovou dobou a dobou naší, v níž je „nejednotnost“ přímo nesnesitelná.

Obvyklý přehled emendací vynecháváme, vzhledem ke stavu zřejmě nikdy nekorigovaného rukopisu se jednalo o celou řadu nejruznějších drobných zásahů. Ve výjimečných případech doplňujeme (v hranatých závorkách) písmena i celá slova, to tehdy, když jinak by věta či slovo byly čtenářům zřejmě nesrozumitelné.

LITERATURA

V současnosti je běžné obohacovat edice historických textů komentáři, které se rozsahem vydávanému textu blíží, či jej rovnou přesahují. Množství vysvětlivek a komentářů ke Gallašovým Mým žalostem a mým bolestem by mohlo být opravdu velké, nicméně se domníváme, že samotný text je s pomocí slovníčku méně obvyklých výrazů a jmenného rejstříku dostatečně srozumitelný. Zájemce o dobové a osobní realie může využít např. těchto titulů:

Emil Cigánek, Gallašova knihovna. 10. výroční zpráva Státního reálného gymnasia v Hranicích 1929–1930, s. 3–19

Antonín Fabík, Co praví matriky o J. H. A. Gallašovi a jeho rodině. Záhorská kronika 22, 1939/1940, s. 71–72

J. H. A. Gallaš, Romantické povídky. Praha, 1941.

Jozef H. A. Gallaš, Kusy rozpadlých cihel se změnily v knihy. Brno 2002

Bohumír Indra, Historie hranických domů. Hranice 2005

Bohumír Indra, Příspěvky k biografickému slovníku výtvarných umělců na Moravě a ve Slezsku v 16. až 19. století. Časopis Slezského zemského muzea B 46, 1997, s. 46–47

Boleslav Lutonský – Jaroslav Černý, Latinsko-německo-český slovník nemocí, úrazů a příčin smrti a výrazů s nimi souvisejících (nejen) pro genealogy. Praha 1995

Bedřich Slavík, Písemnictví na moravském Valašsku. Olomouc 1947, zjm. s. 162–170

St. Souček, O výtvarnictví Františka a Josefa Heřmana Agapita Gallašů. Časopis Matice moravské 27, 1903, s. 116–130 a 214–230

St. Souček, Z Gallašovy literární pozůstalosti. Časopis Moravského musea zemského 7, 1907, s. 177–219; 8, 1908, s. 19–80; 9, 1909, s. 49–68, 268–287; 10, 1910, s. 75–98 a 218–238.

Bohuš Vybíral, Gallašův deník z roku 1788. Záhorská kronika 22, 1939/1940, s. 73–78

Eduard Wondrák, Vídeňské „Josefinum“ a podíl lékařů z Čech a Moravy na jeho činnosti a historii. Olomouc 1968

SLOVNÍČEK

absolutus philosophus – *absolvent*
filosofie

aktuár – *písař*

amanuens – *pomocník, příručí*

artistický – *umělecký*

assessor – *přisedící*

bába – *porodní asistentka*

běhavka – *úplavice*

bezpečlivost – *nelzájem*

bílo – *běльмо*

bledý – *zákeřný*

brand – *sněť*

cajkista – *čajkista, veslař na čajce*
(druh lodi), případně cajkař,
voják, mající na starost střel-
nou bavlnu

capenštrejch – *čepobití, konec*
večerního pití

caprica – *rozmar*

cartoušek – *zavazadlo*

cicisbeus – *oficiální pánský doprovod*
dámy určený manželem

citý – *citlivý*

čagánek – *klacek*

dalika – *druh vozu*

direkce – *řízení*

discrece – *odměna*

diskurs – *rozmluva*

diškant – *soprán*

dívka – *služebná*

divný – *zuřivý, divoký*

duchovní dům – *kněžský seminář*

dumění – *domění*

důtklivě – *důrazně*

erb – *dědic*

examen – *zkouška*

fajánc – *fajáns*

familiant – *příbuzný*

febrim acutissimam – *akutní ho-*
rečka, zimnice

fedrovat – *vydat se*

fl. – *zlatý*

formanka – *druh vozu*

fundovat – *zřídít, založit*

fůra – *druh vozu*

gangréna – *sněť*

grogenství – *grobánství*

grunt – *podstata*

heizl – *záchod, hajzl*

hnůj – *hnis*

hrnec – *květináč*

huntřství – *zlé (psí) chování*

hůra – *půda*

hypochondrie – *deprese (zhruba)*

chopec – *pochop*

chorobňa – *nemocnice*

chybovat – *chybět*

informovat – *vzdělávat*

iurament – *(lékárnická) zkouška*

jarmak – *jarmark, trh*

jochat – *jet*

kabala – *tajné jednání*

kaput – *kabát*

karafiát – *lump*

kazamaty – *kasemata, pevnostní*
chodby

krejský – *krajský hejtman*

kšaft – *závěť*

kupřstych – *technika zdobení*
fajánse mědi

lahodně – *laskavě*

laterna – *lucerna*

laxativum – *projímadlo*

ledvas – *jakmile*

svodník – *svůdce*
 šabernák – *lotrovství*
 šanovat – *šetřit*
 šetřit – *vyšetřit, poznat, hlídat*
 škola – *třída*
 školník – *žák*
 šlem – *krém, sliz*
 šoustat – *bít*
 špička – *výtka*
 špincovat – *hubovat*
 športel – *vedlejší příjem úředníka*
 šťavík – *šlovík*
 štob – *štáb*
 šturmová hvězda – *zbraň ve tvaru hvězdy*
 teplice – *lázeň*
 tíhla – *cihla*
 titul(um) mensæ – *ekonomicky zajištěné místo studenta teologie*
 toli – *tolik*
 tosana – *jed*
 tovaryšstvo – *společnost*
 trakter – *hostinský*
 tripele – *tripl, kapavka*
 třitačka – *třídenní malárie*
 týhoden – *týden*
 ukaz – *výkaz*
 v. v. – *vysoce velebný*
 vagace – *prázdniny*
 včil – *ted*
 vejstupek – *roštlárna, přestupek*
 věrně – *přesně, právě*
 vezikátor – *měch, púšťadlo*
 vinšovat – *přát*
 volno – *svobodně*
 vomitorium – *zvracedlo*
 vrš – *verš*
 vrší – *vrchní*
 vřed – *křeč*
 vybíjaný – *prohnaný*
 vycejtky – *vyčítky, předhůzky*

výmluva – *omluva*
 vyplusknout – *vystříknout*
 vyraženina – *vyrážka*
 vyrážet – *zapuzovat*
 vystřkovat – *vytýkat*
 vyškamrat – *vyžadat*
 vytlačit – *získat*
 vzláště – *zvláště*
 zachování – *ochránění*
 založit – *opřít*
 zapalitý – *vzteklý*
 záповeď – *zákaz*
 zasi – *opět*
 zastírka – *záminka*
 zašprtnout – *zakopnout*
 zavdy – *vždy*
 zažlutilý – *žlučovitý*
 zdvihnout – *zrušit*
 zedník – *zednář*
 zesílat – *posílat*
 zhrdně – *pohrdavě*
 znamenat – *jevit známky*
 známkovat – *kreslit*
 zpytování – *průzkum*
 zřídít – *zařídít*
 živnost – *obživa*
 žížlavý – *žhavý*
 žluť – *žluč*

JMENNÝ REJSTŘÍK

- Anderla, Josef (*1743) – *syn Karla Anderly a Anny N., obchodník suknem* – 61–62, 64
- Anderla, Josef (†1800) – *syn Josefa a Františky Anderlových, „študoval v Kroměříži humaniova, v Holomouci filozofiu, ve Vídni nejprv práva, potom lékařství“* – 81–83
- Anderla, Karel (1709–1782) – *manžel Anny N., pak Viktorie N., obchodník suknem* – 61, 64, 66
- Anderlová, Anna, provd. Gallašová (1764–1836) – *dcera Karla Anderly a Viktorie ovd. Kristelové* – 61–71, 76, 85–86
- Anderlová, Barbora (Babuška), provd. Preningerová – *dcera Jos. a Františky Anderlových* – 82
- Anderlová, Františka, roz. N. (1757–1812) – *manželka Josefa Anderly (*1743)* – 82–83
- Anderlová, Františka, provd. Teinerová – *dcera Josefa a Františky Anderlových* – 81
- Anderlová, Viktorie, provd. Dernická, pak Branková – *dcera Karla Anderly a Viktorie ovd. Kristelové* – 61, 63, 68
- Anderlová, Viktorie, roz. N., provd. Kristelová, pak Anderlová (1729–1785) – 61, 64
- Arbeser, N. – *batalionschirurgus* – 37–38
- Areteus z Kappadokie (cca 81–138) – 53
- Axman, N. – *písař vrchnostenského úřadu v Hranicích* – 87
- Barth, Johann (1745–1818) – *profesor anatomie, oftalmolog* – 54, 58
- Beking, N. – *profesor* – 58
- Beneš, N. – *přisedící olomoucké konzistoře (?)* – 90
- Ber, N. – *doktor* – 58
- Blažke, Jan (†před 1851) – *obchodník suknem* – 89
- Böhm, Jan (†1797) – *kněz, farář v Hranicích (1777–1797)* – 27
- Böhm, N. – *arcikněz a farář u sv. Jakuba v Brně* – 87
- Böhm, N. – *brněnský cenzor* – 79
- Brachfeld, Emanuel Zebo von – *hejtman přerovského krajského úřadu se sídlem v Hranicích (1783–1794)* – 68
- Brambilla, Antonio – *jagdschirurgus* – 46–47
- Brambilla, Giovanni Alessandro (1728–1800) – *tělesný lékař Josefa II., ředitel Josefovy medicínsko-chirurgické akademie ve Vídni (1786–1795)* – 35, 37–39, 41, 47, 49–50, 52, 57–60
- Branke, František – *manžel Viktorie Anderlové, solní výběřčí* – 71

- Bruner, N. – *vrchnostenský myslivec v Hranicích* – 78
- Calisenus (Kallisen), Heinrich (1740–1824) – *profesor lékařství* – 35, 38
- Caraczay (Karacsay), N. hrabě von – *polní maršál* – 52
- Cernot (Zernot), Jan – 28–30, 32
- Cernotová (Zernotová), Terezie – *sestra Jana Cernota a vdovy Kammer-reiterové* – 28–29
- Cler, N. – *chirurgický praktikant* – 37, 44, 49
- Dernická – viz Anderlová, Viktorie
- Dernický, Leopold (†1791) – *manžel Viktorie Anderlové, obchodník sukny* – 61–62
- Dvořák, Dominik (†po 1809) – *obchodník* – 76
- Eder, Jan Antonín – *vrchní vrchnostenského úřadu v Hranicích* – 79
- Erasmus – *kněz, profesor* – 23
- Felix – *františkánský mnich* – 30
- Forgatsch, Jan svobodný pán – *hejtman přerovského krajského úřadu se sídlem v Hranicích (1794–1801)* – 78
- Frank, N. – *lékař v Lipníku* – 23
- František I. (1768–1835) – *korunní princ, římský císař, uherský a český král (1792–1835), od 1804 rakouský císař* – 42, 48, 50, 58–59, 79
- Frombek, František – *advokát* – 83
- Fryčaj, Tomáš (1759–1839) – *kněz, farář v Obránech u Brna (1819–1839)* – 79, 87, 92
- Fürst, N. – *milosrdný bratr* – 33
- Gallaš, František (1723–1795) – *Gallašův otec, řezbář, sochař* – 21–22, 27, 55–56, 70, 72–73, 75
- Gallašová, Cecilie, provd. Řehulová – *Gallašova sestra* – 85
- Gallašová, Františka (1759–1762) – *Gallašova sestra* – 21–22
- Gallašová, Kateřina, provd. Kellerová – *Gallašova sestra* – 61
- Gallašová, Magdaléna, roz. Vojtková (1725–1807) – *Gallašova matka* – 21–22, 25, 55, 70, 75, 85–86
- Gallašová, Terezie, provd. Šerá (1764–1807) – *Gallašova sestra* – 27
- Gilk (Jílek), František – *hostinský* – 55
- Gläßer, Antonín Alois – *hejtman přerovského krajského úřadu se sídlem v Hranicích (1814–1820)* – 89
- Glos (Klosh), František (*1784) – *kněz, kaplan v Hranicích* – 89–90
- Göpfert, Valentin (1736–1799) – *profesor chirurgie Josefovy medicínsko-chirurgické akademie ve Vídni, polní štábní chirurg, ředitel vojenské nemocnice ve Vídni* – 35–37, 41–50, 52, 57–58, 60, 69, 77–78
- Guck von Guckenthal, N. – *oberstleutenant v Jaroslavi* – 51–53
- Heinrich, N. – *ranhojič přerovského krajského úřadu se sídlem v Hranicích* – 71

- Helfenstein, Wendelin (†1788) – *chirurgický praktikant* – 35, 37, 48, 78
- Hirnle, Jan Křtitel – *lékárník v Hranicích (1783–1798)* – 73–74, 78
- Hiršfeld, N. von – 29
- Holý, Jan – *písař vrchnostenského úřadu v Hranicích, pak důchodní v Mikulově* – 76
- Homola, N. – 67–68
- Hoppenstock (Hopsenstock), N. – *stabsmedicus (z Prahy)* – 44
- Hubertus, N. – *regimentschirurgus* – 38, 49
- Hulig, N. – *oberchirurgus* – 53–54, 57
- Hunčovský, Jan Nepomuk (1752–1798) – *profesor anatomie, fyziologie, chirurgie a operační techniky Josefovy medicínsko-chirurgické akademie ve Vídni* – 35, 37
- J...k – „*svůdce*“, „*bezbožník*“ – 61–69, 72
- Jandová, N. – *manželka kontribučního výběrčího Jandy* – 79
- John, Václav (†1845) – *krejčířský mistr* – 89
- Josef II. (1741–1790) – *římský císař, uherský a český král (1765–1790)* – 43, 44, 47
- Kammerreiterová, N., roz. Cernotová – 28, 30–31
- Keller, Benedikt (1729–1805) – *Gallašův učitel, varhaník, rektor hranické školy* – 22–23, 28, 63, 67, 70, 73, 83
- Kieferle, N. – *batalionschirurgus* – 35
- Klátil, Matěj (†1815) – *farář v Hranicích (1750–1815)* – 87–90, 92–93
- Klinc, N. – *stabschirurgus* – 43
- Klingenberg, Franz – *manžel Marianny Klingenbergové* – 28, 31–32
- Klingenbergová, Alžběta (Lizenka), provd. Metzová – 28, 31–32, 34–36
- Klingenbergová, Anna, provd. Friedlová – 31
- Klingenbergová, Barbora (Babeta), provd. Vogelmannová – 32, 34
- Klingenbergová, Marianna (Švábská Mariánka) – *majitelka hostince U Dobrého pastýře ve vídeňském Josefově městě* – 28, 31
- Kluky, Josef – *fyzik přerovského krajského úřadu se sídlem v Hranicích* – 78, 84–85
- Kober, Karel (†1839) – *krásnobarvíř, majitel hostince „U Slunce“* – 89–90
- Kop, N. – *důchodní vrchnostenského úřadu v Hranicích* – 76
- Krauseneck, N. – *doktor* – 54
- Kristel, Cyril – *měšťan* – 61
- Kröbel, Václav (1760–1805) – *kontrolor hranické fájánské „továrny“ (zrušena 1805)* – 77–78
- Kulišek, František Maxmilián (1729–1828) – *lazebník, hranický první purkmistr (1790–1794, 1804–1819)* – 66, 68, 74
- Kunstler, N. – *stabsmedicus* – 43, 48

- Lad/a, Cyril – *švagr Jana A. Edera* – 79
- Laminet, N. – *doktor* – 85
- Lasy (Lascy), Franz Moritz hrabě von (1725–1801) – *polní maršál* – 43
- Leber, N. – *profesor* – 32
- Leopold II. (1747–1792) – *římský císař, uherský a český král (1790–1792)* – 59–60
- Leykam, N. svobodný pán von – 87
- Lička, N. – „*fabrikant suken a pláten tlačенých*“ – 53
- Linde/n, N. – *sluha Valentina Göpferta* – 44–45
- Lizenka – viz Klingenbergová, Alžběta
- Magdeburg, Karl Friedrich von (†1803) – *polní podmaršálek* – 41
- major – viz Guck
- Majster, N. – *oberstleitenant* – 51–53
- Maňásek, Walentin – *měšťan* – 89
- manželka – viz Anderlová, Anna
- matka – viz Gallašová, Magdaléna
- Maulpertsch, Franz Anton (1724–1796) – *malíř* – 28
- Mayer, N. – *batalionschirurgus* – 40
- Maxmilián – viz Reisenhofer
- Mec (Metz), N. – *chirurg* – 32, 35–36
- milenka – Terezie Kodedek – 59–60
- Molitor, N. – *stabschirurgus* – 43
- Niring, N. – *kněz, profesor* – 27
- O...ký, N. – 67
- Ometa, N. – *tabakrevisor* – 55
- Ostravský, Ondřej – *biskup tarnovský (od 1795)* – 90–91
- otec – viz Gallaš, František
- Partsch, Alois – *kněz, benediktinský mnich* – 29
- Pernšteiner, František – *kněz, farář v Modřicích* – 87
- Pernšteiner, Jan – „*výborný zpěvák a student, dal se ve Vidni na vojnu za rejtara*“ – 23
- Pernšteiner, Josef (†1815) – *kněz, farář v Kloboukách u Brna* – 22–23, 79, 87, 92
- Pokorný, Antonín – *městský chirurg v Hranicích* – 79, 84
- Pstrouček (Spruček), Antonín (*1782) – *kněz, kaplan v Hranicích* – 90
- Pulka („starý“), Dominik (1742–1826) – *obchodník suknem* – 89
- Querin, N. – *doktor, „vrchní obslužník nemocných u milosrdných bratrů“* – 32–33
- Rabel („starý“), Karel (1731–1809) – *obchodník sukny* – 67, 76
- Rabel („mladý“), František (1772–1839) – *obchodník sukny* – 67–68, 84
- Reiner, Josef – *kontrolor hranické fajánské „továrny“* – 77

- Reisenhofer, Maxmilián – *arcikněž a farář u sv. Jakuba v Brně* (*1781) – 87, 92–93
- Reyter, N. – *sluha* – 82–83
- Rolen, N. – *hofmistr korunního prince Františka, oberst* – 47
- Rotter, N. – *stabschirurgus* – 54, 57
- Rotter (Rothe), N. – *regimentschirurgus* – 37–38
- Řehula, František (1754–1805) – *manžel Cecilie Gallašové, obchodník sukny* – 85
- Řehulová, Terezie (1805–1806) – *dcera Františka a Cecilie Řehulových* – 85
- S...k – *Gallašův spoluzák* – 24
- Salm-Reifferscheidt, Karel Josef starohrabě zu (1750–1838) – *majitel blanenského panství* – 26–27
- Seele (Sel), N. – *oberarzt* – 49
- Schiffrerová, Marina Emanuela (1773–1801) – *manželka krajského komisaře J. Schiffrera* – 84
- Schmidt, Johann Adam (1759–1809) – *profesor anatomie, patologie a terapie Josefový medicínsko-chirurgické akademie ve Vídni, oftalmolog* – 34–41, 50, 52, 54–56, 58, 60, 83
- Schmidt, Wilhelm Josef (1760–1827) – *profesor porodnictví a farmakologie Josefový medicínsko-chirurgické akademie ve Vídni* – 35, 40–44, 50, 60
- Schmidtfeld, N. svobodný pán von – *polní maršál* – 43–44
- Sobol, František – 28
- Steiner, Johann Nepomuk (1725–1793) – *dvorní malíř* – 28
- strýc – viz Wojtek, Kristián
- Sukup, Ignác Antonín (†1799) – *arcikněž a farář u sv. Jakuba v Brně* – 87, 93
- Šen (Schön), Filip – *krásnobarvíř* – 55
- Šerý, Leopold – *manžel Terezie Gallašové, soukenický mistr* – 55
- Šilay (Szilay), N. – *hejtman* – 53
- Šotr, N. – *doktor* – 46–47
- Štol – *profesor* – 35
- Štreit, N. – *profesor* – 52
- Šubert, Josef – *kněz* – 25–26
- Tambor, N. („starý“) – 69
- Tambor, František – *hranický druhý purkmistr* (1816–1819) – 89
- Twardochlebowiç – *doktor* – 53
- Vering, Gerhard (1755–1823) – *regimentschirurgus, ředitel vojenské nemocnice ve Vídni* (1797–1809) – 38, 58
- Vogelmann – *doktor* – 35

- Wáclawik, Josef (†před 1841) – *obchodník suknem* – 89
- Wáhala – *švec* – 72
- Wering – viz Vering
- Wilhelmsen – *regimentschirurgus* – 84–85
- Wiktor – *kněz, profesor* – 24
- Wojtek, Kristián (†1784) – *bratr Gallašovy matky, farář v Blansku (1760–1784)* – 21, 24–26

Hranická historická knihovna
www.historie.hranet.cz